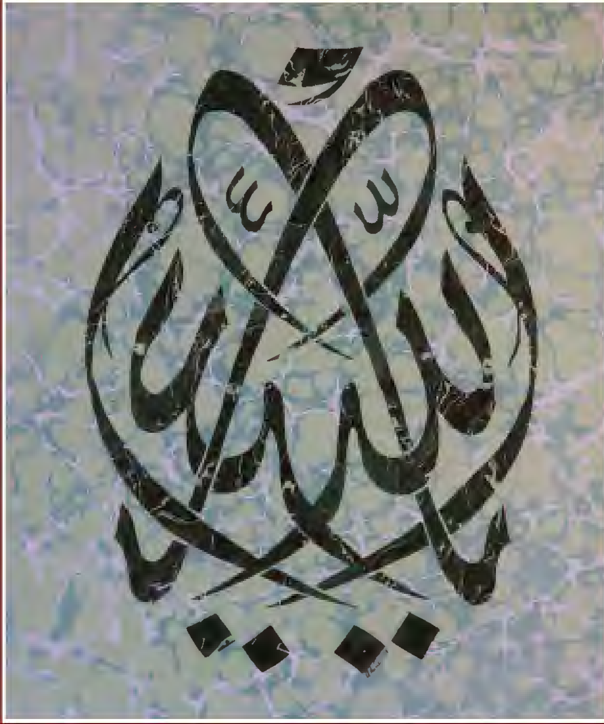
eskişehir 2013
TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ

TÜRK TEKKE ŞİİRİ

TÜRK TEKKE ŞİİRİ

Eskişehir 2013
Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı

Kapak Ebrusu
Adem AKKUŞ

SUNUŞ

Bizim için şiir, tarihimizle birlikte var olan en eski iletişim dilimizdir. Duyguların sözle ifadesi olan şiir sanatı, duyguları zengin Türk Milleti'nin en başarılı olduğu alanlardan biridir. Yazının henüz kullanılmadığı dönemlerde, hikmetin ve bilginin aktarılmasında şiir sanatının etkin söylemi hayati önem taşıyordu. Az sözle çok şey anlatmak için şiirin efsunlu dünyasına müracat ediliyordu. Böylece kolay ezberlenen ve hafızada kolay tutulan bir yöntemle bilgi ve değerler kuşaktan kuşağa taşınıyor ve geniş bir coğrafyada yankılanıyordu.

Günümüzde şiir "imgelerle konuşma sanatı" olarak tanımlanmaktadır. "İmge" ise "sözcüklerle görüntü çizme sanatı" diye tarif edilmektedir. Demek ki şiir duygulara hitap eden ve iç dünyamızda tarifi mümkün olmayan bambaşka dünyalar oluşturan efsunlu bir sanattır. Bu anlamda şiir insanı geliştiren, yetiştiren bir tekamül sürecidir. İç dünyamızı derinleştiren ve zenginleştiren bu sanat insani vasıflarımızı yücelten bir etkiye sahiptir. Bunun en güzel örneği Yunus Emre'nin dizelerinde dile getirildiği gibi "Bir ben vardır bende, benden içeru" mısraları ile kendini göstermektedir.

"Her âdem bir âlem" demiş atalarımız. İşte bu âlemin keşfi ancak şiirle gerçekleşmektedir. Bu yüzden her seviyeden insanımız hayatının bir döneminde mutlaka şiire ilgi duymuş ve şiiri yaşamıştır. Bu nedenle olsa gerek bizim kültürümüzde şiir sanatı bir çok alt ve yan dallara ayrılmış ve çeşitlenmiştir. Bir zenginlik olarak karşımıza çıkan bu durum farklı renk ve farklı kokularda çiçeklerle donanmış geniş bir bahçeyi andırmaktadır.

Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti faaliyetleri kapsamında tarihi ve kültürel zenginliklerimizin tespiti ve bunların gündeme getirilmesi çalışmalarına ayrı bir özen

göstermekteyiz. Edebi sanatlarımız içinde müstesna bir yer tutan şiir sanatımızın zenginliklerine küçük bir ayna tutmak ve bu husustaki birikimlerimizden bir demet sunmak amacı ile sizler için bir dizi şiir kitabı hazırladık.

Geniş bir coğrafyada zaman içinde oluşmuş, özü aynı ama renkleri kokuları ve tatları ile bir birinden farklı yedi ayrı şiir kitabını sizlere sunuyoruz. Amacımız günlük telaşlar içinde bakmaya fırsat bulamadığımız bu zenginliğimizi bir nebze sizlere hatırlatmak. Çünkü her biri bir derya olan bu şiir türlerimiz keşfedilmeyi bekleyen birer hazine gibi karşımızda duruyor. Bu kitaplar ise bu deryalara açılan küçük birer kapı gibi sizlere sunuluyor.

- Türk Halk Şiiri
- Türk Tekke Şiiri
- Türk Divan Şiiri
- Tanzimat Sonrası Türk Şiiri
- Cumhuriyet ve Sonrası Türk Şiiri
- Kıbrıs ve Balkanlar'da Türk Şiiri
- Orta Asya ve Kafkaslar'da Türk Şiiri

Yedi kitaptan oluşan bu şiir seçkisinin duygu dünyamızda yeni ufuklar açması ve şiirle zenginleşen gönüllerimizde bir esenlik kaynağı olması dileği ile hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyor, bu süreçte emeği geçen tüm dostları tebrik ediyorum.

Güngör Azim TUNA
Eskişehir Valisi

ÖNSÖZ

Türk edebiyatının başlangıcından beri, en zengin damarlarından birisi de Tekke şiiridir. Tekke şiiri, yetiştirdiği yüzlerce şairle Türk edebiyatına büyük bir zenginlik ve çeşitlilik katmıştır. Tasavvufun yoğun etkisiyle oluşan Tekke şiiri, bu özelliğinden dolayı sadece kendi türünde ve alanında eserler vermekle kalmamış, hem divan hem de halk şiirini doğrudan etkilemiştir. Bu durum, Tekke şirinin her kesime hitap ettiğinin de bir göstergesi olmuş, okuyucusu en çok olan şiir haline gelmiştir.

Tekke şiiri, bütün Selçuklu ve Osmanlı çağlarında varlığını sürdürmüştür. Tanzimat sonrasında ise gelenekten kopuş bu şiiri de olumsuz anlamda etkilemiş, fakat şiirdeki yeni tercihler bu şiirinin varlığını ortadan kaldıramamıştır. Zira, yeni oluşumlar, yüzyıllar içinde oluşmuş geleneğin reddiyle ortaya sağlıklı bir yapı çıkaramamıştır.

Günümüzde de şiirimizin varlık sorunları devam etmektedir. Yeni arayışlar söz konusudur. Yeni denemeler yapılmaktadır. İşte böyle bir süreçte böyle bir kitapla bu deneme ve arayışlara kaynaklık etmesi açısından tekke şiirini yeniden gündeme getiriyoruz.

Umulur ki, şiirimizin bu zengin damarı, şairlerimize yeni imkânlar sunar. Bunun örneği yakın geçmişte görülmüştür. Milli Edebiyat ve Cumhuriyet döneminde kimi şairler tekke şiirinin verimlerine yönelerek ortaya güzel şiir örnekleri koymuşlardır. Bu gelişmenin bugünkü şiirimize de katkı sağlayacağı şüphesizdir. Öte yandan bir bunalım çağı olan yüzyılımızda düşünce anlamında da yeni arayışlar vardır. Tekke şiirine kaynaklık eden tasavvufun bu anlamda da yeniden değerlendirilmesine bu kitap bir imkân sağlayabilirse kendimizi mutlu addedeceğiz.

Yunus Emre'nin, Eşrefoğlu Rûmî'nin, Hacı Bayram Veli'nin, Ümmi Sinan'ın, Niyazi Mısri'nin hem şiir hem de düşünce olarak hâlâ yaşadıkları düşünülecek olunursa tasavvuf düşüncesine ve tekke şiirine ilgisiz kalmamız düşünülemez. Bu kitabı bu amaçla sunuyoruz.

Kitaba aldığımız şiirleri büyük ölçüde bugünün Türkçesi'nin söyleyiş özelliklerine uygun biçimleriyle sunduk. Öte yandan, şiirleri bulmada kolaylık olsun diye şiirlerin ilk dizelerini şiirlere başlık olarak koyduk. Bu tasarrufumuz anlayışla karşılanacağını ümit ediyoruz.

M. Selim EREN

İÇİNDEKİLER

1.BÖLÜM

TÜRK TEKKE (TASAVVUF) ŞİİRİ

TÜRK TEKKE (TASAVVUF) ŞİİRİ

Türk tasavvuf şirinin veya başka bir isimlendirmeyle Tekke şiirinin ortaya çıkışı şüphesiz ki doğrudan İslamiyet'le, daha doğrusu Türklerin bu yeni dini kabul etmeleriyle ilgili bir olaydır.

İslâm dini, kabulünden itibaren Türklerin sosyal ve siyasi hayatlarına doğrudan şekil veren bir değer olmuştur. Edebiyatında da bundan etkilenmemesi elbette düşünülemezdi. Nitekim öyle oldu ve Türk edebiyatı bu dinin etkisinde yeni şairler ve yazarlar yetiştirmeye, yetişen bu şair ve yazarlar da bu anlayış doğrultusunda yeni eserler vermeye başladı.

İslâmiyet etkisindeki Türk edebiyatını üç gurupta incelemek bir gelenek olmuştur. Bunlar Divan edebiyatı, Halk edebiyatı ve Tekke edebiyatı yahut Dini-Tasavvufi edebiyattır. Tekke edebiyatını bu gruba giren edebiyatlardan birisi olarak ele almak bizce gerçeği tam olarak yansıtmıyor. Zira, tasavvuf, bir İslam yorumu olarak ortaya çıktıktan sonra kurumsal olarak sadece tekkelerin, dergahların ve burada bulunan tarikat mensuplarının konusu olmamıştır. Tasavvuf, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yöneticisinden en sade vatandaşına, aydınından sanatkârına kadar her kesimin ilgilendiği bir mesele durumundadır. Bu bakımdan doğrudan Divan edebiyatı ve Halk edebiyatı grubu içinde bulanan şairleri de Tekke şairleri kadar olmasa bile tasavvuf düşüncesi etkisinde eser veren isimler olarak görmek gerekir.

Fakat genel anlamda tasavvuf şiiri denilince tekke mensuplarına ait şiirler anlaşıldığı için biz de bu çalışmada konuyu Tekke şiiriyle sınırlıyoruz. Bu yüzden eserlerinden örnekler vereceğimiz şairlerin büyük bir bölümü tekke şairleridir. Ama tasavvufun Divan ve Halk şiirindeki etkisini göstermek açısından az da olsa bu gruba giren şairlerden de örnekler almak durumunda kaldık.

TEKKE ŞİİRİNİN TARİHÇESİ

Tekke şiirinin doğuşu ve başlangıcı tarikatların ortaya çıkışıyla başlar. Bu anlamda Türkler arasında bilinen ve yayılan ilk tarikat Yesevilik'tir. Dolayısıyla bu edebiyatın piri Ahmet Yesevi de bilinen ilk Türk sufisi olarakTekke şiirinin de ilk temsilcisidir.

Ahmet Yesevi, geniş halk kitlelerine din ve tasavvufu öğretmek ve benimsetmek amacıyla hikmet adını verdiği şiirler söylemiş bir tarikat önderidir. Daha sonra Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması için müritlerini Anadolu'ya göndermiş ve onlar yoluyla da Tekke şiirinin ilk örnekleri bu topraklarda bilinir ve söylenir olmuştur.

Ahmet Yesevi'nin müritleri, tasavvufun Anadolu'da yayılmasını sağladılar. Bu olay neticesinde Anadolu'da başka tarikatlar da kurulmaya başlandı. Bunlar arasında Mevlevilik ve Bektaşilik tesirleri itibariyle söylenmesi gereken ilk tarikatlardır. Bunları Halvetilik, Nakşibendilik, Rufailik gibi diğer tarikatlar izlemiştir. Tarikatlar, halk ve aydınlar nezdinde geniş bir kabul görünce edebiyatı da etkilemişler ve Anadolu Tekke şiirinin ilk temsilcileri ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bu anlamda sözünü edeceğimiz ilk isimler 13. asırdan itibaren eser vermeye başladılar. Bunlar arasında Edip Ahmet Yükneki, Yusuf Has Hacip, söylenmesi gereken isimlerdir. Bunların tarzı Divan edebiyatı tarzıdır; fakat tasavvuftan etkilenmişlerdir. Tekke şiiri kapsamına uygun eser veren isimler ise Ahmet Fakih, Şeyyad Hamza, Âşık Paşa, gibi Türk sufileri bu edebiyatın Anadolu'da temelini oluşturan isimlerdir.

Bu çağda asıl anılması gereken isim Mevlânâ'dır. Türkçe yazmadığı için Türk edebiyatı içerisinde incelenmeyen Mevlânâ, bilhassa divan şairleri üzerinde tesirli olmuştur. Bu tesir günümüze kadar sürmüştür. Onun sofiyane şiirleri hemen her kesimden insanı derinden etkilemiştir. Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled ise babasının aksine Türkçe söylemeyi tercih etmiş sufi bir şairdir.

Mevlânâ'nın halk şiiri tarzında eser veren örneği ise Yunus Emre'dir. O, sade Türkçe'yle ve milli vezinle yani hece ölçüsüyle söylediği şiirlerle Anadolu'daki Tekke edebiyatının ilk büyük şairidir ve bu özelliğini asırlar boyunca korumuştur. Denilebilir ki, Tekke şiirinde ondan büyük bir isim bir daha gelmemiş, sonraki bütün şairler, Yunus Emre çizgisinde şiirler söyleyerek bu geleneği sürdüren isimler olmuşlardır.

Yunus Emre'den itibaren, Anadolu'nun iyice Türkleştiği ve İslâmlaştığı bu asırda halka tasavvufu anlatmak amacıyla çok sayıda eserler verilmiştir. Divan şiirinde de tasavvuf etkisi iyice belirginleşmeye başlamıştır. En ilginç örnek olarak burada Seyyid Nesimi'yi anabiliriz.

14. asırda Anadolu'daki sufi edebiyat, 13. asırda olduğu gibi altın çağını yaşamıştır. Çağın tekke şiirine hâkim olan isim Yunus Emre'dir. Onun çizgisinde eser veren pek çok şair yetişmiştir. Bütün şairler Yunus tarzında söylemeyi tercih etmişledir. Bunlar arasında Said Emre ve Kaygusuz Abdal, Yunus'u takip eden en önemli iki şair olarak öne çıkarlar. Bunların dışında bu şiir geleneğini sürdüren isimler olarak Gülşehri, Eflaki Dede ve Elvan Çelebi dikkat çeken isimlerdir.

15. asırda Tekke şiiri iyice kökleşmiş ve kurumlaşmış olarak karşımıza çıkar. Merkezden muhite doğru bir yayılmanın içine girer. Anadolu'nun dört bir yayına yayılan tekkeler ortaya zengin bir sufi şiir geleneği çıkarır. Asrın büyük ve etkili tarikatı Bayramiliğin kurucusu Hacı Bayram Veli, onun şeyhi Hamid-i Veli, Eşrefoğlu, Ömer Ruşeni, Kemal Ümmi, Cemal Halveti, Muhittin Dolu, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Abdurrahim Rûmi, İbrahim Tennûrî, Akşemseddin, Emir Sultan… tesir sahaları geniş olan isimlerdir.

Aynı asırlarda divan şiirinde de bu anlamda Süleyman Çelebi, Germiyanlı Şeyhi, Necati Bey, Yazıcıoğlu kardeşler Yazıcıoğlu Mehmet ve Ahmet Bircan zikredilmesi gereken isimlerdir. Bu çağın Yunus Emresi ise Eşrefoğlu Rumi'dir.

16. asra gelince; önce bu asırdaki bir özellikten bahsedelim. Bu asırda Osmanlı coğrafi sınırlarını en son noktalarına kadar genişletmiştir. İstanbul, dünyaca tanınan ve kabul gören bir kültür sanat şehri olmuştur. Dolayısıyla bu genişleme ve gelişmelere paralel olarak tasavvuf da genişleyip yaygınlaşmıştır. Bilhassa Hacı Bayram'ın ölümünden sonra onun kurduğu Bayramiye tarikatının Melamiye-i Bayramiye ve Hamzaviyye olarak iki kola ayrılması neticesinde bir Hamzavi-Melami edebiyat çığırı açılmıştır. Sarban Ahmet, Kaygısız Vizeli Alâeddin bu kolun önemli isimleridir. Daha Sünni bir içerikte ise Eşrefoğlu'nun damadı ve Halifesi Abdurrahim Tirsi, Sünbül Sinan, İbrahim Gülşeni, Ümmi Sinan, Üftade, Sivaslı Şemseddin, Nizamoğlu Seyyid Seyfullah gibi isimler eserleriyle Tekke şiirinin önemli isimleri olarak karşımıza çıkarlar.

17. asır Osmanlının duraklama devridir. Bu devirde Tekke şiiri varlığını yine sürdürmüş bilhassa divan şairleri arasında tasavvuf cereyanı çok tesirli olmuştur. Bu isimler arasında Nail-i Kadim'i, Nabi'yi örnek olarak verebiliriz. Tekke formuna uygun eser verenler arasında ise Aziz Mahmut Hüdayi, Abdülehad Nuri, Lamekani Hüseyin, Elmalılı Sinan Ümmi, Oğlanlar Şeyhi İbrahim Efendi, Niyazi Mısri, Zakirzade Biçare Abdullah, Derviş Himmet sözü edilmesi gereken isimlerdir. Halk şiiri de bu asırda tasavvufun yoğun etkisi altındadır. Âşık Ömer, Gevheri bu alanda önemli isimler olarak karşımıza çıkarlar.

18. asırda Lale devrinin dini duygulardan uzaklaşma gibi bir geleneği başlattığını söylemeliyiz öncelikle…Bu durum, Tekke edebiyatını bir duraklama devri içine sokar. Ama bu durum dînî edebiyat üzerinde fazlaca etkili olmamış, önceki dönemdeki sufi şairlerin şiirleri bu dönemde de tekkelerde söylenmeye devam edilmiştir. Yani sufi gelenek sürmüştür. Her şeye rağmen bu asır da kendi sufilerini ortaya çıkarmayı başarmıştır. Mesela

Sezai Gülşeni, Bursalı İsmail Hakkı, Neccarzade Şeyh Rıza, Cemaleddin Uşşaki, Erzurumlu İbrahim Hakkı gibi şairler bunun ispatıdır. Divan şiirinde ise Esrar Dede, Süleyman Nahifi, ve divan şiirinin zirvelerinden Şeyh Galib Mevleviliğin bu alandaki en büyük temsilcileridir.

19. asır batılılaşmanın tesir sahasının çoğaldığı bir asırdır. Yeni bir edebiyat anlayışı toplumda kök salmak üzeredir. Ama gelenek de bütün olumsuzluklara rağmen devam etmektedir. Kuddusi, Turabi, Osman Şems, Safi, Edip Harabi, Şemsi Hayal, Halk şiiri içinde ele alınan fakat Tekke şiiri temsilcisi de sayabileceğimiz Dertli, Seyrani bu anlamda eser veren şairlerdir. Divan geleneğini sürdüren Ziya Paşa, Muallim Naci gibi isimler de dini muhtevalı şiirler yazmışlardır. Neyzen Tevfik, bu geleneği farklı çizgilerle sürdüren bir isim olarak anılmalı. Rıza Tevfik de kimi şiirleriyle böyledir. Mehmet Akif ise, divan tarzında ama tümüyle bir din şairidir. Yahya Kemal ise geleneği farklı bir düzlemde sürdürür.

20. asırda ise Cumhuriyetin ilanı ile tekkeler kapatılmıştır. Fakat bu durum sufi şiir geleneğini ortadan kaldıramamıştır. Ortaya önceki asırlardaki gibi güçlü şairler mevcut durum sebebiyle çıkamamış, fakat önceki asır sufi şiirlerini bu devirde de söyleyerek sufi şiir geleneğini yaşatmaya çalışmışlardır. Edip Harabi, Zikri, Muzaffer Ozak, bu asrın önemli şairleri olarak dikkati çekerler.

Aydınlar arasındaki edebiyatta ise bir süre sonra sûfi gelenek bir şekilde kendini yeniden hissettirmeye başlamıştır. Asaf Halet Çelebi bu etkiyi en bariz olarak kendinde gösteren bir isimdir. Necip Fazıl, Arif Nihat Asya gibi şairlerle yeni dönemin dînî şiiri bu anlamda iki güçlü temsilciye kavuşur. Böylece Cumhuriyet devri şairleri arasında din ve tasavvuf etkisini sürdüren yeni şairler yetişmeye başlar. Asaf Halet, Necip Fazıl, Arif Nihat Asya'dan sonra en dikkat çeken isim Sezai Karakoç'tur. Bu isimlerin açtıkları bu yeni yolda yetişen pek çok şairimizde hem tasavvuftan etkilenme hem de modern sufi şiir diyebileceğimiz şekilde şiir örnekleri yazılmıştır. Şahin Uçar, Akif İnan, Ali Günvar, Ebubekir Eroğlu, İhsan Deniz, İsmail Karakurt bu tarzda

şiir örnekleri bulunan şairler arasındadırlar. Yine bu dönemde âşık tarzı şiir söyleyen ozanlar arasında da Tekke şiirinin etkileri belirgindir.

TEKKE ŞİİRİ MENSUPLARI

Sufi şiirini ortaya çıkaran kurumlar tekkelerdir. Bu bakımdan mutasavvıf şairlerin çoğu tekkelerden yetişmişlerdir. Bunlar şeyh yahut derviş kişilerdir. Aralarında tarikat kurucusu olanlar da vardır. Hepsi için esas olan amaç, din ve tasavvuf düşüncesini insanlara anlatmaktır. Yani Tekke şiiri bu insanlar için dervişlerini eğitme vasıtasıdır. Ancak kimilerinde didaktik bir anlatım kimilerinde ise coşkulu söyleyişler söz konusudur.

Öte yandan medreselerden de bilginler arasından sufi şairler çıkmıştır. Çünkü tasavvuf, sadece halka ait bir mesele değildir. Pekâlâ, bir medrese âlimi de bir tarikata mensup olup ardından şiir söyleyebiliyordu. Yine hükümdarlar, diğer meslek mensupları arasından da sûfî şairler yetişmiştir.

Tahsil durumlarına gelince; büyük çoğunluğu medrese tahsilinden sonra tasavvuf yoluna giren kimselerdir. Bu yüzden âlim kişilerdir. Arapça ve Farsça'yı devrin ilimlerini bilirler. Derin konuları halkın anlayabileceği bir dille anlatmanın hünerine de sahiptirler. Dolayısıyla onları toplumcu şairler sınıfında da ele almak mümkündür.

TEKKE ŞİİRİNDE DİL VE ÜSLUP

Tasavvuf geniş kitlelere yayılması amaçlanan bir düşüncedir. Bu yüzden tekke şiirinde dil, halka hitap eden bir dildir. Ama bu basit bir söyleyiş tarzı olmayıp bir tür okumuşların dilidir. Başka bir deyişle ortalama bir dildir.

Anlatımda halkın anlayabileceği bir tutum izlenmiştir. Yani zümrelere değil kitlelere hitap etmek amaçlanmıştır. Tasavvuf kavramları halkın anlayacağı kelimelerle ve kolay anlaşılır benzetmelerle anlatılmıştır.

Anlatımda pek çok şekil kullanılmıştır. Nasihat yoluyla anlatım, hitap yoluyla anlatım, doğrudan anlatım, tahkiye yoluyla, soru yoluyla, delil ve ispat yoluyla anlatma en yaygın yöntemlerdir.

Fikri güçlendirmek için tekrarlara başvurmak, mecazlardan yararlanmak, atasözleri ve deyimleri kullanmak, halk söyleyişlerine önem vermek en önemli özelliklerindendir.

TEKKE ŞİİRİNDE NAZIM TÜRLERİ

Tekke şiirinin kendine mahsus bir nazım şekli yoktur. Şairler, Divan ve Âşık edebiyatının nazım şekillerini ortak olarak kullanmaktadırlar. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz.

1-İLAHİ:

Allah'ı övmek ve ona yalvarmak, niyazda bulunmak için söylenilen/yazılan şiirlere ilahi adı verilmektedir. Bu şiirlerde ağırlıklı olarak Allah'ın birliği, azamet ve kudreti, O'na dair sevgi dile getirilir. Tekke şiirinde ilahilerin hem aruz hem de hece ile yazılan örnekleri bulunmaktadır.

İlahiler tarikatlara göre farklı terimlerle adlandırılır. Bunlara Mevlevi tekkelerinde "âyin", Gülşeni tekkelerinde "tapuğ", Alevi-Bektaşi tekkelerinde "nefes" adı verilir. Çoğunlukla Halveti tekkelerinde okunan ilahiler ise "Durak" terimiyle ifde edilir. İlahilerin kimi tarikatlarda ise "cumhur" adıyla söylenmektedir.

Tekke şiirinin en meşhur ilahileri Yunus Emre, Eşrefoğlu, Niyazi Mısri'ye aittir. Yunus Emre'ye ait çok yaygın bir ilahinin sözleri şöyledir:

ŞOL CENNETİN IRMAKLARI

Şol cennetin ırmakları
Akar Allah deyü deyü
Çıkmış İslam bülbülleri
Öter Allah deyü deyü

Salınır tuba dalları
Kur'an okur hem dilleri
Cennet bağının gülleri
Kokar Allah deyü deyü

Kimi yiyip kimi içer
Hep melekler rahmet saçar
İdris nebi hülle biçer
Diker Allah deyü deyü

Altındandır direkleri
Gümüştendir yaprakları
Uzandıkça budakları
Biter Allah deyü deyü

Aydan arıdır yüzleri
Misk ü amberdir sözleri
Cennette huri kızları
Gezer Allah deyü deyü

Hakk'a âşık olan kişi
Akar gözlerinin yaşı
Pür nur olur içi dışı
Söyler Allah deyü deyü

Ne dilersen Hak'tan dile
Kılavuzla gir bu yola
Bülbül âşık olmuş güle
Öter Allah deyü deyü

Açıldı gökler kapısı
Rahmetle doldu hepisi
Sekiz cennetin kapısı
Açar Allah deyü deyü

Rıdvandürür kapı açan
İdrisdürür hülle biçen
Kevser şarabını içen
Kanar Allah deyü deyü

Miskin Yunus var dostuna
Koma bugünü yarına
Yarın Hakk'ın divanına
Varam Allah deyü deyü

2-NEFES:

Bektaşi şairleri tarafından söylenen şiirler daha çok bu ad ile anılır. Bu şiirlerde ağırlıklı konu, "Vahdet-i vücud" anlayışıdır. Hz. Ali sevgisi de en çok işlenen konuların başında gelir. Nefeslerin en meşhur örnekleri Pir Sultan Abdal'a aittir.

NEFES

Koyun beni hak aşkına yanayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan
Yolumdan dönüp de mahrum mu kalayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Kadılar müftüler fetva yazarsa
İşte kement işte boynum asarsa
İşte hançer işte başım keserse
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Bir gün mahşer olur divan kurulur
Suçlu suçsuz varsa orda bulunur
Piri olmayanlar anda bilinir
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Pir Sultan'ım arşa çıkar ünümüz
O da bizim ulumuzdur pirimiz
Hakka teslim olsun garip canımız
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Tekke şiirinde ilahilerin dışında Tevhid (Allah'ın birliğini ve varlığını anlatan şiirler), Münacat (Allah'a niyaz, dua konulu şiirler), Naat (Hz. Peygamber'i medheden şiirler), Miraciye (Hz. Peygamber'in Miraç mucizesini anlatan şiirler), Mevlid (Hz. Peygamber'in doğumundan vefatına hayatını anlatan şiirler), Hilye (Hz. Peygamber'in vasıflarını anlatan şiirler), Ramazaniye (Ramazan ayının faziletini anlatan şiirler) de tekke şiiri nazım türleri içinde ele alınır.

3-NUTUK:

Tarikat pirlerinin bu yola giren yeni dervişlere tarikat kurallarını anlattıkları şiirlere denir. Belli usullerde ezgili söylenir. Biçim olarak koşma ve semaî nazım biçimiyle yazılır.

NUTUK

Evvel tevhid sürer mürşid dilinden
Erişir canına fazlı Huda'nın
Kurtulursun emarenin elinden
Erişir canına fazlı Huda'nın

İkincide verir lafzatu'llâhı
Anda keşf ederler sıfatu'llâhı
Hasenat yeter der eder günâhı
Erişir canına fazlı Huda'nın

Üçüncüde yâ Hû ismini oku
Garib bülbül gibi durmayıp şakı
Kendi vücudunda bulagör Hakk'ı
Erişir canına fazlı Huda'nın

Dördüncü esmaya nail olasın
Enel'-Hak sırrına vâkıf bulasın
Dahi ölmezden sen evvel ölesin
Erişir canına fazılı Huda'nın

Gel imdi sen dahi şeyhin hâline
Karışsam evliyanın yoluna
Dalaşın sen âb-ı hayat gölüne
Erişir canına fazlı Huda'nın

4-DEVRİYE:

Tasavvuftaki devir kuramının anlatan şiirlerdir. Devir, kâinatın ve insanın Allah'tan çıkıp tekrar Allah'a döndüğünü ifade eden bir kavramdır. Bu inanca göre bu dünyaya gelen varlık ilkin cansızdır, daha sonra bitki, daha sonra hayvan, en sonra da insan-ı kâmile geçtikten sonra ise Tanrı'ya döner ve onun ile birleşir; yani varlık tekrar aslına dönmüş olur.

DEVRİYE

Katre idim ummanlara karıştım
Kaç bulandım kaç duruldum kim bilir
Devre edip âlemleri dolaştım
Bir sanata kaç sarıldım kim bilir

Bulut olup ağdığımı bilirim
Boran ile yağdığımı bilirim
Altı anadan doğduğumu bilirim
Kaç ebeden kaç soruldum kim bilir

Kaç kez gani oldum kaç kere fakir
Kaç kez altın oldum kaç kere bakir
Bilmem ki kaç kâtip ismimi okur
Kaç defterde kaç dürüldüm kim bilir

Bazı nebat oldum toprakta sürdüm
Bilmem kaç atanın sulbünde durdum
Kaç defa cenneti alaya girdim
Cehenneme kaç sürüldüm kim bilir

Kaç kez alet oldum elde bakıldım
Semadan kaç kere indim çekildim
Balçık olup kerpiç kerpiç döküldüm
Kaç bozuldum kaç kuruldum kim bilir

Dünyayı dolaştım hep kara batak
Görmedim bir karar bilmedim durak
Üstümü kaç örtü bu kara toprak
Kaç serildim kaç dirildim kim bilir

Gufrani'yim *tarikatım boş değil*
İyi bil ki kara bağrım taş değil
Felek ile hiç hatırım hoş değil
Kaç barıştım kaç darıldım kim bilir

5-ŞATHİYAT:

Allah'la senli benli, teklifsizce konuşmayı dile getiren şiirlerdir. Genellikle Bektaşi şairleri tarafından söylenirler. En meşhur örneklerinden biri Kaygusuz Abdal'ın şu şiiridir.

ŞATHİYAT

Yücelerden yüce gördüm
Erbabsın sen koca Tanrı
Alem okur kelâm ile
Sen okursun hece Tanrı

Âsi kullar yaratmışsın
Varsın şöyle dursun deyü
Anları koymuş orada
Sen çıkmışsm uca Tanrı

Kıldan köprü yaratmışsın
Gelsin kullar geçsin deyü
Hele biz şöyle duralım
Yiğit isen geç a Tanrı

Kaygusuz Abdal *yaradan*
Gel içegör şu cür'adan
Kaldır perdeyi aradan
Gerelim bilece Tanrı

2. Bölüm
OKUMA METİNLERİ

TASAVVUFİ TÜRK ŞİİRİ

Prof. Dr. Ömür CEYLAN

Ahmed Yesevî ile başlayan tasavvufî Türk şiiri geleneği Anadolu'ya taşındığında, bütün tarihi boyunca yetiştireceği en güçlü ses olan Yunus Emre'yi (13. yüzyıl) henüz daha maceranın başında sahneye çıkarmış, bu sayede tasavvuf geniş halk kitlelerine ulaşırken tasavvufî şiir de halk zevkinde asırlar boyu terk etmeyeceği sağlam bir yer edinmiştir. 13-19. asırlar arasında bütün canlılığıyla varlığını sürdürmüş olan tasavvufî Türk şiiri geleneğinin, yalnızca antolojilere yansıyan şair sayısı yüzü aşkın olduğuna göre, yüzlerce şair yetiştirmiş olduğu tahmin edilebilir. Pek çok farklılıktan söz etmek mümkünse de, özellikle samimiyet ve yerlilik bakımlarından divan şairleri ve fikrî-felsefî derinlik bakımından da halk şairleri ile ayrılan Tasavvufi Türk edebiyatı şairleri, kendilerine has dil, sanat ve estetik anlayışları, duyuş tarzları ve üslûpları ile bağımsız bir edebi disiplin oluşturmuşlardır.

Sanat ve Estetik Anlayış

Tasavvuf, aynı zamanda çok büyük bir coğrafyanın klasik dönem şiir anlayışlarını şekillendiren en önemli estetik fenomenlerden biridir. Yayıldığı coğrafyalarda halkın her kesiminden taraftarlar ve ilgililer bulan bu mistik cereyan bir yandan renkli ve cazibeli dünyası ile entelektüel çevrelerde yankı bulurken, diğer yanda da kendi müessese ve eğitim kurumlarında daha çok didaktik hüviyeti ön planda olan bir edebî tarzın oluşmasına vesile olmuştur.

Genellikle tekke ve çevresinde oluşan bu tasavvufî karakterli Türk şiiri şairlerinin aynı asırlarda ve aynı coğrafyada yaşayan diğer sanatkârlardan ayrılan en önemli özellikleri, kendi bediî

ihtiyaçlarını gidermekten ziyade tasavvufu anlatmak ve öğretmek amacıyla şiir yazmalarıdır. Özellikle divan şairlerinde olan estetik endişe ve sanat gösterisi kaygısı tekke şairleri için söz konusu değildir.

Tasavvufî Türk şiiri; nazım şekli, nazım birimi ve vezin açısından hem saz şiiri hem de divan şiiri ile ortaklıklar taşır. Daha doğru bir ifade ile mutasavvıf şairler teknik bakımdan belli kurallara uygunluktan ziyade samimiyetin peşindedirler. Kullandıkları sade dil ile halkın büyük kesimini oluşturan orta ve düşük tahsilli insanları hedef okuyucu kitlesi olarak belirlemişlerdir. Okuyanın dikkatini ve gönlünü cezbetmek için kimi zaman hece, kimi zaman aruz ve kimi zamansa aruza yakın hece vezni kullanırlar. Cezbe halinde söylenilmiş ruhanî bir hava taşıyan bu şiirlerde hece eksiklikleri, vezin aksaklıkları, kelime tekrarları vb. teknik kusurlara rastlanılmasına rağmen, nasıl söylendiği değil ne söylendiği ve niçin söylendiği önemsendiğinden halk arasında kabul görür. Yazılan manzumeler tabiî bir yekparelik arz eder.

Mutasavvıfların şiirle olan yakınlıklarında Kur'an'ın önemli bir etken olduğu söylenmişti. Onların şiir yazmak için ilk büyük örnek telâkki ettikleri Kur'an-ı Kerim'de "Şairlere gelince, onlara da sapıklar uyar" (Şuarâ 26/224) buyrulduğu hatırlanırsa, hem sûfî şairlerin şiir anlayışı hem de onların yazdıklarına nasıl yaklaşılması gerektiği daha açık görülebilir. Mutasavvıflar âdeta, gönülden kabul ettikleri Tanrı inancını bildirmek ve yaymak amacıyla yazdıkları manzumelerin şiir olmadığını, şiirin sanat kaygısıyla ve malayani konularda yazılan mısralara deneceğini düşünürler. Bu nedenle şiiri alabildiğine rahat ve kayıtsız söylerler. Zira amaçlan, şiir yazmaktan çok meramlarını ifade etmektir. Dolayısıyla tasavvufî şiir; kapılarını, teknik ve retorik değerlendirmelerden ziyade tematik ve terminolojik yaklaşımlara açar. Nitekim bu durum tasavvufun, hemen her şeyin içi, özü ve manasıyla ilgilenen harcıâlem anlayışına da son derece uygundur.

Yine bu şiirin kendine mahsus bir lirizmi vardır. Divan şiirindeki teslimiyet ve saz şiirindeki mağduriyetin yerini bu şiirde çok hassas dengelerle birbirine bağlanmış olan tevekkül ve arayış

almıştır. İlâhî bir sevgi ve sevgilinin anlatıldığı manzumelerde, âşık-maşuk resmiyetinden öte bir samimiyet hissedilir. Hatta kimi türlerde bu samimiyet, diğer geleneklerde görülemeyecek bir tarzda âşığın maşuka naz ve sitem etmesine dönüşür.

Anadolu'daki tasavvufî yapılanmanın gösterdiği gelişim özellikleri tasavvufî şiir geleneğine de aynen yansımıştır. Şöhretli bir pirin etrafında toplanan talebeler, son derece öznel ve öğretici merkezli bir formasyon olan tasavvuf eğitimlerinden sonra, pirlerinin geleneğini devam ettirirler. Bu anlayış şiir için de geçerlidir. Zira şiir, tekkelerde sıradan bir edebî faaliyet değil, aynı zamanda bir eğitim aracıdır. Şeyhler, eğitim sırasında daha önceki mutasavvıfların şiirlerinden açıklama (şerh), benzerini yazma (tanzir), belli bir makam dâhilinde okuma (gülbank, ayin) vb. usullerle fiilen yararlandıkları gibi, aldıkları eğitimin bir gereği olarak kendileri de şiir söylerler. Yunus Emre, Hacı Bayram-ı Velî, Eşrefoğlu Rumî ve Niyazî-i Mısrî gibi şöhret ve tesirleri tarikat taassubunu aşmış olan mutasavvıfların şiirleri hemen bütün tekke mensuplarınca bilinir ve okunur.

(Ömür Ceylan, Böyle Buyurdu Sûfî, s. 42-45 İstanbul, 2005)

TEKKE VE EDEBİYAT DÜNYASI

Prof. Dr.Mustafa KARA

Dinin iç âlemimiz, dolayısıyla sanat dünyamızla olan ilişkilerine daha önce temas etmiştik. Bununla din ve müesseselerinin gönül medeniyetine olan tesirlerine de temas etmek gerekir. Sanata güzelliğe ve âhenge, dinindeki mistik yön sebebiyle alışık olan mümin için güzel sanatlar iyi bir tatbikat sahasıydı.

Tekkelerin diğer kuruluşlarla olan münasebetlerinin aksine edebiyatla olan ilişkilerine Cumhuriyet nesli bile yabancı değildir. Çünkü, gerek divan, gerek halk ve gerekse son asır Türk edebiyatına büyük izler bırakan Tasavvuf edebiyatı okullarımızda az da olsa okutulmaktadır. Bu izleri fazla ve mübalağa olarak kabul edenler divan şairlerini anlamak ve açıklamak istedikleri zaman tasavvuf literatür ve kültürünün tesirini göreceklerdir.

Tekkelerin kapalı oluşu, edebiyatının ise okutuluşu şöyle bir mahzur da ortaya çıkarmıştır: "Tasavvuf bir edebiyat ekolüdür", "Tasavvuf sadece şair yetiştirmiştir". Bu düşünce Cumhuriyetten sonra zaman zaman kasıtlı olarak ta işlenmiş ve meseleye böyle bir yön vermek istenmiştir. Fakat gerçek ne idi?

Mevlâna Celâleddin'in bir çoklarının meftun olduğu sanatkâr tarafı O'nun zahiridir. Ahenk ile kafiyenin güzel söz ile gözyaşının muhteşem terkibi olan sanat, kabuktaki parıltıdan ibarettir. Ancak halk kitlesi şekle düşkün olduğundan Hz. Mevlâna'yı da şair diye övmek âdet olmuştur. Güneşi güzel bir şamdan, yıldızları birer inci tanesi halinde tasavvur etmekten hoşlanan gözlerimiz, her büyüklükte bir sanat arıyor. Sonsuzluğu bile sanat ölçüleri içinde düşünebiliyoruz. Tasavvufta sanat olsa olsa dervişin değneğidir. Biz onun dervişliğini bu değnekle anlıyoruz.

Evet tekke edebiyatı ısmarlama edebiyat değildir. Paşa ve padişahlara sunulmak üzere yazılan methiyelerle de ilgisi yoktur. Tekke şairleri, divanlarını kabartmak için de dil dökmemişlerdir. Onlar sadece içine daldıkları bir dünyadan bize gönderdikleri buketlerdir. Aşkla, sevgiyle, ateşle, gurbetle ve davetlerle dolu

olan bu terennümler sahihlerinin düşünceleri kadar saf, sade ve milli idi. Halk eğitimini omuzlayan bir müesseseye de ancak onlar gibi konuşup düşünmek yaraşır.

"Tekke şiirinin fikir ve edebiyat tarihimizdeki yeri milli dil ve edebiyat bakımından rolü ve değeri büyüktür. Bu grup, saz şiirine nispetle daha çok fikrî ve felsefî divan şiirine nisbetle daha fazla millî ve hayatidir. Her ikisine nispetle de daha tabiidir, spontanedir. Edebi ve insani değer bakımından da onlardan aşağı kalmaz. Tekke şairleri de diğer bütün şairler gibi ruhlarının ürperişlerini hasretlerini ve rüyalarını söylemektedirler. Yer yer fikir hayâl ve duygu ile dolu olarak meydana getirdikleri eserler, Türk milletinin ve dolayısıyla insanlık psikolojisinin enteresan bir cephesini tespit etmiş bulunmaktadır. Bu şahsiyetlerin en belirli tarafı kendilerine mahsus ruhanî ve ilâhî bir edâ taşımalarıdır. O derece ki bunlara, halk tarafından nerdeyse Kur'an gibi kudsiyet izafe olunmuş ve Allah tarafından ilham edilmiş olduklarına inanılmıştır. Diğer grupların estetiğinden ayrıldıkları bir nokta da tasannusuzluktur. Söz oyunları umumiyetle ekarte edilmiştir. Bütün dinî-tasavvufi şiirlerde yekpare bir ruh, divan edebiyatının tabiriyle yekâhenklik vardır. Bazı maniler ve koşmalarda ve bir çok gazellerde görülen vahdetsizlik bunlarda hiç görülmemektedir."(Vasfi Mahir Kocatürk, Türk tekke Şiiri Antolojisi s. 5)

Şiiri "Allah'ı sır ve güzellik yolundan arama", "sonsuzluğa fısıltı halinde söylenen dua" şeklinde tarif ettikten sonra bu yazı şeklinin en güzellerinin tekkelerde meydana gelebileceğini düşünmek herhalde haksızlık olmaz. İçlerindeki musikiyi bazen düz bazen nağme ile bazan da bir musiki âleti ile terennüm eden dervişler, güzeller güzelini aramaktan başka bir gaye de gütmemişlerdir. Devamlı olarak -ölüme değil-sonsuzluğa yükselen bir sarhoşlukla mest olan tekke ehli her zaman gönüllerindekileri ifade ederek Allah aşkı ile yanan kalplerine âdeta bir serinletici ilâç aramışlardır. Bu arayış ve ayrılık iştiyakı onların susuzluğunu daha da artırmış, kâinatı ve insanları daha değişik ve orjinal bakış açılarıyla değerlendirmelerine yol açmıştır.

(Mustafa Kara, Tekkeler ve Zaviyeler, s.244-246, İstanbul, 1976)

TASAVVUF DÜŞÜNCESİ VE ŞİİRİMİZ

Mustafa ÖZÇELİK

Türk şiirini İslamiyet'ten önce, İslamiyet'ten sonra ve Batı edebiyatı etkisinde Türk şiiri olarak incelemek neredeyse bir geleneğe dönüşmüştür. Bu tasnif, şiirimizin tarihçesini öğrenmede bir kolaylık gibi görülse bile pek çok sakıncayı da beraberinde taşımaktadır. Zira, şiirimiz; şairleri, kullanıldıkları dil, hitap ettikleri kesimler itibariyle kimi farklılıklar gösterse bile aynı dünya görüşünden beslenmektedir. Durum böyle olunca, şiirimizi böyle yapay tasniflerle incelemek yerine, bir bütünlük içinde ele almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Bilindiği üzere Türklerin Müslüman olmalarından sonra ortaya koyduktan ilk şiir türü, tekke şiiridir. Hoca Ahmet Yesevî ile Türkistan'da başlayan bu gelenek, Yesevî dervişlerinin Anadolu'ya gelmeleriyle bu coğrafyada da kendisini ortaya koymuş ve tekkeler, başta Yunus Emre olmak üzere; Eşrefoğlu Rûmî, Niyaz-i Mısrî, Aziz Mahmud Hüdâyî, Ümmî Sinan, Sezai Gülşenî gibi çok büyük isimler yetiştirmiştir.

Fakat tekke şiiri, kendinden ibaret kalmamış, hem divan hem de halk şiiri üzerinde çok etkili olmuştur. Tasavvuf, özellikle divan şiirinde, şairlerin beslendiği ana kaynak durumundadır. Yine pek çok halk şairi olarak bilinen isim, aynı zamanda tekke şiiri için de ele alınmaktadır. Kullanılan biçimsel özelliklerde ortaklık söz konusudur. Durumun böyle olması da doğaldır. Zira, şairlerin dil ve üslûp olarak şiir tutumları nasıl olursa olsun, hepsi aynı toplumun, aynı kültür ve medeniyetin insanlarıdır. Aynı inanç değerlerine mensupturlar. Bu yüzden, onları çok farklı dünyaların şâirleri olarak ele almak tarihi ve ilmî gerçeklere ters düşer. Tekke, divan ve halk şiirini çok keskin çizgilerle ayırmak isteyen anlayış bizce çok da masum bir anlayış değildir.

Geriye doğru bakıldığında edebiyatımızda da sanki dinî olmayan bir geçmiş aranmaktadır. Bundan dolayıdır ki, yine bu tasniflere göre mesela halk şiirimiz; tekke şiiri, âşık tarzı şiir

olarak ayrılırken tekke şiiri, dînî muhtevalı, âşık tarzı şiirler ise lâ-dînî muhtevalı bir şiir olarak gösterilmek istenmektedir. Böyle düşünenler ve lâ-dînî şiirin en büyük temsilcisi olarak gördükleri Karacaoğlan'ın,

"Bana güzel sever diye tan ederler
Benim Hak'tan özge sevdiğim mi var?"

mısralarını nedense görmek istemezler. Böyleleri meselâ bir Erzurumlu Emrah'ı, Everekli Seyranî'yi nereye koyacaklardır, doğrusu bu durum bir merak konusudur.

Mesele, bir şiirin dînî olması için, içinde, mutlaka; Allah, peygamber, günah, sevap gibi dînî kavramların olması gerekmez. Bu kavramları dindar olmayan bir şair de kullanabilir. Önemli olan, duyuş, hissediş ve bakış meselesidir. İçinde hiç dinî kavram olmayan bir şiir bile pekâlâ dînî bir duyarlık taşıyabilir. Hayata, ölüme, aşka, gurbete, hasrete, dünyaya Müslümanca bakışın bir ifadesi olarak edebiyatımızda bu anlamda nice şiir örnekleri gösterilebilir.

Yine bu bağlamda Tanzimat şiirine bakalım. Meselâ Şinasi'ye... Şiirinde o da dinî kavramları kullanmıştır. Ama dünya görüşü olarak artık tercihler değişmeye başladığı için onun şiirlerinin okuyucuyu götürdüğü dünya çok farklıdır. Benzer örneklemeleri Cumhuriyet ve sonrası şiir için de yapmak mümkündür. Ama durum değişmeyecektir. Din ve tasavvuf düşüncesi Türk şiirinin her zaman için beslendiği bir değerler manzumesidir. Türk şiirinin geçmişine eğilenler, öncelikle bu gerçeği kabul ederek işe başlamalıdırlar. Şiir, hayattan ve insandan kopuk bir tür değildir. Bu yüzden insan düşüncesindeki ve hayattaki değişiklikler, elbette şiiri de ektiler ve biçimlendirir. Fakat, sosyal ve kültürel hayatımızdaki tercihlerimiz zaman içerisinde nasıl değişirse değişsin din, dolayısıyla tasavvuf düşüncesi kültürümüzün, hayatımızın vazgeçilemez dinamiğidir. O değerler, sadece geçmişimizi oluşturmazlar. Bugünümüze ve geleceğimize de tesir ederler, onları şekillendirirler.

Nitekim öyle olmuyor mu? Ne yapsak mazimizden ve onun değerlerinden kaçamıyoruz. Bu değerlerin muhalifleri olacak elbet... Neticede inanmak bir nasip meselesidir. Ama bu değerlerin mensupları her zaman için hem sayısal hem de niteliksel bir çoğunluğa ve üstünlüğe sahiptirler. O yüzden ne divan şiiri ölmüştür ne de tekke ve halk şiiri... Farklı biçim ve üsluplarda devam etmektedir.

Gelenek, yenilenerek kendini sürdürmektedir. Hangi şairin şiirine bakarsanız bakın ondan, ezel ve ebed düşüncesinden izler görürsünüz. Başka türlüsü de zaten olamaz. Zira, inanmak, insanlığın en temel meselesidir. Hele, dinin, derûnî ve estetik boyutunu ifade eden tasavvufun, şiirimizin temel değerler manzumesi olduğu asla göz ardı edilemez. Üstelik bu anlayış kendisini sadece şiirde ifade etmiyor, bütün güzel sanatları hatta hayatı şekillendiriyor. Durum böyle olunca ister aşktan bahsedin ister ölümden... Yolunuz, önünde sonunda hakikate çıkacaktır. Kabul edersiniz yahut etmezsiniz ama bu gerçek değişmez.

Şiirimiz, hâlâ Yunus kokusu ve sesi taşıyor. Hemen bütün tasavvuf şairleri yeni incelemelerin, bilimsel toplantıların konusu oluyor. Felsefeyle bulanmış zihinler, hakikatin bu derûnî sesiyle şifa buluyor. Yeni denemeler yapılıyor. Arayışlara giriliyor. Bütün bunlar, iyi birer gelişme... Zira, büyük millet olmanın önemli bir yolu, büyük bir edebiyata, kültüre sahip olmaktan, büyük şairler yetiştirmekten geçiyor. Gelecek, bu çağın, bu değerlere sahip insanlarından ve toplumundan, yeni Yunuslar, yeni Niyaz-i Mısrî'ler yetiştirmesini bekliyor. Kaybettiğimizi sandığımız değerler, elimizin altında... Bütün mesele onlarla yeniden bağ kurabilmekte... Bu her konuda olduğu gibi şiir için de böyledir.

Şiirimiz, bütün olumsuzluklara rağmen bir umut vaat ediyor. Şairlerimiz, geleneğin büyük isimleriyle var olan ruh akrabalığını yeniden tesis ediyor. Ama biçim farklı, dil farklı diyebilirsiniz. Edebiyatta bunun bir önemi yoktur. Önemli olan ruh akrabalığı, aynı duyarlık; hayatı, aşkı, ölümü bu şekilde kavramak meselesidir. Bu gelişme bugün şiirde olur yarın hikâye ve romanda...

O zaman şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Bugün sanata, edebiyata giren değerler, biliniz ki hayatın ve insanın değerleri olacaktır. İşte tasavvuf şiiri de bütün bu beklentilerin ve gelişmelerin önünde çok bakir bir alan olarak durmaktadır. Çünkü tasavvuf, bir yaşama projesidir. Dinamik bir hayat görüşüdür. Bu, böyle bilindiği ve görüldüğü takdirde şiirimiz de bundan kendine düşen payı elbette alacaktır.

(Mustafa Özçelik, Berceste Dergisi, sayı: 115, Ocak 2012)

YUNUS EMRE ÜZERİNE NOTLAR

Prof. Dr.Faruk K. TİMURTAŞ

Yunus Emre için birçok kimseler “ozan” deyimini kullanıyorlar. Büyük halk ozanı Yunus Emre deniyor. Yunus Emre “ozan” değildir. Çünkü, Türkçe olup olmadığı tespit edilemeyen, etimolojisi belli olmayan ozan kelimesi, Türk kültür tarihinde bir ara, saz beraberliğinde şiir söyleyen kimseler, yani “saz şairleri” için kullanılmıştır. İslâmiyetten önceki devrenin “şaman, kam, baskı”ların yerine “Ozan” denmiştir. Ozan’ın yerini ise, daha sonra “saz şâiri” ve “âşık” tutmuştur. Ozan kelimesi ayrıca, “geveze, boşboğaz, çenesi düşük, saçma sapan söz söyleyen” manası da ifade etmiştir.

Yunus için ozan denmesi yanlıştır. O, bir saz şairi değildir. Şair kelimesini Arapça asıllıdır diye beğenmeyip yerine, başka, bir manaya gelen ozan kelimesini kullanmak isabetli bir hareket sayılamaz. Fakat, nedense bir ozan modasıdır almış gidiyor. Yalnız, Yunus Emre için değil, başka şairlerimiz için de ozan deyimine yer veriliyor. Böylece Mevlânâ da, Fuzûlî de, Bakî de, Şeyh Galip de, Abdülhak Hâmid de, Mehmet Âkif de, başkaları da hep ozan oluyor. Halbuki, bunların hiç birisi ozan değil. Ozan, yâni “saz şâiri” olan Karacaoğlan, Dertli, Zihni, Dadaloğlu v.s. Ama, yıllardır bu yanlış tekrarlanıp duruyor. Mevlânâ için şahsen kaç kere ben, “büyük Türk düşünürü ve ozan’ı” demeyip “büyük Türk mutasavvıfi ve şairi” diyelim diye uyardım. Lâkin, en aklı başında sandıklarımıza bile tesir etmedi. Anlaşılan, moda, akla olduğu bâzan ilme de galip geliyor.

Yunus için “halk şairi” deyiminin de pek yerinde olmadığı kanaatindeyim. Yunus halk içinden yetişmiş ve halka da hitap edem bir şair olmakla beraber, bir halk şairi değildir. Tekke şairidir, şiirlerini saz refakatinde söylememiştir; İlâhiler suretinde terennüm etmiştir. Onun için belki “mutasavvıf halk şairi”dir denilebilir. Fakat doğrusu, o yalnız halkın değil, hepinizin şairidir. Hepimizin hattâ bütün insanlığın...

Bütün insanlığın şairi denince hatıra hemen onun “hümanistliği” gelir ve ortaya bu hususla ilgili başka bir yanlış anlaşılma meselesi- çıkar. Yerli yabancı birçok edebiyatçılar, hattâ

araştırmacılar Yunus'taki insan sevgisini ve onun bağlı olduğu dünya görüşünü bilerek ve bilmeyerek ters bir şekilde anlamış ve anlatmışlardır. Yunus, bu adamlarca Doğu âleminde ve Türklük dünyasında benzeri olmayan, bu köklerle ilgisiz bir hümanist ve bir kozmopolit olarak yorumlanmakta ve bu suretle gösterilmektedir. Bilhassa yabancı kimseler ayrıca Türklük ve İslâmlık âlemlerinin insan sevgisinden mahrum bir anlayışa sahip olduğunu, Yunus'un nasılsa ortaya çıktığını ileri sürüyorlar. Bütün bu görüşler baştan aşağı yanlıştır. Yunus Emre İslâm tasavvufunun esasını teşkil eden ve Türkün günlük hayatında hâkim unsur olarak görünen ve tam manisiyle yaşanan insan sevgisini, insana verilen değeri dile getirmiştir.

Yunus Emre'nin hümanizmasının kaynağını başka yerlerde aramak manasızdır. Onda görülen bu insan sevgisi tamamıyla İslâm dininin esaslarına ve bunu en iyi şekilde tatbik eden Türk milletinin değer hükümlerine dayanmaktadır. Kur'ân-ı Kerim'de "müminler birbirinin kardeşidir" buyrulmuştur. Hz. Peygamberimizin ise, "Ey Allahın kulları, hepiniz kardeş olun", "Kendisi için sevdiği şeyi mümin kardeşi için de sevmeyen tam mümin olamaz", "Birbirinize kin tutmayınız, birbirinizi kıskanmayınız, birbirinize sırt çevirip alâkasız davranmayınız" gibi hadisleri vardır. İslâmiyette "İnsan"ın çok büyük değeri vardır, İslâm insanı "zübbe-i âlem" ve "eşref-i mahlûkat" olarak kabul etmektedir.

Yunus Emre de, başkaları gibi, İslâmın insan anlayışını ve görüşünü, hayat telâkkisini anlatmıştır. Onun büyüklüğü bunları ifade edişteki kudretinden ileri gelmektedir. İslâm tasavvufunu ve İslâm'ın insan telâkkisi ve görüşünü Fars dilinde en güzel şekilde Mevlânâ, Türkçede ise Yunus Emre ifade etmiştir. Yunus'un büyüklüğü buradadır. Yoksa, tasavvufu, vahdet-i vücut görüşünü, insan sevgisini işleyen pek çok kimse çıkmıştır. Yunus Emre, İslâm'ın ve Türkün insanını, köyden, kentten çizgiler ve levhalar içerisinde dile getirmiş; "varlığın birliği" felsefesini çok sade, fakat derin şekilde işlemiştir. Yunus Emre, Türkçeyi en güzel şekilde kullanan, onu yeni bir edebiyat dili hâline getiren büyük şairimizdir.

(Türk Yurdu, sayı:319 İstanbul, 1966)

HAKİKAT AYNASINDA ŞİİR VE ŞAİR

M. Said TÜRKOĞLU

Peyami Safa, "Şiir sırrın dilidir." der. Her şairin 'sır' anlayışı farklı olsa da "Şiirde hikmet vardır." hadisinin de işaretiyle şiiri hakikate doğru bir sır arayışı şeklinde tarif edebiliriz. Her ne kadar, Tanzimat'la birlikte Batı merkezli zihniyetlerin tesiriyle birtakım aykırı düşünceler şiirimize yön vermeye kalksa da şiir yoluyla hakikat arayışı toplumumuzda ana damar olarak hep sürmüştür. Necip Fazıl, Mehmet Âkif, Sezai Karakoç gibi öncü şairlerin yetiştiğine bakarsak bu ana damarın korunduğunu söyleyebiliriz.

Hakikat, varlığın özü; şiir, 'beyan'ın özü. Biri gâye, hedef, varlık sebebi; diğeri vasıta. Şiir, bir vasıta olsa da kelimeler yoluyla manaya ve hakikate sırdaş olduğu için 'asıl'la bütünleşen bir özellik kazanmaktadır. Ateşin içinde korlaşan maden gibi… Bu konuda Sezai Karakoç bir adım daha ileri gider: "Şiir, hakikatin yüzülebilecek bir derisi değil, çıkarıldığında insan hakikatinin hayattan yoksun kalacağı kalbidir."

Sezai Karakoç'un bu tespiti, tasavvufî şiirimize bire bir uymaktadır; çünkü tasavvufî kültürümüzde şiirin müstesna bir yeri vardır. Gönülleri şevke getirmek ve ilâhî esintilere açık kılmak için başvurulan şiir, hürmet duyulan ve el üstünde tutulan bir mevkiye çıkarılmıştır. Özellikle dinî bir coşkuya vesile olarak başvurulan tasavvuf neşveli şiirlerle, toplumumuzun manevî dünyasını süsleyen, hatta tanzim eden bir coşku ve vecd hâli getirmede şiire büyük görevler yüklenmiştir.

Yunus Emre, Hoca Ahmed Yesevi, Mevlânâ, Aziz Mahmud Hüdayi, Niyazi-i Mısrî, Hacı Bektaş-ı Veli, Alvarlı Efe gibi mutasavvıflar, mesajlarını hep şiire yüklemiş, bu sırlı kıymeti Allah'a ulaşmanın bir vasıtası olarak kullanmışlardır. Onların dilinde şiir hakikatin âdeta kelimelere bürünmüş gövdesi olmuştur. Böylece toplumumuzda şiir, marifetin ve manevî neşvenin taşıyıcısı olarak önemli bir vasıta hâline gelmiştir. Şiir,

bizim kültürümüzde asırlar boyunca Kur'ân ve sünnetin açtığı caddeden yürüdüğü, tevhîdî anlayışa dayandığı ve Rahmanî ilhamla yazıldığı için rağbet görmüştür. Bir başka ifade ile, hakikat ve hikmetin taşıyıcısı olduğu için değer kazanmıştır.

Şuarâ Sûresi'nde şairler için bazı olumsuz vasıflar sıralanmaktadır: "Şairlere ancak azgınlar uyar. Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve yapmadıklarını yaptık dediklerini görmez misin?" Şairlik, sanatkârlık şüphesiz önemli değerlerdendir; ama bu değerler kötü niyetli kişinin elinde birer tahrip aracına dönüşür. Kur'ân-ı Kerîm'de "[onlara] ancak azgınlar uyar" diye vasıflanan şairler, dolaşan, yapmadıklarını yaptık diyenlerdir. Her vadide şaşkın şaşkın dolaşanlar; avare, gayesiz, hedefsiz, tufeyli insanlardır; yapmadıklarını yaptık diyenler de mübalağayı seven, yalancı, ciddiyetsiz kimselerdir. Sanat anlayışını, sınırsız bir hürriyet ve başıboşluk şeklinde anlayanlar her türlü ahlâk dışı tasviri normal, hatta gerekli gördüler. Böylece bir sanat tılsımıyla sunulan kötülükler daha kışkırtıcı ve cazip geldi.

'Mâkul' ve 'kutsal'la bağını koparan sanat, onu icat edenin elinde bir tahrip aracına dönüşür. Âyet-i Kerîmenin muhatabı, bu tip şairler ve onlara uyanlardır. Sonra gelen âyette "Ancak inanıp faydalı iş yapanlar, Allah'ı çok zikredenler ve haksızlığa uğratıldıklarında haklarını alanlar bunun dışındadır." buyurulmaktadır. Kötü niyetlinin elinde korkunç bir tahribat aletine dönüşen şiir, iyi niyetli erbabının elinde de o ölçüde bir güzellik vasıtası hâline gelir. Âyetteki ölçüler: İnanmak, faydalı iş yapmak, Allah'ı çok zikretmek, haksızlık karşısında susmamak!

Toplumumuzda asırlar boyunca bu vasıfları taşıyan çok sayıda şair yetişmiştir. Şiiri anlamlı ve faydalı kılmada 'inanç' birinci şarttır; çünkü Necip Fazıl'ın ifadesiyle: "Şiir, Allah'ı sır ve güzellik yolunda arama işidir." Çünkü şiirin çıkış noktası ilâhî âlemi anlamak, anlatmak, kalbi ve ruhu dünyeviliğe karşı korumak, ilâhî esintiler kazandırmak olmalı. Aksi takdirde şiir azgınlıkları ve taşkınlıkları artırmaktan başka bir işe yaramayacaktır.

Yine Necip Fazıl'ın ifadesiyle: "Şiir ki Allah'ın mahrem ülkesi, meçhuller âleminin derbeder seyyahıdır. Allahsız bir cemiyette elektrik cereyanı kesilmiş bir şehrin meydan yerindeki fener gibi sönecek ve hâdiselerin en gizli nabızlarını saymaktan ibaret memuriyet hikmetini kaybedecektir." Hadis-i Şeriflerde de şairliklerini tahrip yolunda kullananlar zemmedilmekte, kötü şiir irine benzetilmektedir.

Asr-ı Saadette şiiri İslâmiyetin aleyhine kullananlar olduğu için Efendimiz, [sallallahu aleyhi ve sellem] bu sahada kabiliyeti olan sahabeleri teşvik etmiştir. Zaman zaman sahabelere şiirler okutur, şiiriyle İslâm davasını yüceltenleri metheder, mükafatlandırır ve şiiri oktan, kılıçtan daha tesirli görürlerdi. Şiir Nebiler Nebisi'nin hırkasını hak edecek liyakata çıkabildiğine göre, bu güzel değerin, dünyada, ukba letâfeti kazanacak gönül azığına dönüştürülmesi ehl-i kalp, ehl-i insaf, ehl-i letâfet şairlerin tasarrufundadır, diyebiliriz.

Şiir, sanatçı ruhunun seçkin bir verimi olduğuna göre, onun hakikatten beslenmemesi, hakikate doğru yürümemesi düşünülemez. Hikmet, yaratılış sırlarına, varlığın özüne, içyüzüne, kâinattaki bütün oluşların mânâsına eğilir. Şiirin görevi, iç içe girift sırlar manzumesi olan kâinattaki bu oluşların hikmetini araştırmaktır; çünkü şiirin bizzat kendinde hikmet vardır. Şiir bununla değerini bulur, bununla gönül azığı olur.

İslâmiyetle müşerref olduğumuz ilk dönemlerden itibaren, Kutadgu Bilig, Divân-ı Hikmet, Mesnevî, sûfîlerin divanları ve klasik edebiyatımız çevresinde oluşan birçok mesnevi bizim için hep birer hikmet taşıyıcısı olarak kalbî hayatın ve tasavvufî neşvenin vasıtası oldular. Bu hakikat Yunus'un dilinde en güzel ifadesini bulur:

Sûret söz kanda buldı, kanda sözi iş oldı
Sûrete kendü geldi, dil hikmetün yolıdur

Hikmet dil yoluyla gönüllere yürür. Şiir de dille kurulur. Ayrıca şiirle hikmetin daha temel müşterekleri de vardır. Her ikisi de önemli sırlar, izaha muhtaç mânâlar içerir. Ama bu müştereklik,

şiire hikmetle bire bir aynı değerde olmayı gerektirmez. Hikmet, şümullü bir kavramdır. Canlıda, cansızda; şuurluda, şuursuzda, her yerde, her şeyde var. Her yerde var olan hikmetin inkişafı dil, renk, ses, görüntü veya davranış yoluyla olabilir. Yaratılışın her ayrıntısında saklı hikmetler bütün esrarıyla akıl sahiplerinin tecessüslerince keşfe muhtaçtırlar.

Şiirle hikmetin her ne kadar müşterekleri olsa da hikmet, ilâhî muraddan ışıyan cevher olduğu için şiiri de kuşatır. Şiir asıl hikmetle gerçek değerini bulur.

Hikmet ile bak bana ta iyan olam sana
Zira ben bu sûrette yüz bin dürlü gelmişem

Yeryüzünde ilâhî tecellinin sınırı yoktur. O'nu her yaratışta, her yeşerişte, her işleyişte, her görünüşte aramalı. Bunun şartı Yunus'un da deyimi ile "hikmet ile bakmak"tır. Hikmet ile bakan, o buuda geçebilir. Şair yaratılışlılar burada daha şanslıdırlar; çünkü kendilerine birtakım sırlar bağışlandığından onların görünenin ötesine yol bulmaları daha mümkündür. Çoğu mutasavvıflarımızın güzel şiirler söyledikçe kalplere girmeleri bunu gösterir.

Ol dost bana benden yakın, hikmet bilen bilir Hakk'ı
Okuyup hikmet ilmini Lokman olayın bir zaman

Yunusumuz her ne kadar "okuyup hikmet ilmini" dese de hikmetin de, şairlik kumaşının da yalnızca tahsille, okumayla elde edilemeyeceğini bizden çok daha iyi bilir. Burada 'okumak' fiiline kalbî ve rûhî terennümler boyutunda başka mânâlar yüklenmiştir.

Hakikatin şiiri mânâyı ve estetiği kelimelerin havuzunda müşahhas sûretlere dönüştürür. Böylece şair gönlünün sesi, rengi hakikat pınarından geçerek nahif bir letâfet kazanır. Hakikatin yakıcılığı, gölgeli ve imgeli bir dili gerektirir. Başka bir ifade ile şiirin birtakım mecaz ve mücerret örtülere başvurması, aslında hakikate doğrudan eğilmenin yakıcılığını göze almamaktan kaynaklanır.

Sembollere, mecazlara sığınmak bir bakıma şair için bir büyülenmişliğin de ifadesi sayılabilir. Ötelerden muhatap olduğu büyük tecelli sağanağının çarpmasıyla âdeta kendinden geçen hakikat sözcüsü şair, sayıklamaya benzer bir hâlette söze gelir.

Dilinde mâye-i irfân olan hakîkat-bîn
Olur her âyine-i himmetle vâkıf-ı esrar

Gönlü hakikate dönük şair, birtakım ilâhî ihsanlarla özel sırlara vâkıf olur ve artık şiir onun hâlinin dili oluverir. Öyle ki, mutlak hakikate doğru sefer eyleyen daimi bir aşk hâli, şairi kendinden geçirir, dilinden dökülenler tamamen ruh ve gönlünün geçirdiği mânevî tecrübelerin beyanı olur ve bu ölçüde onu ve şiirinin ulaştığı insanları değiştirir.

Şair her şeyden önce hakikati söyleyecek. Yaşadıklarını, hissettiklerini dile getirecek.Yaşanmışlığın şiiri; ışığını, çile çekmiş, hisli şairin gönlünden aldığı için kıymetlidir. Ve ayrıca samimi olduğu için.

Gönlü pâk eyle evvel, sonra kıl şi're sürû
Dürri hâsıl eylemez nâ-pâk olıcak bir sedef. (Muhibbi)

Allah'ın [celle celâlühû] evi gönül, bir aynadır. Ayna ne kadar mücella olursa o kadar 'dostu' kendine çağırır. Kendisini varlık âleminde gönüllere mücevherden daha üstün sözler bırakmak isteyen şairler, şiiri hakikatin dili olarak görürler ve şiirlerinde neden söz ederlerse etsinler, nasıl bir üslûp ve formda yazarlarsa yazsınlar bütün söyledikleri hakikat âleminden hüzmecikler taşır.Muhakematta da ifade edildiği gibi, bir şiiri güzel gösteren, içindeki hayâlin hakikate bir derece müşâbehetidir. Bu çerçevede hayatla, gerçeklerle, insanlık hâlleriyle bir bağı olmayan metne şiir dersek şiirin mânâsına haksızlık etmiş oluruz. Hiç olmazsa şiirde "bir dane-i hakikat" bulunmalı ki o şiir gönül ve ruh sahibi insanın içindeki bir noktaya karşılık gelebilsin.

Kuddusî'ye şiir dilini öğretdi bu aşk
Her kime verilirse olur aşk dili derya

Hakikatin derûnî bir koldan peşine düşen tasavvuf geleneğimizde şiirle iç içe bir hayat şekillenmiştir. İlâhî aşk sûfîyi kendi yörüngesinde yoğurdukça bu çarpılmışlık ve cezbe etrafında sûfî, her kelimesinden gönül kokusu tüten şiir dilini öğrendi, aynı zamanda ilâhî vergi sayılan bu dil, gelişip çoğaldıkça okuyanı, dinleyeni kesretten vahdete doğru sevk eden bir cazibe merkezi hâline geldi. Böylece hakikatin dili hâline gelen şiir, derviş gönlünün enginlerinden sonsuzluğa iştiyak duyan müritlere sırlı pencereler açtı.

"Şair deme(k) ehl-i dil demektir." (Galip)

Prensip sahibi bir gönül ehli olan şair, varlıkların iç sesine eğildikçe, derin mânâ bağlarının peşine düştükçe Yüce Yaratıcı ona hikmetin ve hakikatin kapılarını açar.

Mantıku't-tayrın lugât-ı mutlâkından söyleriz
Herkes anlamaz bizi bizler muammâ olmuşuz (Niyazi-i Mısri)

Hakikatin dili çoğu zaman remizli ve örtülüdür. Bunun hakikatin mahiyetinden kaynaklandığını söylemeliyiz. Bazı mânâlar vardır ki onu dile getiren de tam olarak ona vâkıf dağildir veya vâkıf olsa da mahremiyet âdâbı, onu örtülü söylemeyi gerektirir. Müşterisi istidatlı biriyse bu remizlere sarılarak asıl kaynağa doğru nasipli bir yolculuğa çıkar.

Bir de Yunus'un "Münafıklar elinde örter mânâ yüzini" şeklindeki endişesi var ki bu da sözü her yerde ulu orta söylememe tedbirini gerekli kılar. Nâdânın ağzında laubali bir üslûpla dolaşan söz en çok da hakikati incitir.

Şiir sözden, seslerden oluşan bir yapı olsa da onu hikmetin ve hakikatin dili hâline getirmek şair hünerine kalmıştır.

Gök kubbe altında şairim diye sayısız kimlik ve kişilik ortaya çıkmıştır. Her biri ayrı bir güzele ayrı bir kıbleye yönünü dönmüştür. Ve herkesin şiir-şair ölçüsü kendi meşrebine göre şekil almıştır. Herkesin fikrî anlayışı kendisini ilgilendirir. Biz kendimizce bir ölçü koymadan ne şiirle uğraşırız ne bu türü muteber sayarız. İbrahim Hakkı Hazretlerinin ifadesiyle, Allah

sevgisi olmayan şiirde güzellik aramak boşunadır. Bu sevgi şiirde doğrudan, kaba kuru bir üslûpla dile getirilmez elbet. Bunu Yunus gibi, Mevlânâ gibi, gönülleri hoş edecek bir dille, üslûpla yapmalı. Ama hep bu mânâyı gözeterek yapmalı.

Kendisini dünyaya gönderilmiş, bir vazife için hayat sunulmuş, yaşadıktan sonra başka bir âleme uyanacak bir kul olarak gören herkes, her insan eserinde olduğu gibi şiirde de bu mânâyı doğrudan ya da dolaylı bir esinti hâlinde bulmalı, öyle bu söze şiir demeli.

(Yağmur dergisi, sayı: 55, Temmuz - Ağustos 2011)

3. Bölüm
TÜRK (TEKKE) TASAVVUF ŞAİRLERİ VE ŞİİRLERİ

12. YÜZYIL TEKKE ŞİİRİ

AHMET YESEVİ

Batı Türkistan'da Sayram kasabasında doğdu. Doğum tarihi kesin olarak bilinmiyor. Ailesiyle birlikte Yesi'ye yerleşti. İlk tahsiline burada başladı. Buhara medreselerinde yüksek tahsil gördü. Burada Yusuf Hemedânî'ye intisap etti. Üçüncü halife olarak onun postuna oturdu. Göçebe Türkler arasında İslâm ve tasavvuf düşüncesinin yaygınlaşmasında etkili oldu. 83-84 yaşında vefat ettiği sanılıyor. Kabri Yesi'dedir. Hikmet adını verdiği sade Türkçe söyleyişli şiirleri Divan-ı Hikmet adıyla toplanmıştır.

AŞKIN KILDI ŞEYDÂ BENİ

Aşkın kıldı şeydâ beni cümle âlem bildi beni
Kaygım sensin dün ü günü bana sen gereksin sen

Taâl'allah zihi mâ'ni sen yarattın cism ü cânı
Kulluk kılsam dün ü günü bana sen gereksin sen

Gözüm açtım seni gördüm hep gönüllü sana verdim
Akraba terkin kıldım bana sen gereksin sen

Söylesem ben dilimdesin gözlesem ben gözümdesin
Gönlümde hem canımdasın bana sen gereksin sen

Fedâ olsun sana cânım döker olsan benim kanım
Ben kulunum sen sultanım bana sen gereksin sen

Gafillere dünya gerek sufilere mescit gerek
Mecnunlara Leylâ gerek bana sen gereksin sen

Âlem tamam cennet olsa hep huriler karşı gelse
Allah bana nasip kılsa bana sen gereksin sen

Cennete girem cevlân kılam nu hurilere nazar kılam
Onu bunu ben ne kılam bana sen gereksin sen

Hoca Ahmet'tir *benim adım dünü günü yanar odum*
İki cihanda ümidim bana sen gereksin sen

Bugünkü Türkçeyle söyleyen: *Kemal Eraslan*

RAHMAN RABBİM

Rahman Rabbim rahmetini câri kıl sen seherde
İsyan lâyına battım yardım et sen seherde

Estağfir istiğfarı kıl sen uzak şeytandan
Şeytan seni azdırır penah ver sen seherde

Ümit ile gelmişim dergâhına ilâh'ım
Kötü amelli biriyim, elim tut sen seherde

Tövbe kıldım dilimde gönlüm korkmaz Huda'dan
Hem rahmet hem didarı atâ kıl sen seherde

Sensin benim penahım gazap kılma ilâh'ım
Yâ dânâ-yı küllü-i hal halim sor sen seherde

Baştan ayağa günahım iki cihana sığmaz
Benden âsi günahkâr pinhan kıl sen seherde

Dağdan ağır günahım özr demeğe dilim yok
Günahımı bağışla yeksan kıl sen seherde

Günahıma ikrarım hazırsın ve nâzırsın
Elim al sen yâ Cebbar yola sal sen seherde

Garibim kimsesizim bîçâreyim hem fakir
Senden başka kimim var rahm eyle sen seherde

Ben âsiyim günahkâr hamd ve senâ demem ben
Tavuk canveri gör sen senâ kıl sen seherde

Kul Hâce Ahmed *Hak'tan kork kim korkmaz imanı yok*
Önündedir cehennem hazır ol sen seherde

Bugünkü Türkçeyle söyleyen: *Kemal Eraslan*

ÖMRÜM SONA ERENDE

Ömrüm sona erende ne yaparım Allah'ım
Can alıcı gelende ne yaparım Allah'ım

Can vermenin vehminden Azâzil'in zahmından
Şefkat olmasa senden ne yaparım Allah'ım

Can vermek işi düşvar kolay kıl sen yâ Cebbar
Senden başka yok gamhâr ne yaparım Allah'ım

Canım ayrı olanda tenim burda kalanda
Taht üzre alanda ne yaparım Allah'ım

Âciz olup yatanda melekler hem girende
"Men Rabbük?" diye soranda ne yaparım Allah'ım

Götürüp kabre koyanda yedi adım dönende
Sorucular girende ne yaparım Allah'ım

"Men rabbük?"diyip duranda kara gündür o anda
"Rabbin kimdir?" diyende ne yaparım Allah'ım

Kul Hâce Ahmed *sen bende nefs elinde şermende*
Mahşer günü olanda ne yaparım Allah'ım

Bugünkü Türkçeyle söyleyen: *Kemal Eraslan*

13. YÜZYIL TEKKE ŞİİRİ

MEVLÂNÂ

(1207–1273) Belh'te doğdu. Konya'da vefat etti. Çok iyi bir öğrenim gördü. Halka medreselerde dersler verdi. Çağının bütün ilimlerini öğrendi. Şems-i Tebrizi'yle tanıştıktan sonra kendini tamamen tasavvufa verdi. Şairliği de o zaman başladı. Dünyanın gelip geçmiş en büyük şairlerinden birisidir. İslam tasavvufunu anlatan eserleri hemen bütün dillere çevrilmiştir. Mesnevi, Rubailer, Fihi Ma Fih, Divan-ı Kebir eserlerinden bazılarıdır.

GELİN DOSTLAR

Gelin dostlar gelin kardeşlerim
Gelin oturalım yanyana
Gelin bağdaş kuralım şu sedire
Anlaşalım bilişelim görüşelim

Gelin ey sizler gelin diz dize daha sıkı
Doyasıya görelim yüzlerimizi
Sevelim birbirimizi gönülden
Görünüşte savaştayız ama
Aslında uzlaşmışız ezelden

Bahçeye çıkalım açılmış güller görelim
Güllerin en güzelini derelim
Etek etek dökülelim sevgilinin önüne
Sevelim-sevilelim

Gel ey gül yüzlü kardeşim gel güzelim
Bizden yüz çevirme bizi gönülden çıkarma
Biz gönül hırsızı değiliz emin insanlarız
Biz bu yokluk âleminde her zaman varız

Nefesimiz o gül bahçesinden
Yüreğimiz dostluk kardeşlik
Aşk gibi pusuda sevgiliyi bekleriz
Aşka da o ilâhî sevgiliye de kuluz biz
Bu kullukta yüceyiz bu kullukta yüceliriz
Gül bahçesine geliniz

Türkçesi: Mehmet ÖNDER

SULTÂNIMSIN

Sultanımsın sultanımsın
Gönlümde canımda
İmânımsın benim

Can verirsen dirilirim
O cân ile dürülürüm
Bu can içre
Yüzlerce cânımsın benim

Sensiz ekmek bile zehir
Sen zehirlere panzehir
Sen suyum ekmeğim
Şekerim balımsın benim

Bağımsın yeşilimsin
Gülen servi açan yasemin
Sen gönül cennetinde
Mekânımsın benim

Göğümde ay'sın gönlümde sultan
Madenimin en değerli taşı
Ben sustum artık sen konuş
Sözde burhanımsın benim

Türkçesi: Mehmet ÖNDER

HACI BEKTAŞ VELİ

(1277–1730) Horasan'ın Nişabur kentinde doğmuş, daha sonra Anadolu'ya gelmiş, tarikatını yaydığı Hacı Bektaş'ta vefat etmiştir. Osmanlı'da geniş etki bırakan Bektaşiliğin kurucusudur. Her mutasavvıf gibi onun da şiir de söylemiş olması muhtemeldir. Şu kıtaların ona ait olduğu sanılmaktadır.

HARARET NÂRDA'DIR

Hararet nârda'dır sac'da değildir
Kerâmet sendedir tâc'da değildir
Her ne arar isen kendinde ara
Kudüs'te Mekke'de Hâc'da değildir

Sakın bir kimsenin gönlünü yıkma
Gerçek erenlerin sözünden çıkma
Eğer insan isen ölmezsin korkma
Âşığı kurt yemez uc'da değildir

Gönül kâbesine girmesin hülya
Nefsine hakim ol düşme bed hûya
Kirleri arıtan baksana suya
Hep yüzü yerlerde buc'da değildir

YUNUS EMRE

(1240-1321) Eskişehir'in Mihallıççık ilçesine bağlı Sarıköy'de doğdu. İyi bir eğitim gördü. Tâbduk Emre dergâhında tasavvuf eğitiminden geçti. Halkı irşad etmek amacıyla diyar diyar gezdi. Sarıköy'de vefat etti. Bütün zamanların en büyük Türk şairi olarak kabul edilir. Kendisinden sonra birçok şairi etkilemiştir. Asıl ününü heceyle ve sade Türkçe'yle söylediği ilahileriyle kazanmıştır. Şiirleri Divan'da toplanmıştır. Ayrıca Risalet'el Nushiyye isimli bir eseri daha vardır.

SENSİN KERÎM SENSİN RAHÎM

Sensin kerîm sensin rahîm
Allah sana sundum elim
Senden artık yoktur emim
Allah sana sundum elim

Ecel geldi vade erdi
Bu ömrüm kadehi doldu
Kimdir ki içmeden kaldı
Allah sana sundum elim

Gözlerim göğe süzüldü
Canım göğüsten üzüldü
Dilim tetiği bozuldu
Allah sana sundum elim

Uş biçildi kefen donum
Hazrete yöneltim yönüm
Aceb nice ola hâlim
Allah sana sundum elim

Urdular suyum ılıdı
Kavim kardaş cümle geldi
Esen kalsın kavim kardaş
Allah sana sundum elim

Geldi salacam sarılır
Dört yana selâ verilir
İl namazıma derilir
Allah sana sundum elim

Salacamı götürdüler
Makberime yetirdiler
Halka olup oturdular
Allah sana sundum elim

Çün cenazeden şeştiler
Üstüme toprak eştiler
Hep koyubanı kaçtılar
Allah sana sundum elim

Yedi tamu, sekiz uçmak
Her birinin vardır yolu
Her bir yolda yüz bin çarşı
Allah sana sundum elim

Geldi Münker ile Nekir
Her birisi sordu bir dil
İlâhi sen cevap vergil
Allah sana sundum elim

Görün acep oldu zaman
Gönülden eyleniz figan
Ölür çün anadan doğan
Allah sana sundum elim

Yunus *uzatma bu sözü*
Allah'ına tut hep yüzü
Didardan ayırma bizi
Allah sana sundum elim

CANINI AŞK YOLUNA

Cânını aşk yoluna vermeyen âşık mıdır
Cehdeyleyip ol dosta ermeyen âşık mıdır

Dost sevgisin gönülde cân ile berkitmeyen
Tûl-ı emel defterin dürmeyen âşık mıdır

Aşka tanışık sığmaz değme can göğe ağmaz
Pervâneleyin oda yanmayan âşık mıdır

Nefs arzusundan geçip aşk kadehinden içip
Dost yoluna er gibi durmayan âşık mıdır

Dün ü gün riyâzat çekip aşk kadehinden içip
Sohbetlerde baş çatıp yanmayan âşık mıdır

Yunus *imdi ol dostun cefâsına sabreyle*
Yüreğine aşk odın vurmayan âşık mıdır

TAŞTIN YİNE DELİ GÖNÜL

Taştın yine deli gönül
Sular gibi çağlar mısın
Aktın yine kanlı yaşım
Yollarımı bağlar mısın

N'idem elim ermez yâre
Bulunmaz derdime çâre
Oldum ilimden avâre
Beni bunda eğler misin

Yavu kıldım ben yoldaşı
Onulmaz bağrımın başı
Gözlerimin kanlı yaşı
Irmak olup çağlar mısın

Ben toprak oldum yoluna
Sen aşurı gözetirsen
Şu karşıma göğüs geren
Taş bağırlı dağlar mısın

Harami gibi yoluma
Arkurı inen karlı dağ
Ben yârimden ayrı düştüm
Sen yolumu bağlar mısın

Karlı dağların başında
Salkım salkım olan söğüt
Saçın çözüp benim için
Yaşın yaşın ağlar mısın

Esridi Yunus'un *canı*
Yoldayım illerim hani
Yunus düşte gördü seni
Hasta mısın sağlar mısın

CANLAR CANINI BULDUM

Canlar canını buldum bu canım yağma olsun
Assı ziyandan geçtim dükkânım yağma olsun

Ben benliğimden geçtim gözüm hicabın açtım
Dost valsına eriştim gümanım yağma olsun

İkilikten usandım birlik hanına kandım
Derdi şarabın içtim dermanım yağma olsun

Varlık çün sefer kıldı dost andan bize geldi
Viran gönül nur doldu cihanım yağma olsun

Geçtim bitmez sağınçtan usandım yaz u kıştan
Bostanlar başın buldum bostanım yağma olsun

Yunus *ne hoş demişsin bal u şeker yemişsin*
Ballar balını buldum kovanım yağma olsun

AŞK İMAMDIR BİZE

Aşk imamdır bize gönül cemaât
Kıblemiz dost yüzü daimdir salât

Dost yüzün görücek şirk yağmalandı
Anınçün kapıda kaldı şeriat

Gönül secde kılar dost mihrabında
Yüz yere vuruban eder münacat

Münacat gibi vakt olmaz arada
Kim ola dost ile bu demde halvet

Biz kimse dinine hilaf demeziz
Din tamam olucak doğar mûhabbet

Erenler nefesi devletli rumûz
Onunla fitneden olduk selâmet

Kalu bela dedik evvel ki demde
Dahi bugündür o dem-ü bu saat

Derildi beşimiz bir vakte geldi
Beşi bir eyleyip kim kıla tâat

Şeriat eydur sakın şartı bırakma
Şart ol kişiye kim ede hiyanet

Doğruluk bekleyen dost kapısında
Gümansız ol bulur ilâhi devlet

Yunus *ol kapıda kemine kuldur*
Ezelden ebede dektir bu izzet

AŞKIN ALDI BENDEN BENİ

Aşkın aldı benden beni
Bana seni gerek seni
Ben yanarım dün ü günü
Bana seni gerek seni

Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni

Aşkın âşıklar öldürür
Aşk denizine daldırır
Tecellî ile doldurur
Bana seni gerek seni

Aşkın şarabından içem
Mecnun olup dağa düşem
Sensin dün ü gün endişem
Bana seni gerek seni

Sultanım başım tâcısın
Âşıkların muhtacısın
Benim gönlüm miracısın
Bana seni gerek seni

Sofilere sohbet gerek
Zâhitlere cennet gerek
Mecnunlara Leyla gerek
Bana seni gerek seni

Cennet cennet dedikleri
Bir evle birkaç huri
İsteyene ver onları
Bana seni gerek seni

Eğer beni öldüreler
Külüm göğe savrulur
Toprağım anda çağıra
Bana seni gerek seni

Yunus *durur benim adım*
Dünü günü artar derdim
İki cihanda maksudum
Bana seni gerek seni

SULTAN VELED

(1226–1312) Mevlânâ'nın büyük oğludur. Karaman'da doğdu. Konya'da vefat etti. Tahsilini Şam'da tamamladı. Mevleviliği tarikat şekline dönüştürdü. Üç mesnevisi ve bir mensur tasavvufi eseri vardır. Bu eserleri içinde Türkçe şiirler de yer almıştır.

SENİN YÜZÜN

Senün yüzün güneşdür yoksa aydur
Canum aldı gözün dakı ne aydur

Benüm iki gözüm bilgil canımsun
Beni cansuz koyasun sen bu keydür

Gözümden çıkma kim bu yir senündür
Benüm gözüm sanğa yahşı saraydur

Ne okdur bu ne ok kim değdi senden
Benim boyum süngüydü şimdi yaydur

Temâşâ çün berü gel kim göresün
Nite gözüm yaşı ırmak u çaydur

Senüng boyung budağdan ağdı geçdi
Cihan imdü yüzüngden yaz u yaydur

Bugün ışkunı odından ıssı alduh
Bize kayu degül ger kar u kaydur

Banga her gice senden yüz bin assı
Benüm her gün işüm senden kolaydur

Veled *yohsulıdı sensüz cihanda*
Seni bildi bu kezden beg ü baydur

BANA KAPI AÇ

Karnım açtır karnım açtır karnım aç
Rahmet etgil Tanrı bana kapı aç

Uçmak aşından dilerven bir çanak
Nur hamurundan iki üç bazlamaç

Rahmetin çoktur denizdir ey Çalap
Rahmetin eksilmeye sen çok saç

Ger yazukluven bağışla ey kerim
Kuluna dutma kati bu kâz kâç

Sen buyurdun kuluna gel bir karış
Kim senin içün gelem ben bir kulaç

Kim seni bir bilmeye canlar canı
Oldu kâfir boynuna asıldı haç

Kim seni göre vü âşık olmaya
Anı cansız bil ya taştır ya ağaç

Sen güneşsin gök tahtın ey Paşa
Çayır u çemen nurundan oldu çaç

Kaşların yaydır gözün oklar atar
Gönlüm ol oklar içün oldu amaç

Ol ne baştır ol ne gözdür, can alur
Ol ne boydur ol ne yüzdür ol ne saç

Ey Veled *gözlü cihanda azdır*
Gözsüze bakma ıraktan kaç kaç

SENİN EVİN BU GECE

Senin evin bu gece nûr tuttu
Anın-çün kim içinde ay düştü

Karanı kalmaya anda, ki bu ay
Karanıyı nur ile taşra itti

Ev aydından dolıcak belli olur
Kim uğru evde kaldı, yoksa gitti

Ev aydından bu gece öyle doldu
Kişi göden değildi vardı yitti

Ne yağmurdur ki yağdı can üzerne
Ki candan bin gülef bin bağ bitti

Ne gevher oldu bu bir damla cânım
Ki yüz bin deniz ana girdi battı

Bana sorma niçün esrik olursun
Bunu gör sen ne süçü beni tuttu

Acâibe kalurven ol Çalap'tan
İki cânı nite birbirne kattı

İki ya kaşlarından bir soraydım
Kara gözün bana ne oklar attı

Yüreğimde ne tatlı aşkın odu
Yüreğim od bigi yandıydı tüttü

Veled *bâzâr etti kendi birle*
Seni aldı, cihânı verdi sattı

ŞEYYAD HAMZA

13. yüzyılda Akşehir veya Sivrihisar'da yaşadı. Kendisi bir ahidir. Halk için şiirler söylemiştir. Hem hece hem de aruzla yazılmış şiirleri bulunmaktadır. Özellikle naatları çok meşhurdur.

NE YATURSEN EYÂ GÂFİL

Ne yatursen eyâ gâfil gözün aç gör bu erkânı
Haka irmek diler isen okı âyât-ı Kur'ân'ı

Eger okıyasen Kur'ân, bulasen derdüne dermân
Özüni komagıl gâfil uyan iste bu dermânı

Dimegil kim benem server var imdi hâcene yalvar
Eğer diler isen rehber kıla cânuma îmânı

Kime kim nasîbi değdi elini dünyâdan çekdi
Kelîmüm diyüben öğdi Çeleb Musî bir 'Umrânı

Sekiz uçmak yidi tamu bizim içün durur kamu
Sen ona sığın iy 'âmû ki virür mahlûka cânı

Şular kim dünyâdan geçdi âhiret şerbetin içdi
Hidâyet kapusın açdı okur dâ'imâ Kur'ân'ı

Şehenşâh-ı zamân oldur ki virür mahlûka canı
Anun 'aşkı nûrı birle görürüz cinn ü insânı

Diler isen Şeyâd Hamza *kıla Hakk cânunı râhat*
Sana dünyâ ola 'ibret gel a terk it bu vîrânı

ECEL DUTMIŞ ELİNDE

Ecel dutmış elinde bir ulu câm
Ki ol câmun içi tolı serencâm

Kima ayuk sunar kime içürmiş
Kimi esrük yatur toprakda müdâm

Ki bir içer ol sâkî elinden
Bay u yohsul ulu kiçi hâss u âmm

Zihî şerbet ki bir kez andan içen
Ne subh olduğını bilür ne ahşam

Bu meclisde harîf olankişiler
Ne nukl ârzûladılar ne ho bâdâm

Ne şerbetdür bu hîç rengi bilinmez
Kızıl mı ak mıdur yâ puhte yâ hâm

Ne arslanlar yaturmışdur bu sâkî
Ne ejdehâlar olmışdur ana râm

Selâtinleri yaturdı bu sâkî
Ki bunlarun yiridür Rûm ile Şâm

Kanı Salsâl Zâl ü 'Âd ü Şeddâd
Yâ Keyhusrev kanı yâ kanı Behrâm

Bular hep bu kadehden içdi yatdı
Kadeh şimdi bizümdür kâm u nâ-kâm

İçürmeyince komadı kişi hem
Bu sâkîden ne lutf iste ne ikrâm

Acebdür bu ki bunların birinden
Ne bir haber getürdiler ne peygâm

Bu sâkî meclisin esridiserdür
Ne cemâ'at kalısardur ne îmâm

Ne gül-ruh kurtılısar ne şeker-leb
Ne 'anber-hat kalısar ne sîm-endâm

Bu gafletden niçün uyanmadun sen
Niçün gâfil yatursen sen i 'avâm

Şeyâd Hamza*'nun gönline her dem*
Gelür Hakk rahmetinden lutf u inâm

Ne 'arûz bilür ol ne nahv ü tasrîf
Ne kâfiye redîf ne tecnîs-i tâmm

14. YÜZYIL TEKKE ŞİİRİ

SAİD EMRE

14. asır sonlarında yaşadı. Asıl adı Saadettin'dir. Hacı Baktaş'ın Makalat isimli eserini Arapça'dan Türkçe'ye çevirdi. Hacı Bektaş'ın mürididir. Yunus Emre tarzında şiirleri vardır.

ZÂHİR BÂTIN BİR GEREK

Zâhir bâtın bir gerek birlik eri hâlinde
Dünya ahret bir adım ışk erinün yolında

Zâhirini bırakmış küllî bâtına bakmış
Sıfat-i ışka akmış varlığı ışk elinde

Ayrulığı unutmış birlik kendüne bitmiş
Varlığını gark itmiş yağmur ile selinde

Dirligin ışka yazar varlıktan küllî bîzâr
Yolın yoklığa düzer yürir yokluk ilinde

Kendü adın eyitmez kendüden kabul itmez
Bileligin unutmaz ayrulık yok yolında

Said *eydür zî dirlik dost ile olsa birlik*
Yolın yoklığa düzer yürir yokluk ilinde

AYIDAM GÖYNE GÖYNE

Ayıdam göyne göyne
Halimi döne döne
Düştüm aşkın oduna
Canı gönül yana yana

Ne olduk bilemeziz
Bir yerde olımazız
Aklımız deremeziz
Ne diyelim sorana

Nedir neyi sevelim
Neden ne isteyelim
Nerden nere varalım
Olduk mest ü divane

Akt u can yavı kıldık
Sermest ü şeyda olduk
Yüzbin can feda kıldık
Bizi bizden alana

Yarlık içre barıştık
Kadimliğe karıştık
Koptuk tenden kavuştuk
Said'e *can olana*

KAYGUSUZ ABDAL

(1397?-1444?) Asıl adı Alâeddin Gaybi'dir. Çağının bütün ilimlerini ve tasavvuf bilgisini çok iyi tahsil etmiştir. Hayatı menkıbelerle örülüdür. Hem hece hem aruzla şiirler söylemiştir. Bektaşiliğin en büyük şairlerindendir. Beş manzum, üç mensur eseri bulunmaktadır. Şiirlerini daha çok şathiye havası içinde söylemiştir.

GEL HAKK'A OLMA ÂSİ

Gel Hakk'a olma âsî
Tâ gide gönlüm pası
Dört kitabın manası
Var edep öğren edep

Edep gerektir ere
Tâ yolu doğru vara
Edepsiz olma yere
Var edep öğren edep

Gaflet içinden uyan
Edepsiz olma ey cân
Edeptir asl-ı imân
Var edep öğren edep

Kaygusuz Abdal uyan
Aşkı bil aşka boyan
Şöyle demiştir diyen
Var edep öğren edep

ALLAH TANRI YARADAN

Allah Tanrı Yaradan
Gel içegör cur'adan
Yâr ile yâr olagör
Çıksın ağyar aradan

Bekle gönül bostanın
Su sığırı girmesin
Key sakın uçurursun
Kandili minareden

Fil yükün karıncaya
Yükletme çekebilmez
La'l ü gevher kıymetin
Umma seng-i hareden

Hacca vardım der isen
Kanda vardın hacca sen
Kılavuzsuz kuş uçmaz
Bunca dağ ü dereden

Hacca varan kişinin
Gönül yapmak işidir
Gönül Hakk'ın beytidir
Sakın sen emmareden

Sen özünü bil nesin
Hak sende sen kandesin
Hakk'ı bilmek dilersen
Geç ağ ile hareden

Dünya ahret demegil
Biliş ü yad demegil
Uzak savaşa düşme
Geç kuru sehhareden

Tıfıllayın dembedem
Dambu dumbu söyleme
Mansur'layın olursun
Bilmezsen müdareden

İnsan nur-ı kadimdir
Hasta değil hekimdir
Sen dahi insan isen
Anla bu esrareden

Âşık olan bu yolda
Can ile baş oynadır
Sen dahi âşık isen
Bakma gel kenareden

Sen insanı sorarsan
Hak'tan ayrı değildir
Sıfatı zat-ı mutlak
Hırkası çar pareden

Aklına akıl deme
Sözüne delil deme
Çünkü kurtaramazsın
Nefsini emmareden

Kaygusuz'un *hüneri*
Helva vü biryan yemek
Andan özge hüneri
Umma bu biçareden

GÜLŞEHRİ

14. yüzyılın ilk yarısında yaşadı. Nevşehir'in Gülşehir ilçesindendir. Ahi Evran'a derviş olmuştur. Devrinin tanınmış şairlerindedir. Eserleri Eski Anadolu Türkçesi bakımından büyük değer taşımaktadır.

BAHÂR OLDI

Bahâr oldı vü bûstânlarda bülbül
Kılur gül 'aşkına feryâd u gulgul

Bu 'ömr ile çemende hîç inanma
Ki bir haftadan artuk dirile gül

Gülün 'ömri azına gözüm ağla
Yazun tîz geçdigine ağız aç gül

Kime bir 'afiyet geldi cihânda
Kim ana irmedi yüz bin tezelzül

Bu dünye 'izzetine garre olan
Delim tarta temennâ vü tezelzül

Cihânun ârzûsı cânun almak
Senün fikründe esbâb-ı tecemmül

Çegâne ölüm anup eyde ten ten
Karâbe 'ömre gülüb kıla kâl kul

Ola Gülşehrî *gâfil kendüden kim*
Anun zikrinde kılmagıl tegâfül

Bize kim gerekise cevr kılsın
Bizüm teslîm geldi vü tecemmül

NE DERVİŞ İSTERİZ

Ne derviş isteriz sahip ne sultan
Ne dert işimize gelir ne derman

Eğer akl ise kamu pes nedir nefs
Ve ger cism ise külli pes nedir can

Gülün döküldüğünü eşideli
Çıkıptır gözümüzden bağ u bostan

Bu ne oddur ki tütününden oldu
Bizim ciğerlerimiz külli biryan

Cihan sakalımıza güler ü biz
Bir oğlancık gibi peyveste giryan

İmaret kıldığın yavlak aceptir
Bir evi kim oliser sonra viran

Kişi yüz kâfire bir şarda uğrar
Kim olmaz ara yerde bir müselman

Müselmanlık iline varalım kim
Bulunmaya bu kâfirlerde iman

Taş altun olmağa mümkündür illâ
Buların tevbesine yoktur imkân

Bu menzilden sefer kıl kim görüne
Sana ol ilde ibretler firavan

Sen ihsan ile hayr et kim ölicek
Sana kalmaya illâ hayr ü ihsan

Eğer şad olur isen gussaya ne
Ve ger gam yer isen ayşe ne noksan

Gele bir gün ki bir karıncacığın
Cevabın vermeye yüz bin Süleyman

Bu hub dürleri kim Gülşehri *döktü*
Meğer kim gönlü oldu bahr-i umman

ÂŞIK PAŞA

(1272–1333) Asıl adı Ali'dir. Cengiz'in ordularından kaçarak Horasan'dan Anadolu'ya gelen, sonra da Kırşehir'e yerleşen ünlü mutasavvıf Baba İlyas'ın torunudur. Kırşehir'de doğdu. İyi bir tahsil gördü Arapça, Farsça, Ermenice ve İbranice öğrendi. Hece ve aruzla şiirler yazdı. Halka tasavvuf düşüncesini öğreten mesnevileriyle tanındı. En ünlü eseri "Garipname"dir. Fakr-name, Vasf-ı Hal, Hikâye ve Kimya Risalesi adlı dört mesnevisini daha vardır. Şiirlerinde Yunus Emre'nin açık etkileri görülür.

A BÜLBÜLÜM GARİP GARİP

A bülbülüm garip garip
Ötme beni ağlatırsın
Varıp yâdlar arasında
Yatma beni ağlatırsın

Bülbül gibi zardır işim
Akıttım çeşmimin yaşın
Hışımlanıp hilâl kaşın
Çatma beni ağlatırsın

Âşık olan neyler malı
Ağlamaktır anın kârı
Sevdiğim karşımdan bari
Gitme beni ağlatırsın

Der ki Âşık *sana kuldur*
Ezelden bildiğin haldir
Ya azat eyle ya öldür
Satma beni ağlatırsın

EY PADİŞAH

Ey padişah ey padişah
Çün ben beni verdim sana
Genç ü hazinem kamusu
Sensin benim önden sona

Evvel dâhi bu akl ü cân
Seninleydi asl iken
Âhir gerü sensin mekan
Üş varıram senden yana

Senden sana varır yolum
Sana seni söyler dilim
İllâ sana ermez elim
Bu hikmete kaldım tana

Bu hikmeti kim bile
Bilse dahi gelmez dile
Bu âh ile bu zâr ile
Gözüm yaşı nice dine

Duram seninle dururum
Baksam seninle görürüm
Her kancaru kim yürürüm
Gönlüm yönü senden yana

Sensin bana can ü cihân
Sensin bana genc-i nihân
Sendendir assı ziyan
Ne iş gelir benden bana

Söz söyleten dilimde sen
Hükmeyleyen içimde sen
Alıveren elimle sen
Cümle işim önden sonra

Şöyle yakın olmuş iken
Görmez seni bu can u ten
Kim geçiser bu perdeden
Kim mâni olur hükmüne

Âşık *sana tuttu yüzün*
Unuttu cümle kendözün
Cümle sana söyler sözün
Söz söyleten sensin ona

YÜCE DAĞLAR DUMAN OLMAZ

Yüce dağlar duman olmaz
Çeşmim yaşı revan olmaz
Değme kişiye kul olmaz
Ben gönlümü bilmez miyim

Engine saldım özümü
Hakk'a döndürdüm yüzümü
Çekmezem nâdan sözünü
Ben gönlümü bilmez miyim

Arslan gibi çalar çarpar
Kaplan gibi yola bakar
Gökte buluttan nem kapar
Ben gönlümü bilmez miyim

Der ki Âşık *yâri gözler*
Yaktı derunumu közler
Beş padişahlık yer özler
Ben gönlümü bilmez miyim

EFLAKİ DEDE

(?-Konya 1360) Konya'da doğdu. Tahsil için Anadolu'nun çeşitli yerlerini dolaştı. 1291'de Konya'ya geri dönerek Ulu Arif Çelebi'ye intisap etti. Konya'da vefat etti. Bilinen tek eseri Mevlevî büyükleri ve Mevlevilik üzerine yazdığı Menâkıbü'l-Ârifîn'dir. Ayrıca Türkçe dört gazeli ve iki rubaisi bulunmaktadır.

HER KİME KİM

Her kime kim bir nefes ışk selâm eyledi
Gönli ulaşdı Hak'a canda makâm eyledi

Dâr-ı belâdur cihân renc ile genci nihân
Yûsuf'a zindânı ışk dâr-ı selâm eyledi

Sevdi inâyet anı buldı hidâyet canı
Cânını ol âşıkın oda harâm eyledi

Ey nice ham âdemi ışk ile buldı demi
Nefse uyan puhteler kendüyi ham eyledi

Işk gibi kimyâ bulmadı hiç evliyâ
Âşık olan bî-riyâ nefsi gulâm eyledi

Kimsene nefsi zebûn kılmadı ey zû-fünûn
Demiri od kaynadur ışk anı râm eyledi

Ol cihâna gitmeğe cehd ü cihâd itmeğe
Canları esritmeğe ışkı müdâm eyledi

Işk ile Mûsâ kelîm ışk ile İsâ kerîm
Işk ile Hak Ahmed'i bahr-ı kelâm eyledi

Işkı nice şerh idem bilemezem ey dedem
Âmları hâs ider rahmeti âm eyledi

Maksûdun Eflâkî'nün *bir nazar ile bugün*
Kutb-ı cihân Mevlâna virdi tamâm eyledi

ZEHİ GÖZLER Kİ

Zehi gözler ki gözler anı gözler
Ana benzer güzel görmedi gözler

Ne kim diler ise kılar cihanda
Kılan hep kendi bizi neye bizler

Bizim gizli işimiz ana malûm
Katında aşikâre kamu razlar

Feda olsun ana canlar gönüller
Ayağı toprağına kondu yüzler

Anın birliğine binler tanıktır
Ana getirdi yüzler nice yüzler

Söz ile âlemi düzdü ademden
Aceptir kılamaz şerhini sözler

Dükeli kuludur ol Padişahın
Sever anı iyiler hem yavuzlar

Çelebi Arif'e Eflâki *kuldur*
Nasib iltür cana' gaybi uruzlar

ELVAN ÇELEBİ

Baba İlyâs'ın torunu olan Âşık Ali Paşa'nın (Âşık Paşa) oğludur. Kırşehir'de doğmuş olup, doğum tarihi belli değildir. Zamanın âlimlerinden çeşitli ilimleri tahsil ettikten sonra, tasavvufa yöneldi. Babasının halifelerinden şeyhülislam Fahreddin Efendinin sohbetlerinde bulunarak tasavvufta yükseldi. Çeşitli şiirler de yazan Elvan Çelebi, atalarının hayat hikâyelerini anlattığı Menakib-i Kudsiyye fi Menasib-il-Ünsiyye adlı eseriyle tanınmaktadır.

BU CÜMLE NESNEYE

Bu cümle nesneye aşkdur bahane
Bahane aşk u hem aşkdur bahane

Bu aşk içinde birdür câm u sâkî
Bu aşk içinde birdür dâm u dâne

Bu aşkdur kaail-i lâfz-ı Ene'l-Hakk
Bu aşkdur kaail-i Mansûr yâne

Bu aşkdur kâşif-i esrarı gönlün
Bu aşkdan açılur mânı bu cana

Bu aşk âyinleri bu aşk içinde
Görinür zat-ı maşuka ayâne

Bu aşkdur âşık ü maşuka olan
Sâlâdur âşık u mâşûk olana

Bu aşkdur ol ezel gencin kılan fâş
Bu aşk oldı nişân ol bî-nişâne

Nice kılsun bu bir söz aşkı mâlûm
Ki şerhi sığmadı bir dâsitâne

Hele Elvan *fedâ kıl din ü fidinî*
Bu aşk içinde kalma hânümâne

15. YÜZYIL TEKKE ŞİİRİ

SÜLEYMAN ÇELEBİ

Bursa'da doğdu. Mevlid'i 60 yaşında yazdığı ve eserin 1409 senesinde bittiği ve 1422 senesinde vefat ettiği bilgisinden yola çıkarak 1351 senesinde doğduğu söylenebilir. Bursa'da asrının ileri gelen âlimlerinden ilim tahsil etti. Sultan Yıldırım Bâyezîd zamanında Dîvân-ı Hümayun imamı, sonra da Bursa'da onun inşâ ettirdiği Ulu Camii'nin imamı oldu. Vesîlet-ün-Necât isimli Mevlid kasidesiyle ünlüdür.

ALLAH ADIN

Allâh adın zikredelim evvela
Vacib oldu cümle işte her kula

Allâh adın her kim ol evvel anâ
Her işi âsan eder Allâh anâ

Allâh adı olsa her işin önü
Hergiz ebter olmaya anın sonu

Bir kez Allâh dese şevkile lisan
Dökülür cümle günah misli hazan

İsm-i pâkin pâk olur zikreyleyen
Her murada erişir Allâh diyen

Aşk ile gel imdi Allâh diyelim
Dert ile göz yaş ile ah edelim

Ola kim rahmet kıla ol padişah
Ol Kerimü ol Rahimü ol ilâh

Birdir ol birliğine şek yokdürür
Gerçi yanlış söyleyenler çok dürür

Cümle alem yok iken ol var idi
Yaradılmıştan Gani Cebbâr idi

Var iken ol yok idi ins-ü melek
Arşü ferşü ayü güm hem nüh felek

Sün ile bunları, ol var eyledi
Birliğine cümle ikrar eyledi

Kudretin izhâr edüp hem ol Celil
Birliğine bunları kıldu delil

"Ol!" dedi bir kere var oldu cihan
"Olma!" derse, mahv olur ol dem hemân

Haşre dek ger denilirse bu kelâm
Nice haşr ola, bu olmaya temâm

Pes Muhammeddir bu varlığa sebeb
Sıdk ile ânın rızasına kıl taleb

Ey azizler işte başlarız söze
Bir vasiyet kılarız illa size

Ol vasiyyet kim derim hem tuta
Mis gibi kokusu canlarda tüte

Hakk Teâlâ rahmet eyleye anâ
Kim beni ol bir dua ile anâ

Her kim diler bu duada buluna
Fatiha ihsan ede ben kuluna

HAK TELA NE YARATTI EVVELA

Hak Tela ne yarattı evvela
Cümle mahlûkattan kim evvel ola

Mustafa nurunu evvel kıldı var
Sevdi anı ol kerimü girgidar

Her ne türlü kim saadet vardürür
Yahşi hu, gerekli adet vardürür

Hak sanâ verdi mükemmel eyledi
Yaradılmıştan mufaddal eyledi

Andan oldu her nihan-ü aşikar
Arş-ü ferş-ü yerde gökte ne ki var

Ger Muhammed olmaya idi ayan
Olmayıserdi zemin ü asuman

Hem vesile olduğu içün ol Resul
Âdemin Hak tevbesini kıldı kabul

Ger Muhammed gelmeseydi aleme
Tac-i izzet ermez idi Ademe

Nuh anıçün buldu hem garktan necat
Daği doğmadan göründü mûcizat

Cümle anın dostluğuna adına
Bunca izzet kıldı Hak ecdadına

Ceddi olduğiçün anın hem Halil
Narı cennet kıldı anâ ol Celil

Hem dahi Musa elindeki asa
Oldu anın hürmetine ejderha

Ölmeyip İsa gök´e buldu yol
Ümmetinden olmak için idi ol
Gerçi kim bunlar dahi mürseldürür
Lîk Ahmed ekmelü efdaldürür

Çün temenni kıldılar Haktan bular
Kim Muhammet ümmetinden olalar

Sünnetin tut ümmeti ol ümmeti
Ta nasip ola sanâ Hak rahmeti

HÂMİD-İ VELİ (SOMUNCU BABA)

(1349-1412) Kayseri'de doğdu. Tahsil çağı gelince buradan ayrılıp Şam ve Tebriz'e gitti. Ali Erdebilli'ye intisap etti. Bursa'da fırıncılık yaptığı için Somuncu Baba ismini almıştır. Tasavvufa intisabından sonra Bursa'ya yerleşti. Burada fırıncılık yaptı. Oradan Konya Aksaray'a yerleşti. Hacı Bayram-ı Velinin şeyhidir. Ömrü boyunca irşatla meşgul oldu. Yunus Emre tarzında ilahileri vardır. Halvetiye ve Nakşibendiye çizgisinde bir sufidir.

BİZ OL UŞŞAK-I

Biz ol uşşâk-ı serbâzuz
Akıl rüşd bize yâr olmaz
Meyl-i ışk ile sermestüz
Bize hergiz humâr olmaz

Bizüm gülşendeki güller
Dururlar taze solmazlar
Hazân olup dökülmezler
Zemistân ü bahâr olmaz

Diriyüz dâim ölmeyüz
Karanularda kalmayuz
Çürüyüp toprak olmayuz
Bize neyl ü nehâr olmaz

Şarâb-ı ışkı çün içdük
Ferâgat mülkine göçdük
Yanup ışkunla tutuşduk
Bize tahrîk-i bâl olmaz

Bizüm illerde ay ü gün
Sebât üzre durur dâim
Televvün irişüp ana
Gehi bedr ü hilâl olmaz

İrelden şems nûrına
Vücûdum zerreden katra
Ne katra ayn-ı bahr oldı
Ana ka'r ü kenar olmaz

Bırak ey Hâmidâ *vârı*
Görem dirsen sen ol yârı
Göricek ol tecellâyı
Andan özge kemâl olmaz

SENDEN DOLU İKİ CİHAN

Senden dolu iki cihân
Oldum zuhûrunda nihân
Ger bulmayam seni ıyân
Yâ Rab n'ola halim benim

Dilde kanaât olmaya
Zühd ile tâat olmaya
Senden hidâyet olmaya
Yâ Rab n'ola halim benim

Şol gün ki mizan kurula
Hak kapısında durula
Halâyık oda sürüle
Yâ Rab n'ola halim benim

Ağlarım işte zâr ile
Kaldım diâg ağyâr ile
Bilişmedin sen yâr ile
Yâ Rab n'ola halim benim

Hamidi'nin *gözü yaşı*
Doldurur dağ ile taşı
Bilmem n'idem garip başı
Ya Rab n'ola halim benüm

HACI BAYRAM VELİ

(1353-1429) Kuvvetli bir medrese tahsili gördü. Müderrislik yaptı. Sonra tarikata intisap ederek şeyhinin vefatından sonra Bayramiye tarikatını kurdu. Bütün Anadolu'da çok saygı duyulan bir isim haline geldi. Elimize ulaşan çok az sayıda şiiri bulunmaktadır.

ÇALABIM BİR ŞAR YARATMIŞ

Çalabım bir şâr yaratmış
İki cihan arasında
Bakıcak didâr görünür
Ol şehrin kenâresinde

Nâgehân bir şârâ vardım
Ol şârı yapılır gördüm
Ben dahi bile yapıldım
Taş u toprak arasında

Şakirtleri taş yonarlar
Yonup üstâda sunarlar
Çalab'ın ismin anarlar
Ol taşın her pâresinde

O şârdan oklar atılır
İnip canlara batılır
Ârifler sözü satılır
Ol şarın bazâresinde

Ol şâr dediğin gönüldür
Ne delidir ne usludur
Âşıklar kanı sebildir
Ol şârın kenâresinde

Bu sözü ârifler anlar
Cahiller bilmeyip tanlar
Hacı Bayram *kendi banlar*
Ol şârın minâresinde

BENİM MAKSUDUM

Benim maksûdum âlemde
Değildir lâkin illâ hû
Bu benim derdime dermân
Değildir lâkin illâ hû

Onun nakş-ı hayâlinden
Cihân bir zerre olmuştur
Nazar etsen o zerreden
Görünmez lâkin illâ hû

Değildir hûrî vü gılman
Ne cennet köşkü ne Rıdvân
Bu benim gönlüme sultan
Değildir lâkin illâ hû

A Bayrâmî *eğer idrâk*
Edersen bu âlemde
Bu sırrın sırrına kimse
Erişmez lâkin illâ hû

N'OLDU BU GÖNLÜM

N'oldu bu gönlüm no'ldu bu gönlüm
Derd ü gam ile doldu bu gönlüm
Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm
Yanmada derman buldu bu gönlüm

Yan ey gönül yan yan ey gönül yan
Yanmada oldu derdine derman
Pervâne gibi pervâne gibi
Şem'ine aşkın yandı bu gönlüm

Gerçi ki yandı gerçeğe yandı
Rengine aşkın cümle boyandı
Kendinde buldu kendinde buldu
Matlûbunu hoş buldu bu gönlüm

Sevâd-ı â'zâm sevâd-ı âzâm
Belki oluptur arş-ı muazzâm
Mesken-i cânân meskeni cânân
Olsa aceb mi şimdi bu gönlüm

Seyr-i Billâh'tır seyr-i Billâh'tır
Fenâfillah'tır fenâfillah'tır
Âyinesinde âyinesinde
Gerd-i Sivâ'yı buldu bu gönlüm

Bayram'ım *imdi bayramım imdi*
Bayram ederler yâr ile şimdi
Hamd u senâlar hamd u senâlar
Yâr ile bayram kıldı bu gönlüm

BİLMEK İSTERSEN SENİ

Bilmek istersen seni
Can içre ara canı
Geç canından bul anı
Sen seni bil sen seni

Kim bildi ef'âlini
Ol bildi sıfâtını
Anda gördü zâtını
Sen seni bil sen seni

Görünen sıfâtındır
Ânı gören zâtındır
Gayri ne hacâtindir
Sen seni bil sen seni

Kim ki hayrete daldı
Nûra müstağrak oldu
Tevhid-i Zât'ı buldu
Sen seni bil sen seni

Bayram özünü bildi
Bileni anda buldu
Bulan ol kendi oldu
Sen seni bil sen seni

EMİR SULTAN

(1368–1429) Buhara'dan Bursa'ya gelip yerleşmiştir. Burada Yıldırım Beyazıt'ın kızı ile evlenmiş burada irşad görevinde bulunmuştur. Tekke şiiri tarzında eserleri bulunmaktadır.

GERÇİ ÂŞIKLARA SELÂ VERİLDİ

Gerçi âşıklara salâ dinüldi
Derdi olan gelsin dermânı buldum
Âh ile vah ile cevlân iderken
Cânımun içinde cânânı buldum

Açılmış dükkânlar kurulmuş bâzâr
Cânlar mezâd olmuş dellâlda gezer
Oturmış ümmetün berâtın yazar
Cevâhir bahş iden dükkânı buldum

Erenler meydânâ doğrı varurlar
Anda cem'oluban virür alurlar
Cümle enbiyâlar divân dururlar
Hakk'a mahbûb olan sultânı buldum

Akar gözlerümden yaş yerine kan
Zerrece görünmez gözüme cihân
Deryâlar nûş idüb kanmaz iken cân
Âşıklar kandıran ummânı buldum

Emîr Sultan *dir ne hoş bâzâr imiş*
Âşıklar seyr idüp gezerler imiş
Cümlenin maksudı ol dîdâr imiş
Hakk'a karşı duran dîvânı buldum

ŞEMS-İ HÜDA(AKBIYIK SULTAN)

Asıl adı Şemseddin'dir. Hacı Bayram müritlerindendir. İkinci Murad ve Fatih zamanlarında yaşamıştır. Varna seferine ve İstanbul'un fethine katılmıştır. Devrinde büyük şöhret kazanmış alp erenlerdendir. Şiirlerine eski yazma mecmualarında rastlanmaktadır.

EZELDEN BEN BU AŞKA

Ezelden ben bu aşka yanegeldim
İçip derdin şarabın kanegeldim

Şu bülbülüm ki gülden ayrı düştüm
Firakiyle bu haristâne geldim

Benim Yusuf bugün Kenan ilinde
Mısır şehrindeki sultane geldim

Âşıklar dârını gördüm dikilmiş
Kararım kalmadı bumeydane geldim

Salâdır aşk eri yoldaşlarına
Ki canlar vermeye mihmane geldim

Muhabbet hilatin dost meclisinde
Giyip tavusleyin cevlane geldim

Şikârım sürüyüp sahraya çektim
Av iletmek için sultane geldim

Baş oynadım onun aşkı yolunda
Bu meydane acep merdane geldim

Bu zulmette kalan dertliler için
Benim Şems-i Hüda *dermâne geldim*

ŞOL DEM GÖRDÜM DÎDARINI

Şol dem gördüm dîdarını
Divaneyim divaneyim
Yandım cemâlin şem'ine
Pervaneyim pervaneyim

Yâr ile ben ağyar olmuşum
Sanma ki ağyar olmuşum
Ben aşinâdan gayriye
Bîgâneyim bîgâneyim

Ben aşk meyinde sakıyîm
Ol mâşukum muştakıyim
Gel içireyim aşktan
Meyhaneyim meyhaneyim

Gavvas-i bahr-i vahdetim
Buldum hakikat bahrini
Deryaya saldım katramı
Dürdaneyim dürdaneyim

Bildim seni buldum anı
Verdim bunu aldım anı
Terk eyledim cism ü canı
Cananeyim cananeyim

Terk eyledim ben şeş cihet
Oldum onunla hemcihet
Yâr gencini pinhan için
Viraneyim viraneyim

Gel, ey Hudayi Şemsüddin
Buldum Hakk'ı oldum yakîn
Söyleme sır, eyleme faş
Sırhaneyim sırhaneyim

AKŞEMSEDDİN

(Şam, 1389 - Göynük, 1459) Din ve tasavvuf öğreniminden sonra müderrislik, ardından Hacı Bayram Veli'ye intisaptan sonra irşad görevinde bulundu. İstanbul'un fethinde Fatih'in ordusunda bulunarak askerin manevi kuvvetini yükseltti. Dine ve tıbba dair eserleri vardır. Eski yazma mecmualarında bazı şiirlerine rastlanmaktadır.

SÂKİYÂ GEL BİZİ

Sâkiyâ gel bizi hayrân eylegil
Ben garîbi aşka mihmân eylegil

Aşk-ı yârı can içinde saklarsın
Ol kadar kim derde dermân eylegil

Aşk-ı ma'şûk gönlümü yağmaladı
Gel benim karşımda cevlân eylegil

Belmezem ma'şuk ben mi yoksa sen
Gel benim müşkilim âsân eylegil

Âşıkısan ma'şûka ey Şems *eğer*
Ma'şûkun sırrını pinhân eylegil

AŞK HASTASI OLANLARIN

Aşk hastası olanların dost derdidir dermânları
Aşk esîri olanların dosta fedâdır canları

Hak'tan cüdâ görmen eri erdir dü âlem serveri
Eğer kılarlarsa nazar altın ederler dağları

Aşka esîrdir ehl-i hâl aşka sığmaz kîl ü kaal
Aşkın acîb hâlâtı var kul eyledi sultanları

Çün mest-i hayrân oldular deryâyı ummân oldular
Katrede pinhân oldular benzemez ad u sanları

Aşk ile bu cân mülkini bir dem imâret kılmadın
Henüz bu nefsin baykuşu terk etmedi vîranları

Ey Şemseddîn *âlemde bil âşıklara yoktur hicâb*
Kat'-ı menâzil edecek arştan yüce seyrânları

EŞREFOĞLU RÛMÎ

(1353–1469) İznik'te doğdu. Bursa'da medrese öğrenimi gördü. Hacı Bayram veliye intisap etti. İrşat göreviyle pek çok yeri dolaştı. İznik'e döndü. Kadiriye'nin Eşrefiye kolunu kurdu. Hece ve aruzla şiirler yazdı. Şiirleri Divan'da toplandı. Yunus Emre tarzı tekke şiirinin en güçlü isimlerindendir.

CİHÂNI HİÇE SATMAKTIR ADI AŞK

Cihânı hiçe satmaktır adı aşk
Döküp varlığı gitmektir adı aşk

Elinde sükkeri ayruğa sunup
Ağuyu kendi yutmaktır adı aşk

Belâ gökten yağmur gibi yağarsa
Başını ana tutmaktır adı aşk

Bu âlem sanki oddan bir denizdir
Ona kendini atmaktır adı aşk

Var Eşrefoğlu Rûmî *bil hakikat*
Vücûdu fani etmektir adı aşk

AŞKIN ODU CİĞERİMİ

Aşkın odu ciğerimi
Yaka geldi yaka gider
Garip başım bu sevdayı
Çeke geldi çeke gider

Bülbül eder zâr ü efgan
Aşk oduna yandı bu cân
Benim gönülcüğüm hemân
Hak'tan geldi Hakk'a gider

Firkât kâr etti cânıma
Gelsin âşıklar yanıma
Aşk zencirin dost boynuma
Taka geldi taka gider

Ârifler durur sözüne
Gayrı görünmez yüzüne
Eşrefoğlu *yâr yüzüne*
Baka geldi baka gider

EY ALLAH'IM

Ey Allah'ım beni senden ayırma
Beni senin dîdarından ayırma

Seni sevmek benim dînim imânım
İlâhî dîni îmândan ayırma

Sararıben solup döndüm hâzâna
İlâhî hazânımı daldan ayırma

Şeyhim güldür ben anın yaprağıyam
İlâhî yaprağım gülden ayırma

Ben ol Dost bahçesinin bülbülüyem
İlâhî bülbülüm gülden ayırma

Balığın canını suda dediler
İlâhî balığım gölden ayırma

Eşrefoğlu *senin kemter kulundur*
İlâhî kulu sultandan ayırma

SENİ SEVEN ÂŞIKLARIN

Seni seven âşıkların
Göz yaşı dinmez imiş
Hem seni maksûd edenler
Dünyâ ahiret anmaz imiş

Ölmez imiş âşık cânı
Hiç dağılmamış teni
Aşk kimi kim kıldı fâni
Ona zevâl ermez imiş

Gönlün sana verenlerin
Eli sana erenlerin
Gözü seni görenlerin
Devranları dönmez imiş

Aşkına düşen canların
Yoluna baş verenlerin
Aşk bülbülü olanların
Kimse dilin bilmez imiş

Kim ki gerçek sever seni
Yoluna kor teni canı
İster seni dün ü günü
Hûri'ye aldanmaz imiş

Aşkın ile bilişenler
Senin ile buluşanlar
Sen Sultan'a ulaşanlar
Ebedî ayrılmaz imiş

Hak yoluna gelenlerin
Hakk'ı gerçek sevenlerin
Nişânı budur anların
Mala cana kalmaz imiş

Sen Leyli'yi görenlerin
Mecnûn olup kalanların
Kendüzünden varanların
Kimse hâlin bilmez imiş

Eşrefoğlu Rûmî *senin*
Yansın aşk oduna canın
Aşk oduna yanmayanın
Kalbi sâfî olmaz imiş

ERİLMEZ YÂRE

Erilmez yâre bîyâr olmayınca
Cihânın halkı ağyâr olmayınca

Hakikât âlemine yol varılmaz
Bu mülkten külli bîzâr olmayınca

O vahdet bahrine kimse ulaşmaz
Akıp göz yaşı pınar olmayınca

Müyesser olmaz ol yârin visâli
Yolunda varı îsâr olmayınca

Bu dünya cîfesin nefs iti komaz
Gönülde azm-i dîdâr olmayınca

Gönül cem'oluben Dost'a yönelmez
Bu dünya kârı tarmar olmayınca

Gönül dost'a özenmez dertli olmaz
Bir ehl-i derde uyar olmayınca

Gönüle dolmaz ol yârin hayâli
Hayâl-i gayri yuyar olmayınca

Gönül âyinesi pasdan silinmez
Dilinde Dost tekrar olmayınca

Gönül bu aşka her giz mahrem olmaz
Tamam derde giriftâr olmayınca

Cihanda kimse aşkdan haz etmez
Koyup nâmûsu bîâr olmayınca

Kişi bu aşk içinde gerçek olmaz
Vefâ koyup cefâkâr olmayınca

Cefâsız kimse ermedi vefâya
Gül olmaz bellidir hâr olmayınca

Visâl-i şerbetine kimse kanmaz
Yürek derd ile yanar olmayınca

Kime kim zerre derdi yâver oldu
Komaz aşkdan haberdâr olmayınca

Ko gitsin dertsizi hayvandır ol kim
Yedilmez ana yulâr olmayınca

Var evvel dertli ol andan em iste
Timâr yok sana bîmâr olmayınca

Sözünü ehl-i derdin etme inkâr
Yolu bulamazsın ikrâr olmayınca

Var Eşrefoğlu Rûmî gibi sen de
Dolanma vasl-ı dildâr olmayınca

KEMAL ÜMMÎ

(?-1475) Asıl adı İsmail'dir. Niğde'de doğup orada yaşamıştır. Halveti tarikatına mensuptur. Şiirde Yunus Emre yolunu takip etmiştir. Kendisinden sonra geleceklere örneklik teşkil edecek şiirler yazmıştır. İlahileri Anadolu ve Orta Asya Türkleri tarafından çok sevilmiştir. Divanı vardır.

BAKIN EY CÂN Ü DİL

Bakın ey cân ü dil gözün açanlar
Bekâ mülkü fenâ ilden seçenler

Hani şol cem' olup tez dağılanlar
Hani şol şem'olup yanıp tütenler

Hani şol dünyaya mağrur olanlar
Hani şol menzile konup göçenler

Hani işret şol edip raks uranlar
Hani şol başlara saçı saçanlar

Hani şol illere bizim diyenler
Hani şol yerleri ekip biçenler

Hani şol baş oluben sananlar
Kamu halkın hakkın yiyip içenler

Hani şol kalalar burçlar yapanlar
Hani anda durup yiyip içenler

Kemâl Ümmî *sen ol Hak'tan yana kaç*
Kaçan kurtulur ölümden kaçanlar

İLAHİ ÇARE SENDEN

İlâhî derdimendem çâre senden
Girü merhem sen ur bu yâre senden

Bu derdüme ki bâ-derdem hemîşe
Girü derd isterem bir pâre senden

Hakîm-i bâ-zevâl sensin ki dâim
İrür timâr her bîmâre senden

İlâhî lûtf u ihsân fazl u dermân
Bugün bu derde âh ü zâre senden

Cigerüm başlı gözüm yaşlı her dem
Şu hasretinde yüzüm kare senden

Nite mahrum kılasın şol kulunı
Ki suçun dileyüp yalvâre senden

Eğerçi sen bana benden yakınsın
Velî ben olmuşam âvâre senden

Senün aşkunı ister dü cihânda
Bu kemter âşık-ı bîçâre senden

Bana sen ver seni benden beni al
Çün irmek dilerem sen yâre senden

İlâhî seni senden "şey'en lillâh"
Beni benlik niçe bir yâre senden

Kemâl Ümmî'ye *göster doğrı yolı*
Ki senün birle sana vâre senden

İBRAHİM TENNÛRÎ

(?-1482) Tahsilini Konya'da tamladı. Kayseri'de müderrislik yaptı. Daha sonra Akşemseddin'e bağlandı. Halkı irşada başladı. Şiirlerinde âşık mahlasını kullandı. Yunus Emre tarzında ilahileri ayrıca mesnevi tarzında başka eserleri bulunmaktadır.

CÂNA CEFA KIL

Câna cefâ kıl yâ vefâ
Kahrın de hoş lûtfun da hoş
Ya derd gönder yahut devâ
Kahrın da hoş lûtfun da hoş

Hoştr bana senden gelen
Ya hil'at ü yahûd kefen
Ya taze gül yahud diken
Kahrın da hoş lûtfun da hoş

Gelse celâlinden cefâ
Yahûd cemâlinden vefâ
İkisi de cânâ sefâ
Kahrın da hoş lûtfun da hoş

Ger bağ u ger bostan ola
Ger bend ü ger zindan ola
Ger vasl ü ger hicrân ola
Kahrın da hoş lûtfun da hoş

Ey pâdişâh-ı lemyezel
Zât-ı ebed hayy-ı ezel
Ey lûtfu bol kahrı güzel
Kahrın da hoş lûtfun da hoş

Ağlatırsın zâri zâri
Verirsin cennet ü hûri
Lâyık görür isen nârı
Kahrın da hoş lûtfun da hoş

Gerek ağlat gerek güldür
Gerek dirilt gerek öldür
Bu Âşık hem sana kuldur
Kahrın da hoş lûtfun da hoş

DEDE ÖMER RUŞENÎ

(1417?-1486) Halvetiye'nin Ruşeni kolunun kurucusudur. Tahsilini İstanbul ve Bursa'da tamamladı. Tasavvufa intisabından sonra pek çok yerde irşat hizmetinde bulundu. Pek çok halife yetiştirdi. Edebi hüviyeti itibariyle de önemli bir isimdir. Divanının yanı sıra mesnevi tarzında da eserleri vardır.

HÜSNÜNÜN AKSİN

Hüsnünün aksin ruh-ı dilberde peydâ eyledin
Çeşm-i âşıkdan dönüp anı temâşâ eyledin

Gerçi kim ma'şûksın âşık libâsın örtünüp
Cilve-i hüsnün girü kendün temâşâ eyledin

Bir avuç hâke bırakdun câm-ı ışkun cür'asın
Âkıl ü dânâları mecnûn u şeydâ eyledin

Rû-yı zîbâ üzre zülfünden selâsil bağlayıp
Gönlümü serbeste-i zecîr ile sevdâ eyledin

Âb ü gilde gösterüp envâr-ı hüsnünden nişân
Anun ile dîde-i aklı mücellâ eyledin

Bâr-ı ışkun kim tahammül eylemez arz u semâ
Nâtüvân gönlüm acebdür ana me'vâ eyledin

Rûşenî *benden niçün baktıkça rûşen olmasın*
Hüsnünün aksin ruh-ı dilberde peydâ eyledin

HER DEMDE ADI

Her demde adı sevdügünün yâd gerekdür
Yârile biliş özge ilen yâd gerekdür

Kaygulu gerekmez dögülen 'ışk yolında
Dögüldügine 'âşık olan şâd gerekdür

Bir sencileyin husrev-i şîrîn-dehen içün
Bin bencileyin sûhte Ferhâd gerekdür

Mahbûb olan bî-meze vü telh gerekmez
Özinde anun sözi kimi dâd gerekdür

'Işkun evidür gönlüm anı cevrile yıhma
Ol mihr ü vefâ-y-ile hoş-âbâd gerekdür

Ol yâr dimiş kûyum iti Rûşenî *içün*
Bî-çâreye bir buncılayın ad gerekdür

ABDURRAHİM RÛMÎ

(1400?-1460) Merzifon'da doğdu. Medrese tahsilinden sonra tasavvufa yöneldi. Devrinde büyük bir şöhrete sahip oldu. Âşıkane şiirlerden oluşan bir divanı, tasavvuf konulu bazı risaleleri vardır.

YİNE DERYÂ GİBİ

Yine deryâ gibi cûş etti aşkın
Başımı aşk ile hoş etti aşkın

Giderdi levh-i dilden nakş-ı gayrı
Muhabbetnâme menkuuş etti aşkın

Kadeh sundu elime içtim ânı
Delirdim beni serhoş etti aşkın

Bu dünyanın yuvasında öterken
Uçurup bir acîb kuş etti aşkın

Gehî aklın götürdi verdi idrâk
Gehî bî-akl u bî-hûş etti aşkın

Sürüp Abdürrahîm'i *himmetiyle*
İletti mürşide tûş etti aşkın

MUHİDDİN DOLU

(1426–1495) Asıl adı Şeyh Mehmet Dede Sultan'dır. Eğirdir ve çevresinde büyük bir şöhret kazanmıştır. Yunus Emre ve Âşık Paşa yolunda şiirleri vardır. Sanat kaygısı gütmeden dervişlik heyecanlarını anlatmıştır. Divanı vardır.

ERENLER MENZİLİNE

Erenler menziline irdi gönül
Dil ü cân sey ider her subh ileşâm
Ne hâlet gördi demler sürdi gönül
Dil ü cân seyr ider her subh ile şâm

Bir ulu bahr gördüm anda akar
Melekler çok kuşaduban dururlar
Görenler hep anı hayrân kalurlar
Dil ü cân seyr ider her subh ile şâm

O ilin topragın jengâr dirler
Hem altundan agaçlar var dirler
Kamu hep lacivert daglar dirler
Dil ü cân seyr ider her subh ile şâm

Yeşil nûrdan melekler toptoludur
Arada birisi gayet uludur
Kalanu hep anun emrinde olur
Dil ü cân seyr ider her subh ile şâm

Yeşil kuşlar ağaçlarda dururlar
Kimisi duruban kimi yürürler
Gör anı Hızr'ın ednâ kulı dirler
Dil ü cân seyr ider her subh ile şâm

Pes andan bir yeşil deryâya vardum
Kenarında feriştahları gördüm
Deniz mevcinden anda Hû işitdüm
Dil ü cân seyr ider her subh ile şâm

CEMÂL-İ HALVETÎ

(?-1496) Asıl ismi Ahmet'tir. Cemali mahlasıdır. Karaman'lıdır. Halveti tarikatının büyüklerindendir. Sultan ll. Bayezid tarafından davet olunması üzerine, bir müddet İstanbul'da Koca Mustafa Paşa dergâhında tarikatını yaydıktan sonra, Hicaz tarafına gitmiş ve Hac yolunda Şam'a yakın Tebük Korusu denilen yerde vefat etmiş, vasiyeti üzerine Maber-i Hüccac'a defnolunmuştur. Tasavvufla ilgili Arapça, Farsça, Türkçe eserleri bulunmaktadır. Şiirleri bir divançeyi dolduracak sayıda olup çoğu bestelenmiştir.

TECELLİ EYLESEN

Tecellî eylesen ayn-ı devâdır
İçirmek anı uşşâka revâdır

Senün lûtfuna yoktur nihâyet
Ki cevrün âşıka ayn-ı vefâdır

İnâyet eyleyüp ref'i hicâb it
Kim ola cevr ü cefâ-ender-cefâdır

Seni bilmeyen oldu çünkü mahrûm
Bilen aksini bil ayn-ı hatâdır

Cemâl-i Halvetî *hiç nesne bilmez*
Senün nûrundan özge ol şifâdır

16. YÜZYIL TEKKE ŞİİRİ

ABDURRAHİM TİRSİ

(?-1519) İznik civarında Tirse'de doğdu. Eşrefoğlu Rûmî'ye intisap etti. Kadirî tarikatının ikinci pîridir. Yunus Emre ve Eşrefoğlu etkisinde hece vezni ve sade bir dille şiirler yazdı. Bunların pek çoğu bestelendi. Divanı vardır.

İNÂYET EYLE KULLARA

İnâyet eyle kullara
Nazar kıl hâlime Allah
Hazan yapraklarına döndüm
Sarardım soldum ya Allah

Aklım başa gelmez oldu
Can bedende durmaz oldu
Gönlüm bana gelmez oldu
Seninle bâzan Allah

Aşkın bana kâr eyledi
Bağrımı biryân eyledi
Gözüm yaşın kan eyledi
Gece gündüz akar Allah

Oldum dîdârına müştâk
Kerem eyle hâlime bak
Ey keremler edici Hak
Dîdârını göster bana

Bîçâre kaldım dermanda
Özümden vaz geçtim ben de
Murâdım sendedir sende
Ben isterim seni Allah

Yüreğimde çıktı başlar
Başıma çöktü teşvişler
Gelir geçer yazlar kışlar
Derdine yanarım Allah

Bu Abdürrahîm-i Tirsî
Urup topraklara yüzü
Sana ulaşmağa özü
Seni ister, seni Allah

EY DOST

Ey dost senin derdin ile
Yürüyeyim yane yane
Dökeyim gözümden yaşı
Akıtayım dane dane

Bana seni gerek seni
Sensiz neylerim ben beni
Aşk şarabı canım canı
İçir bana kane kane

Doldur gönlüm fikrin ile
Hem dilimi zikrin ile
Dost dost deyu aşkın ile
Çark urayım döne döne

Eyle cismim candan uryan
Olayım yüzüne hayran
Götür hicabı aradan
Gösteredur cane cane

Bu Abdürrahim-i Tirsi
Sen sultanın eksiklisi
Seni umar kerem ıssı
Ulaşa sen hane hane

YÜCELERDEN DÖNDÜREYİM

Yücelerden döndüreyim
Alçaklara gönül seni
Alçaklardan alçaklara
İndireyim gönül seni

Ayırayım halktan seni
Şöyle hak edeyim teni
Ayaklar altına yani
Bırakayım gönül seni

Nice kaçarsın yabana
Aşk gemin urayım sana
Sürüp ol maşuktan yana
Hem çalayım gönül seni

Başım gurbete urayım
Benlik defterin düreyim
Alnım yazısın göreyim
Uydurayım gönül seni

Başımın terkin urayım
Canımı yolda koyayım
Ne kim olursa olayım
Komayayım gönül seni

Yürüyeyim yane yane
Aşk odun urayım cane
Bakmıyayım masivaye
Göçüreyim gönül seni

Koyayım namusu arı
Talep edeyim o yarı
Dün gün çektireyim zarı
Ağlatayım gönül seni

Dost gamın alayım başa
Yürüyeyim kalka düşe
Vasfı dile gelmez işe
Uğratayım gönül seni

Sığınayım ol Mevla'ya
Yüz süreyim ol alaya
Abdurrahim-i Tirsi'ye
Uydurayım gönül seni

SÜMBÜL SİNAN

(1452-1529) Asıl adı Yusuf, lâkabı Zeynüddin'dir. Sümbül Sinan adıyla tanınmıştır. Halvetiye kollarından Sünbüliye tarikatının kurucusudur. Medrese tahsilinden sonra Cemâl-i Halveti ile tanıştı. Ona biat etti. İstanbul camilerindeki vaazları ile de tanındı. İlâhî tarzında bestelenmiş şiirleri bulunmaktadır.

GEL EY SÂLİK

Gel ey sâlik diyem bir söz ki haktır
İşitir Hakk'ı ol kim hak kulaktır

Hadis-i haktır hak sözü hakikat
Eğerki söyleyen dildir dudaktır

Şunlar ki geçmedi cân ü cihândan
Ne duydu aşkı ve ne duyacaktır

Sorarsan hankâh-ı aşkı zâhid
Onun karanlık yeri bir bucaktır

Kalanlar zühd-ü takvada mukarrer
Sefer ehli değil oturaktır

Şikâr-ı cânı saydetmek dilersen
Dil-i virâneme gel kim yataktır

Şiâr-ı aşkı benden sorarsan
Cünun-u âh-ü vâh hem ağlamaktır

Gerekmez âşıka keşf ü kerâmet
Ki âşık olana bunlar tuzaktır

Onun aşkında iken gayre bakma
Sakın ki âşıkına ol kıyaktır

Şarab-ı aşkı içmiş Sümbülî *çün*
Onu mest eyleyen şol son ayaktır

EZELDEN IŞK ODINA

Ezelden ışk odına yana geldüm
Anınçün tâ ebed mestâne geldüm

Eğer nûş itmez isen sen bu meyden
Dime zâhid ki ben insana geldüm

İçe bir cür'a ger râhip bu meyden
Koyup küfri diye imâna geldüm

Saray-ı vahdet olmuşken makâmun
Bu kesret âlemin seyrâna geldüm

Bu dehr içre görüp itme taaccüp
Çün gizli genc idüm vîrâna geldüm

Var idi ilm-i ayn-a kâbiliyyet
Görüben kendümi imâna geldüm

Çün birdir Sümbülî *mâruf-u ârif*
İdüp dâ'vâ dime irfâna geldüm

İBRÂHİM GÜLŞENÎ

(?- 1533) Medrese tahsilinden sonra Halveti tarikatının şeyhlerinden Dede Ömer Rûşenî'den hilafet aldı. Tarikatını Mısır'da yaydı. Kısa zamanda büyük bir şöhret kazandı. Halvetiye tarikatının Gülşeniye kolunu kurdu. Şiirleri Mevlana, Yunus Emre, Seyyid Nesimi etkisindedir. Gazel-ilâhi tarzı eserleri vardır. Bunlar Türkçe, Arapça ve Farsça olarak üç divanda toplanmıştır. Başka eserleri de bulunmaktadır.

BENİM GÖNLÜMÜ ALAN

Benim gönlüm alan dilber
Giden derler giden derler
Beni Mecnûn tek o Leylî
Eder derler eder derler

İşittim aşk ile sevdâ
Kılanda âşıkı şeydâ
Düşüp deli gibi dağa
Gider derler gider derler

Kapıp aklımı başımdan
Komadı bilgi hûşumdan
Sorarım yad bilişimden
Gider derler gider derler

Ni'dem ey uslular deyiniziz
Delirmeden gamım yiyiniz
Çü baştan aklımı yaz güz
Gider derler gider derler

Ne sevdâdır deyiniz bana
İşitip kalmayın tana
Gönül benden kaçıp ana
Gider derler gider derler

Görüp aşk ile medhûşı
Bilin âşık o bîhûşı
Çü onun akl ile hûşı
Gider derler gider derler

İşittim Gülşenî *seni*
Doğaldan Rûşenî günü
Ziyâdan aydın iline
Gider derler gider derler

GAFLET İLE GEÇTİ GÜNÜM

Gaflet ile geçti günüm
Âh ni'deyin ömrüm seni
Çünbozıla bu düzenün
Âh ni'deyin ömrüm seni

Anmaz mısın öleceğin
Kara yire gireceğin
Azrâîl virüp cânın
Âh ni'deyin ömrüm seni

Ecel irişe nâgehân
Cânın ala çün Kahramân
Döndüre yasa düğünün
Âh ni'deyin ömrüm seni

Terk itmedün bir dem heves
Elindeyken almadun ders
Çün kim hevâyadur yönün
Âh ni'deyin ömrüm seni

Gice gündüz çalışduğın
Hırs u emelle yığdığın
Kala sensüz hânümânun
Âh ni'deyün ömrüm seni

Kıyâmet kopar haşr içün
Dirilür ölen neşr içün
Cânun olıser düşmanun
Âh ni'deyün ömrüm seni

Zikir budur ey Gülşenî
Telkîn idelden Rûşenî
Cân atmadun sevdün teni
Âh ni'deyin ömrüm seni

AHMET SÂRBÂN

(?-1545) Hayatı hakkında kesin bilgiler yoktur. Bayrâmî-Melâmîlerin ileri gelenlerindendir. Hayrabolu'da irşatla meşgul oldu. Hem divan hem halk edebiyatı tarzında şiirleri vardır. Bunlar bir divanda toplanmıştır.

MUHABBET CÂMIN İÇERİZ

Muhabbet câmın içeriz
Fenâlarız fenâlarız
Mest olup serden geçeriz
Fenâlarız fenâlarız

Yoktur cihânda yerimiz
Bin ma'nâ söyler dilimiz
Aşktır mücerred pîrimiz
Fenâlarız fenâlarız

Biz güleriz ağlamayız
Akar suda çağlamayız
Gayra gönül bağlamayız
Fenâlarız fenâlarız

Aşk ile Hakk'a hû deriz
Erenler yolun güderiz
Hırka ve tâcı ni'deriz
Fenâlarız fenâlarız

Gelsin ma'nâ duyan deriz
Aşk yolunda ölen deriz
Terk-i tecrîd kalenderiz
Fenâlarız fenâlarız

Hakîkat bağına girdik
Vahdet güllerin derdik
Tecrîdlik mülkine erdik
Fenâlarız fenâlarız

Dehr elinden kan yutarız
Yârın ikrârın güderiz
Mülk ile malı ni'deriz
Fenâlarız fenâlarız

Hak deyü durmaz gezeriz
Aşk denizinde yüzeriz
Cümle cihândan beteriz
Fenâlarız fenâlarız

Ahmed'im *Hakk'a'dır şükrüm*
Dün ü gün Hudâ'dır fikrim
Dilde virdim ile zikrim
Fenâlarız fenâlarız

EY TÂLİP OLAN

Ey tâlip olan âşık seyretmeye cihânı
Dikkâtle temâşâ kıl her gördüğün insanı

Mahbûb temâşâsın men'eyler imiş münkir
Kör gözlerinin yoktur nûn göremez onu

Âyîne-i insanî bil sûret-i Rahman'dır
Bu âyîneye gel bak gör anda sultanı

Ben hâtem-i lâ'lünden bir zerre haber duysam
Bir habbeye almazdım sad mülk-i Süleymân'ı

Sûrette görünmez can ger derse münâfıklar
Sen câna nazar kılsın görmek dileyen onu

Sen nîr-ı dilârâdan göz yumsa n'ola zâhit
Huffâş gözü görmez hurşîd-i dırahşânı

Esrâr sözün Ahmed *keşf eyleme nâdâna*
Hayvana mahal görme ser-çeşme-i hayvânı

MERKEZ EFENDİ

(?-1551) Denizli'de doğdu. İstanbul'da vefat etti. Sümbül Sinan'ın halifelerindendir. İstanbul'da irşad görevinde bulundu. Halk tarafından çok sevildi. Az sayıda şiiri bulunmaktadır.

EYÂ ÂLEMLERİN ŞÂHI

Eyâ âlemlerin şâhı
Tecelli kıl teselli kıl
Gönüller burcunun mâhı
Tecelli kıl teselli kıl

Ciğerden eylerim feryâd
Bu benlik dâvisinden dad
İkilikten kılıp âzad
Tecelli kıl teselli kıl

Bu Merkezi *kulun candan*
Yine ister seni senden
Açıp hüsnün nikâbından
Tecelil kıl teselli kıl

KAYGUSUZ VİZELİ ALÂEDDİN

(?-1563) Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Ahmed Sârbân'ın halifelerindendir. Yunus Emre tarzında şiirleri bulunmaktadır. Hece tarzı şiirleriyle Melami edebiyatının önemli temsilcilerinden biri olmuştur.

SANA BİR GİZLİ SÖZÜM VAR

Sana bir gizli sözüm var
Gel gönüle gir gönüle
Sen senliği elden bırak
Gel gönüle gir gönüle

İlmine bakıp güvenme
Zühdünü görüp aldanma
Bundan cana başa kalma
Gel gönüle gir gönüle

Bulam dersen feth-i bâbın
Kaldır sen benlik hicâbın
Bilem dersen aşk kitabın
Gel gönüle gir gönüle

Zühüd zâhid tuzağıdır
İlim amel nefs bağıdır
Gönül evi Hak evidir
Gel gönüle gir gönüle

Kaygusuz *bu böyle olur*
Hakk'a doğru yol kim varır
Bulanlar gönülde bulur
Gel gönüle gir gönüle

YÜCE SULTANLAR SULTANI

Yüce sultanlar sultanı
Sensin hemân derdim benim
Hasretin yaktı cânımı
Sensin hemân derdim benim

Pertevin aksini sal câna
Dopdolu alam cihâna
Derdinden olam divâne
Sensin hemân derdim benim

Hayâlin canda bağlarım
Onunla gönlüm eğlerim
Gâh ağlarım gâh inlerim
Sensin hemân derdim benim

İniler gönül zâri kılar
Nerdedir sırrın kim bilir
Sana eren Hakk'ı bulur
Sensin hemân derdim benim

Kaygusuz *kulunu şâd eyle*
Onu ondan azâd eyle
Senin ile âbâd eyle
Sensin hemân derdim benim

İBRAHİM ÜMMÎ SİNAN

(? - İstanbul-1568) Asıl adı İbrahim'dir. Halvetiye'nin Sinâniye kolunu kurmuştur. Hayatı hakkındaki bilgiler menkıbelere dayalıdır. Bunlara göre devrinde çok tanımış, müritlerinin eğitiminde çok başarı sağlamış bir şeyhtir. Şiirleriyle de tekke çevrelerinde geniş bir şöhret bulmuştur.

ERENLERİN SOHBETİ

Erenlerin sohbeti
Ele giresi değil
İkrâr ile gelenler
Mahrûm kalası değil

Bir pınarın başına
Bir testiyi koysalar
Kırk yıl anda durası
Kendi dolası değil

İkrâr gerek bir ere
Göz açıp dîdâr göre
Sarrâf gerek gevhere
Nâdân bilesi değil

Ümmî Sinan *yol ayân*
Olupdur bellü beyân
Dervişlik yolu hemân
Tâc ü hırkası değil

SEYRİMDE BİR ŞEHRE VARDIM

Seyrimde bir şehre vardım
Gördüm sarayı güldür gül
Sultânımın tâcı tahtı
Bağı duvarı güldür gül

Gülden değirmeni döner
Onun ile gül öğünür
Akar suyu döner çarkı
Bendi pınarı güldür gül

Gül alırlar gül satarlar
Gülden terazi tutarlar
Gülü gül ile tartarlar
Çarşı pazarı güldür gül

Al gül ile kırmızı gül
Çift yetişmiş bir bahçede
Bakışırlar hâre karşı
Hârı ezhârı güldür gül

Toprağı güldür taşı gül
Kurusu güldür yaşı gül
Has bahçesinin içinde
Serv ü çınarı güldür gül

Gülden kurulmuş bir çadır
İçinde nimeti hazır
Kapıcısı İlyas Hızır
Nânı şarabı güldür gül

Ümmî Sinan *gel vasfeyle*
Gül ile bülbülün derdini
Yine bu garip bülbülün
Âh u figânı güldür gül

DİLERSE GÖZÜMÜ GİRYÂN EDEN DOST

Dilerse gözümü giryân eden dost
Dilerse bağrımı biryân eden dost
Dilerse hâk ile yeksân eden dost
Dilerse lûtf ile ihsân eden dost

Dilerse gönlümü handân eyleyen
Dilerse cânımı cânân eyleyen
Dilerse sırrımı ayân eyleyen
Dilerse damlayı ummân eden dost

Dilerse su gibi akıp çağlayan
Dilerse yel gibi esip söyleten
Dilerse fırkâta salıp ağlatan
Dilerse vaslını âsân eyleyen

Dilerse deryâlar gibi kaynatan
Dilerse gemiler gibi oynatan
Dilerse nâleler verip inleten
Dilerse nutkını pinhân eden dost

Dilerse gezdiren arş u semâyı
Dilerse bozduran nâm-ı fenâyı
Dilerse giydiren şâl u kabâyı
Dilerse cismini uryân eden dost

Dilerse aşkını câna kuran fak
Dilerse söyleten sırr-ı Enelhak
Dilerse vârımı alıp eden yok
Dilerse kim Ümmî Sinan *eden dost*

ÜFTÂDE

(1477–1580) Asıl adı Mehmet Muhyiddin'dir. İlim tahsilinden sonra Bursa camilerinde imamlık ve müezzinlik yapmıştır. Daha sonra tasavvufa yönelmiştir. Tasavvuf edebiyatının önemli şahsiyetlerindendir. Daha çok ilâhileriyle şöhret bulmuştur. Divan'ı ve ilmi eserleri bulunmaktadır.

İLÂHÎ

İlâhi yâri gıl bana
Ki senden başka yârim yok
Ne yüz ile gelem sana
Günahtan gayrı kârım yok

Ne dervişem feragatte
Ne tâcı tahtı devlette
Hemen kaldım mezellette
Elimden bir tutanım yok

Yine bir menzile erdim
Nedâmet bahrına daldım
Hayâlî aşka aldandım
Sabâ gibi kararım yok

Gönül yâdetti Sübhân'ı
Gözüm yaşı ciğer kanı
Bu yola koymuşum cânı
Elimde ihtiyârım yok

Benem âsî yüzü kâre
Meğer Üftâde *bîçâre*
Tutuşmuşum ki nâre
Yanımca bir yanarım yok

AZİZ MAHMUD HÜDÂYÎ

(1543?-1628) Koçhisar'da doğdu. İstanbul ve Edirne'de tahsilini tamamladı. Bursa'ya medrese hocası olarak geldi. Burada Celveti şeyhi Üftade'ye intisap etti. İstanbul'a geldi. Üsküdar'a yerleşerek irşat görevine başladı. Tekke şiirinin en önemli temsilcilerindendir. Aruz ve hece vezniyle kaleme aldığı şiirlerinin çoğu bestelenmiştir. Türkçe ve Arapça eserleri mevcuttur. Şiirleri Divan-ı İlahiyat isimli kitapta toplanmıştır.

ÇÜNKÜ MURÂDIMIZ SENSİN

Çünkü murâdımız sensin
Gayrın sevdâsını kaldır
Pâk eyle gönül hânesin
Kendi aşkın ile doldur

Nice bir derd ile mihnet
Nice bir hüsnet ü fürkat
Vaslına ver kâbiliyyet
Çok ağladık bizi güldür

İster seni cânım velî
Neylesin erişmez eli
El sanır âşıkı deli
Kimse bilmez bu ne haldir

Eğer elinden geleydi
Çoktan maksudun bulaydı
Bula ki lûtfun olaydı
Çünkü bir bî-çâre kuldur

Gör Hüdâyî-*i derd-mendi*
Kande baksa seni sandı
Lûtfet esirge efendi
Rahmet ü gufrânın kaldır

AŞKIN BU GÖNÜL ŞEHRİNİ

Aşkın bu gönül şehrini
Gele gide yol eyledi
Dahi Âdem halk olmadan
Seni sultân kul eyledi

Hak'tır kudret ü kuvvet
Hak'tır lutf ü inâyet
Eyleyip bize hidâyet
İhsânını bol eyledi

Ol verdi cism ü cânı
Ol verdi ilm ü irfânı
Hüdâyi'yi bunca ihsânı
Evvel âhir ol eyledi

NEYLEYİM DÜNYAYI

Neyleyim dünyayı
Bana Allah'ım gerek
Gerekmez mâsivayı
Bana Allah'ım gerek

Ehl-i dünya dünyada
Ehl-i ukbâ, ukbâda
Her biri bir sevdada
Bana Allah'ım gerek

Dertli dermanın ister
Kullar sultanın ister
Âşık cananın ister
Bana Allah'ım gerek.

Fani devlet gerekmez
Dürr ü ziynet gerekmez
Haksız cennet gerekmez
Bana Allah'ım gerek

Mecnun ister Leyla'yı
Vâmık ister Azra'yı
N'idem gayrı sevdayı
Bana Allah'ım gerek.

Bülbül güle karşı zâr
Pervaneyi yakmış nâr
Her kulun bir derdi var
Bana Allah'ım gerek

Beyhûde hevayı ko
Hakkı bul gör yâ hû
Hüdâi'nin *sözü bu*
Bana Allah'ım gerek

ŞEMSEDDİN SİVÂSÎ

1520'de Tokat/Zile'de doğmuş, bilhassa Menâkıb-ı İmâm A'zam, Menâkıb-ı Çehâr-yâr-ı Güzîn, Heşt-Behişt, Süleyman-nâme, Gülşen-âbâd, Divân ve Mevlid adlı eserleriyle meşhur olmuş önemli bir mutasavvıftır. Halvetiyye tarikatının Şemsiyye kolunun kurucusudur. 1597'de vefat etmiş, Sivas Meydan Camii haziresine defnedilmiştir. Şiirleri bir divanda toplanmıştır.

VASIL OLMAZ HAKKA

Vasıl olmaz Hakk'a kimse cümleden dûr olmadan
Kenz açılmaz şol gönülden tâ ki pürnûr olmadan

Mûtu kable ente mûtu sırrına mazhar olan
Haşr ü neşri gördü bunda nefha-i sûr olmadan

Sür çıkar ağyârı dilde tâ tecelli ede Hak
Pâdişah konmaz saraya hâne ma'mur olmadan

Mest olup mestâne geldim tâ ezelden tâ ebed
İçimişim aşkın şarabın âb-ı engür olmadan

Sen müyesser eyle Yârab bizlere beytin tavaf
İlmin ile âmil eyle vâde tekmil olmadan

Hak cemâlin Kâbesini kıldı âşıklar tavaf
Yerde Kâbe gökyüzünde Beyt-i Ma'mur olmadan

Mest olanların kelâmı gayrıdan gelmez velî
Pes enel hak nice disün kişi Mansur olmadan

Bir acep sevdaya düştüm tutuşup Şemsi *müdam*
Hakk'a makbul olmak ister halka menfur olmadan

KAPUNA GELDİ ÂSÎLER

Kapuna geldi âsîler şefâat yâ Resûlallâh
Suçunu bildi kâsîler şefâat yâ Resûlallâh

Kapundan özge yok kapum tapundan özge yok tapum
Bu dem geldüm bilip suçum şefâat yâ Resûlallâh

Garîk-i bahr-i isyânum harîk-i nâr-ı hicrânum
Fakîrüm zâr u giryânum şefâat yâ Resûlallâh

Yolum seddeyledi ayâr kılup gurbette işüm zâr
Elüm tut lutfile kurtar şefâat yâ Resûlallâh

Ne itdüm ise ben itdüm ya geldüm nefse zulm itdüm
Henüz cürmüm bilüp geldüm şefâat yâ Resûlallâh

Ne ilmüm var ne a'mâlüm perîşân cümle ahvâlüm
Tolu vesvâsile bâlüm şefâat yâ Resûlallâh

Bu Şemsî abd-i âbıkdur ne itsen ana lâyıkdur
Velî yolunda sâdıkdur şefâat yâ Resûlallâh

ÂDEM DEDE

1591/92'de Antalya'da doğdu. Mevlevî şeyhi Zencirkıran Mehmed Dede'ye bağlandı. Daha sonra Konya'ya gitti. Bostân-ı Evvel'in terbiyesinden geçti. Ardından İstanbul'a gitti. Galata dergâhında misafir olarak Mesnevi şarihi Rüsuhî İsmail Dede'den dersler aldı. Onun vefatından sonra şeyhlik makamına getirildi. 1653'te Kahire'de vefat etti. Divan'ı, Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Mevlevi şairler arasında hece ölçüsüyle ve Yunus Emre gibi Türk mutasavvıflarının üslûbunda, özentisiz, Türkçe ilâhîler söyleyen bir şair olarak tanınır.

MÜNÂCÂT

Yâ Rabb[i] izzetin hakkı
Kurtar bizi nefs elinden
Kemâl-i nusretin hakkı
Kurtar bizi nefs elinden

Mukırrim zâtına cândan
Ayırma cânı cânândan
Hıfz eyle nefs ü şeytandan
Kurtar bizi nefs elinden

Varayım ben benden sana
Göster seni bensiz bana
Mest oluban kalam tana
Kurtar bizi nefs elinden

Âdem'im *ağlatma beni*
Tevbem kabûl it yâ Ganî
Al beni ver bana seni
Kurtar bizi nefs elinden

DERD EHLİ LİBÂSINI

Derd ehli libâsını aşk ile giyen gelsün
Zehrini şeker gibi zevk ile yiyen gelsün

Ol günlerini sâ'im hem giceleri kâ'im
Fakr âteşine dâ'im sabr ile yanan gelsün

Hakk'a iremez kimse atlas u libâs ile
Öz kendi eli ile cânına kıyan gelsün

Kâl ü kıyl ile hergiz menzile irişilmez
Kendilik ile olmaz mürşide uyan gelsün

Aldanma sakın Âdem *her âline dünyânun*
Öz varlıgını bunun yokluğa sayan gelsün

VAHİB ÜMMÎ

(?-1595) Asıl adı Abdülvahhab-ı Elmalı'dır. Halveti tarikatına mensup şairlerdendir. Şiirleri Yunus Emre tarzındadır. Hem hece hem de aruzla yazılmış şiirleri bulunmaktadır. Hece ile yazılmış şiirleri daha liriktir.

ZULMETDEN NECÂT BULMAGA

Zulmetden necât bulmaga
Ah bir nemed vâh bir nemed
Yoklıga togrı varmaga
Ah bir nemed vâh bir nemed

Yazın ısıdan saklaya
Kışın sovukdan bekleye
Aşık içinden söyleye
Ah bir nemed vâh bir nemed

Başka bir dervüş getüre
Togruca yoldan getüre
Şeyhün hizmetin bitüre
Ah bir nemed vâh bir nemed

Sevdügüm-çün didüm sana
Gözün aç togrı bak bana
Maksudun Hak virmiş sana
Ah bir nemed vâh bir nemed

EROĞLU NÛRİ

(?-1603) Asıl adı Yahşi olan Eroğlu Nûri, Elmalılıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Şeyhlik ve çiftçilikle uğraşmıştır. Halveti tarikatına mensup bir şairdir. Şiirleri bir divanda toplanmıştır.

FIRSAT ELDE İKEN GELİN ÂŞIKLAR

Fırsat elde iken gelin âşıklar
Aşk ile dönelim hu deyu deyu
Bu erkanı süregeldi sadıklar
Şevk ile dönelim hu deyu deyu

Hu diyene aşk zinciri takıla
Gönlü onun masivadan çekile
Kim ne diyen desin gönlümHak ile
Aşk ile dönelim hu deyu deyu

Hu diyen kişinin yanar günahı
Cennet içre dîdâr olur penâhı
Zikirdir âşıkın her ah ü vahı
Dert ile dönelim hu deyu deyu

Hu zikri şevke düşürür melili
Hal edinen âşık dostun halili
Takarrüp mülkünün budur delili
Şevk ile dönelim hu deyu deyu

Bu yola doymaz azıksız yayalar
Aşkı yok kişiyi hayvan sayalar
Bizi genden gören mecnun diyeler
Aşk ile dönelim hu deyu deyu

Mansur neden kendini çekti dâra
Âşok olan gelsin gül yüzlü yâra
Dün ü gün salâdır ehl-i dîdâra
Şevk ile dönelim hu deyu deyu

Kimin bu zikri olursa ameli
Gönül mir'atinde görür cemali
Eroğlu *budur insanın kemali*
Aşk ile dönelim hu deyu deyu

MUHYİDDİN ABDAL

16. yüzyıl tasavvuf şairlerindendir. Hece vezni ile yazdığı şiirlerin yer aldığı küçük bir yazma divanı vardır. Alevi-Bektaşi geleneğine mensup bir şairdir.

ŞÜKÜR ALLAH AŞKINA

Şükür Allah aşkına
Kara sakal ağardı
Gördüm dağlar başında
Ağırup kar yağardı

Eskisi sürüldü gitti
Geldi yenisi yetti
Ekilen yerden bitti
Yer yaşardı güverdi

Yetti yerin nebatı
Görüldü zulmatı
İrdi Hızır hayatı
Can bostanın suvardı

Urdu can baş terkisin
Çekmez oldu korkusun
Açtı gaflet uykusun
Gönül gözün uyardı

Sümbül nergis menevşe
Âşık oldu bu nakşe
Bunlar Hakk'a yüz tutup
Her dem boyun eğerdi

Sultana irdi kuldan
Âşık oldu gönülden
Muhiddin *can ü dilden*
Erenleri severdi

HATAYİ

(Erdebil, 1486-1524) Asıl adı Şah İsmail'dir. Şii geleneğine mensuptur. Etrafına topladığı Şii boylarıyla Şirvan, Azebaycan ve Irakı'ı ele geçirmiş, Anadolu'ya da akınlarda bulunmuştur. Alevi-Bektaşi geleneğinin en önemli şairlerdendir. Şiirleri bir divanda toplanmıştır.

KIRKLAR MEYDANINA VARDIM

Kırklar meydanına vardım
Gel beru hey can dediler
İzzet ile selâm verdiler
Gir işte meydan dediler

Kırklar bir yerde durdular
Otur deyü yer verdiler
Önüme sofra serdiler
El lokmaya sun dediler

Kırkların kalbi durudur
Gelenin kalbi arıdır
Gelişin kandan beridir
Söyle sen kimsin dediler

Gir semaya bile oyna
Silinsin pâk olsun ayna
Kırk yıl bir kazanda kayna
Dahi çiğsin yan dediler

Gördüğünü gözün ile
Beyan etme sözün ile
Andan sonra bizim ile
Olasın mihman dediler

Düşme dünya mihnetine
Tâlip ol Hak hazretine
Ab-ı Kevser şerbetine
Parmağını ban dediler

Şah Hatayi'm *nedir halin*
Hakk'a şükr et kaldır elin
Gıybetten kesegör dilin
Cümlemiz yeksan dediler

N'EYLEREM OL CENNETİ

N'eylerem ol cenneti içinde didar olmasa
Koy anı virane kalsun bağçede yâr olmasa

Gaflet ehli kaldı hakdan şöyle bil kim bî nasib
Kande didarı görür ol bunda bidâr olmasa

Dünyede âşık olan geydi melamet donunu
Her yeten âşık olur mu derd ana kâr olmasa

Âşıkın meydanda başı top yerine çalınur
Başını meydane koymaz kim ki serdâr olmasa

Doğruluk dost kapusudur doğru gel gir bu yola
Eğri meydanda utanur bunda ikrâr olmasa

Ey Hatayi *cevheri harc eyleme nadana sen*
Cevherin kadrini bilmez ger hırîdâr olmasa

SULTAN I. AHMED

(1589–1617) Osmanlı padişahıdır. Aziz Mahmut Hüdayi'nin dervişlerindendir. İçinde dini ve tasavvufi manzumeler bulunan bir divanı vardır.

DİL HANESİ PÜRNÛR OLUR

Dil hânesi pürnûr olur
Envâr-ı zikrullah ile
İklim-i dîl mâmûr olur
Mi'mar-ı zikrullah ile

Her müşkil iş âsân olur
Derd-i dile dermân olur
Canın içinde cân olur
Esrâr-ı zikrullah ile

Gamgin gönüller şâd olur
Dembesteler azâd olur
Gümgeşteler irşâd olur
Âsar-ı zikrullah ile

Zikr eyle Hakk'ı her nefes
Allah besbaki heves
Pes gayriden ümidi kes
Tekrâr-ı zikrullah ile

Gör ehl-i halin fırkasın
Çâk etti ceyb-i hırkasın
Devr eyle zikrin halkasın
Pergâr-ı zikrullah ile

Terk et cihan ârayişin
Nefsin gider âlâyişin
Bul cân ü dil asayişin
Efkâr-ı zikrullah ile

Ahmed seni ikrâr eder
Hem zikrini tekrar eder
İhlâsını iş'ar eder
Eş'arı zikrullah ile

SEYYİD NİZAMOĞLU

(?-1601–1602) İbrahim Ümmi Sinan'ın halifesidir. İstanbul'da irşat görevinde bulunmuştur. Devrinin tanınmış mutasavvıf şairlerindendir. Şiirlerinde Ehl-i Beyt sevgisi geniş bir yer tutar. Divanı vardır.

MEVLÂM BANA

Mevlâm bana ver aşkını
Hayranın olayım senin
Bülbül gibi gülşeninde
Nâlânın olayım senin

Yandır beni yandır beni
Aşk meyinden kandır beni
Sarhoş edip döndür beni
Mestânın olayım senin

Yâr eyle beni yârine
Koyma bugünü yârına
Yak beni aşkın nârına
Pervanen olayım senin

Gönül kuşun sana uçur
Aşk meyinden daim içir
Bu tâc u hırkadan geçir
Uryanın olayım senin

Seyyid Nizamoğlu *hoca*
Ayırma kendinden yüce
Gerek gündüz gerek gece
Mihmanın olayım senin

BİR DERTLİYİM

Bir dertliyim derdim vardır
Ya ben nice dönmeyeyim
Her dem işim âh u zârdır
Ya ben nice dönmeyeyim

Biziz ümmet-i nâcîler
Din yolunda duâcılar
Kâ'be'de döner hacılar
Ya ben nice dönmeyeyim

Aşk odu yürekte yanar
Beni gören Mecnun sanır
Gökyüzünde ay gibi döner
Ya ben nice dönmeyeyim

Bu sırrı münkirler ermez
Dost yüzünü körler görmez
Çarh-ı felek döner durmaz
Ya ben nice dönmeyeyim

Gel şekki gönülden çıkar
Mü'minlere inkâr n'ider
Melekler arşı devr eder
Ya ben nice dönmeyeyim

Yeller eser deniz coşar
Irmaklar dağlardan aşar
Döne döne sular taşar
Ya ben nice dönmeyeyim

Seyyid Nizâmoğlu *tek dur*
Münâfıkın işi şektir
Evvel âhır dönmek haktır
Ya ben nice dönmeyeyim

BİZ BU DÜNYADA BİR KUŞUZ

Biz bu dünyada bir kuşuz
Her yana uçup gezeriz
Hakk'ın nimetlerinden yeyip
Suların içip gezeriz

Yolumuz üstünde bizim
Ecel derler bir tuzak var
Hiç ondan korkumuz yoktur
Kanatlar açıp gezeriz

Ön son yollarımız oğrar
Ol tuzağa bir gün bizim
Kurtulmağa derman yoktur
Yok yere kaçıp gezeriz

Üstümüzde avcı durmuş
Boğazlamak ister bizi
Yüzbin türlü fikirleri
Biz kesip biçip gezeriz

Seyyid Nizamoğlu *eken*
Bunda anda biçer derler
Gözümden kanlı yaşları
Anınçün saçıp gezeriz

YÂ RABBİ IŞKUN VİR BANA

Yâ Rabbi ışkun vir bana
Hû diyeyim yana yana
Âşık olayın ben sana
Hû diyeyim yana yana

Gönlümde ağyâr kalmasun
Senden gayrı yâr kalmasun
N'olduğum kimse bilmesün
Hû diyeyim yana yana

Koma hiç benliğüm bende
Varlığum yok eyle sende
Seni görüp her mekânda
Hû diyeyim yana yana

Mevlâm koma beni bana
Al gönlümi senden yana
Müştâk olayın ben sana
Hû diyeyim yana yana

Senden gayrısın al benden
Ayırma ben kulun senden
Sevdür bana seni candan
Hû diyeyim yana yana

Seyyid Nizâmoğlu kuldur
Gerek yaşat gerek öldür
Işkunla gönlümi doldur
Hû diyeyim yana yana

PİR SULTAN ABDAL

16. asır tasavvuf şairi. Sivas'ın Banaz köyünde doğdu. Şii-Alevi zümreye mensuptur. Bir isyan neticesinde idam edildi. Duru bir Türkçe'yle yazdığı nefesleri Anadolu, Azerbaycan ve Rumeli'de çok yayıldı. Alevi edebiyatının en büyük ozanıdır.

SERSERİ GİRME MEYDANA

Serseri girme meydana
Âşıktan ahvâl isterler
Kallaşlık ile urma dem
Tasdik ehli kaal isterler

Uyan bu gaflet hâbından
İsbât isterler bâtından
Her âşıka sohbetinden
İkrâr ile yol isterler

Erenler oynar utulmaz
Bu yola hile katılmaz
Bunda har mühre satılmaz
Ya gevher ya lâ'l isterler

Kılı kırk pâre ederler
Birin yol tutup giderler
Dile ne itibare ederler
Hâl içinde hâl isterler

Pîr Sultan Abdal *neylesin*
Müşkil halledip söylesin
Arısın çiçek yaylarsın
Yarın senden bal isterler

UYUR İDİK UYARDILAR

Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi
Koyun olduk ses anladık
Sürüye saydılar bizi

Halimizi haleyledik
Yolumuzu yol eyledik
Her çiçekten bal eyledik
Arıya saydılar bizi

Hak defterine yazıldık
Pîr divanına dizildik
Bal olup şerbet ezildik
Doluya saydılar bizi

Pir Sultanım *ne var şunda*
Çok keramet var insanda
Ol cihanda şu cihanda
Ali'ye saydılar bizi

HAZRET-İ ŞÂH'IN AVÂZI

Hazret-i Şâh'ın avâzı
Turna derler bir kuştadır
Asâsı Nil denizinde
Hırkası bir dervіştedir

Nil denizi ummanoldu
Sararıp gül benzi soldu
Bakışı aslanda kaldı
Döğüşü dahi koçtadır

Ali'm istemez benliği
Yürekte tutmaz kinliği
Zülfikar'ın keskinliği
Çifte dilli kılıçtadır

Ozan, pirim ulu ozan
Der kendine bir yâr kazan
Hayrını şerrini yazan
Sağ yanında feriştedir

Nerde Pir Sultan'ım *nerde*
Özümüzün aslı dârda
Yemen'den öte bir yerde
Hâlâ düldül savaştadır

BİR NEFESÇİK SÖYLEYELİM

Bir nefesçik söyleyelim
Dinlemezsen neyleyelim
Aşk deryâsın boylayalım
Ummâna dalmaya geldim

Aşk harmanında savruldum
Hem elendim hem yoğruldum
Kazana girdim yoğruldum
Meydana yenmeğe geldim

Ben Hakk'ın ednâ kuluyum
Kem damarlardan berîyim
Ayn-ı cem'in bülbülüyüm
Meydana ötmeye geldim

Ben Hak ile oldum âşinâ
Kalmadı gönlümde nesne
Pervâneyim ateşine
Şem'ine yanmaya geldim

Pir Sultan'ım *yeryüzünde*
Var mıdır noksan sözümde
Eksiğim kendi özümde
Dâr'ına durmaya geldim

KUL HİMMET

16. asrın ikinci yarısı ile 17. asrın başlarında yaşadığı sanılıyor. Türbesi Tokat'ın Görümlü köyündedir. Bir rivayete göre Pir Sultan Abdal'ın talebesidir. Söylediği nefes, destan ve ağıtlarla daha yaşarken büyük bir şöhret kazanmıştır. Özellikle Alevi-Bektaşi çevrelerinde büyük bir üne sahiptir. Şiirleri bir kitap halinde toplanmamıştır.

AKLIM FİKRİM

Aklım fikrim yâr eyledim ben bana
Öğüt verdiğim deli gönül almadı
Bir kileciği var almış eline
Dünyayı içine koydum dolmadı

Alması farz imiş sünnettir selâm
Hak nûrdan yaratmış yaz dedi kelâm
Bir içek yarattı ol Rabb'ül-âlem
Onu koklayan mahrum kalmadı

Var bir pîre eriş serseri gezme
Gözet gözün önün yolundan azma
Değme bir dükkâna yükünü çözme
Bunda çok bezirgân assı kalmadı

Gençlik yaza benzer kocalık güze
Yüreğim başlıdır dertlerim tâze
Boynun eğ de hizmet eyle üstâze
Şeytan benlik ile menzil bulmadı

Kul Himmet'in *deste gülü elinde*
Dâimâ zikreder Hakk'ı dilinde
Bir güzel sevmişim Hak yolunda
Hayâli gönlümden zâil olmadı

ŞU BENİM SEVDİĞİM MUHAMMED ALİ

Şu benim sevdiğim Muhammed Ali
Kumru dost dost deyü öten Ali'dir
Sakınan çağıran mahrum mu kalır
Şu sefiller carına yeten Ali'dir

Ali'm tutdu Zülfikâr'ın sapını
Döndürdi kâfirin dine hepini
Mağribde attı kudret topunu
Maşrıkta uzatıp tutan Ali'dir

Muhammed mi'raca gidecek oldu
Ali Muhammed'i gönderi geldi
Doksan bin kelâmı o demde sordu
Soran Muhammed dinleyen Ali'dir

Âşıka dilden halife kılandan
Bülbül ayrılır mı gonca gülünden
Dad be dad çağırdı devin elinden
Kesikbaş carına yeten Ali'dir

Ecel kayıp nasib kayıp er kayıp
Ya Ali sırrına ermedim deyip
Kul Himmet *ortaya bir nişan koyup*
Bir olup birliğe yeten Ali'dir

BİZİ BU SEVDAYA SALAN

Bizi bu sevdaya salan
Kendi Cenâb-ı Allah'tır
Bu sevdaya gönül veren
İşi gücü eyvallahtır

Eyvallahı bilen kişi
Her dem artar aşkı cûşu
Resûl'den bindiği taşı
Hâlâ durur muallâktır

Bir sözüm vardır tutana
Er odur Hak'tan utana
Kul olmuşuz Pîr Sultan'a
Eşiği de kıblegâhtır

Er odur ki Hak'tan öğe
Desti dâmânına değe
Benzemez ağaya beğe
Alî şâh bir ulu şahtır

Dest ü dâmeni salmanam
Cevhersiz göle dalmanam
Kırklar sâili Selman'am
İşim gücüm şey'ullahtır

Kul Himmet'im *okur yazar*
Şu cihanı eler gezer
Hak'tan bize oldu nazar
Bu bir sırr-ı sırrullahtır

CAHİDİ

(?-1659) Edirneli'dir. Uşşaki şeyhlerindendir. Tasavvufa dair eserleri vardır. Şiirlerine eski yazma mecmualarda rastlanmaktadır.

NAGEHAN UĞRADIM DERDE

Nagehan uğradım derde
Derman ediyip inilerim
Mekanım yok gökte yerde
Gufran deyip inilerim

Yaktı hecrin kül eyledi
Gözüm yaşın sel eyledi
Avare Mecnun eyledi
Devran deyip inilerim

Birlikte gark idim nura
Kudretullah saldı yere
Asıl diler asla ere
Umman deyip inilerim

Cahidi'nin *gönlün urma*
Aybını yüzüne vurma
Reddedip kapından sürme
Aman deyip inilerim

17. YÜZYIL TEKKE ŞİİRİ

VİRANİ

Virani, 16. yy.'ın sonu ile 17. yy. başlarında yaşayan güçlü bir ozandır. Bektaşiliğin ikinci piri Balım Sultan'dan el almıştır. ''Virani Baba Divanı'' ile ''Virani Baba Risalesi''adlı basılmış eserleri günümüze kadar gelmiştir, Özellikle Hz. Ali'yi öven, On İki İmam'ı dile getiren coşkulu methiyeleri vardır.

İSTEMEM ÂLEMDE GAYRI MEYVAYI

İstemem âlemde gayrı meyvayı
Tadına doyulmaz balımdır Ali
İstemem eşyayı verseler dahi
Kokmazam sünbülü gülümdür Ali

Ali'mdir kadehim Ali'mdir şişe
Ali'm sahralarda morlu menekşe
Ali'm dolu yedi iklim dört köşe
Ali'm saki Kevser dolumdur Ali

Ali vahid şah-ı Resul kibriya
İmam Hasan Hüseyn Şah-ı Kerbela
İmam Zeynel-Aba ol sahib-liva
Büküldü kametim dalımdır Ali

Muhamrned Bakır'dır tendeki canım
Ca'ferüs -Sadık'tır dinim imanım
Musa-i Kazım'dır derde dermanım
Varlığım kalmadı malımdır Ali

Aliyyür -Rıza'dır Şah-ı Horasan
Taki ile Naki gösterdi burhan
Hasanül-Askeri mah-ı dırahşan
Yokladım talihim falımdır Ali

Muhamrned Mehdi'dir sahibüz-zaman
Oniki İmam'a kul oldum heman
Ma'sum-ı pakandır envar -ı cihan
Esrar-ı Huda'ya alemdir Ali

Virani'yem *düştüm şimdi derdine*
Vücudum gark oldu çile bendine
Gönül sormaz oldu kendi kendine
Söyler dehanımda dilimdir Ali

KUL HASAN

17. asırda yaşamıştır. Hayatı hakkında bilgi azdır. Devrinin güçlü tekke şairlerindendir. Güçlü bir şiir söyleyişi vardır. Bektaşi tarikatındandır.

EŞREFOĞLU AL HABERİ

Eşrefoğlu al haberi
Bahçe biziz gül bizdedir
Biz de Mevla'nın kuluyuz
Yetmiş iki dil bizdedir

Erlik midir eri yormak
Irak yoldan haber sormak
Cennetteki akan ırmak
Coşkun akan sel bizdedir

An vardır uçup gezer
Teni tenden seçip gezer
Zahit bizden kaçıp gezer
Arı biziz bal bizdedir

Kimi sofu kimi hacı
Cümlemiz hakka duacı
Resul-i Ekrem'in tacı
Aba hırka şal bizdedir

Adem vardır cismi semiz
Aptes alır almaz temiz
Halkı dehleylemek nemiz
Bilcümle vebal bizdedir

Biz erenler gerçeğiyiz
Has bahçenin çiçeğiyiz
Hacı Bektaş köçeğiyiz
Edep erkan yol bizdedir

Kuldur Hasan Dede'm *kuldur*
Manayı söyleyen bildir
Elif hakka doğru yoldur
Cim ararsan dal bizdedir

MUHYİ

(?-1611) Aslen Konyalı'dır. Medrese öğreniminden sonra Halveti tarikatına intisap etti. İstanbul'a geldi. Burada dergâh şeyhliği yaptı. Bir taraftan da vaizlik ile halkı irşat etti. Aruz ve hece tarzında şiirleri bulunmaktadır. İlahilerinden çoğu bestelenmiştir.

İLÂHÎ

İlâhî Azrail canım alıcak
Cânını tez verenlerden eyle,
Fenâ mülkten bekâ mülke göçürsen
İmân ile göçen kullarından eyle

Sırat'ı tez geçen kullar kurtula
Münâfıklar yüz üstüne sürtüle
Her kişinin hayrı şerri tartıla
Hayrı ağır gelen kulundan eyle

İletüben kabr evine koyalar
Anda Münker Nekir ile geleler
Tanrın peygamberin kimdir diyeler
Âsan cevap veren kulundan eyle

Rabbim nazar eder ise kuluna
Tamu değmez anın hiçbir kılına
Salına salına cennet iline
Ön saf ile giden kulundan eyle

Âsan cevap vermez ise dilimiz
Kati müşkil olur anda hâlimiz
Sırat köprüsüne uğrar yolumuz
Sıratı tez geçen kulundan eyle

Eya Muhyi *nedir senin maksûdun*
Her ne diler isen kâdir Ma'bûdun
İlâhî! dilerim yetir maksûdum
Cemâlini gören kulundan eyle

ZÂHİD BİZİ TA'N EYLEME

Zâhid bizi ta'n eyleme
Hak ismin okur dilimiz
Sakın efsâne söyleme
Hazret'e varır yolumuz

Her kim bu tarîka girdi
Hasan-ı Basrî'ye irdi
Her seher okunur virdi
Seyyid Yahya'dır pîrimiz

Sayılmayız parmağ ile
Tükenmeyiz kırmağ ile
Taşramızdan sormağ ile
Kimse bilmez ahvâlimiz

Erenler yolun güderiz
Çekilip Halk'a gideriz
Gazâ-yı ekber ederiz
İmam Ali'dir ulumuz

Erenlerin çoktur yolu
Cümlesine dedik belî
Gören bizi sanır deli
Usludan yeğdir delimiz

Tevhîd eden deli olmaz
Allah deyen mahrum kalmaz
Her seher açılır solmaz
Bahara erer gülümüz

Muhyî sana olan himmet
Âşık isen cana minnet
Elif Allah mim Muhammed
Kisvemizdedir dalımız

ASKERÎ (GÜLABOĞLU)

Asıl adı Muhammed, lâkabı Gülaboğlu, mahlası Askerî'dir. Kütahya'nın Altıntaş İlçesi'ne Bağlı Zemme Köyünde 1621'de doğdu. Eğitim ve görev gereği Kütahya, Antalya, İstanbul ve Afyonkarahisar'da bulundu. Uzun yıllar Halveti şeyhi olarak görev yaptı. 1693'te Afyonkarahisar'da vefat etti. 4000 beyitlik dîvânında aruz ve hece ölçüleriyle yazdığı şiirlerde dinî ve ahlakî konuları işledi.

YÜZ TUTUP DERGÂHA

Yüz tutup dergâha bu ben siyeh-rû
Umaram fazlunı dâ'imâ Yâ hû
İçirdün sahbâ-yı zâtundan tolu
Çok şükür Yâ Rabbi el-hamdüli'llâh

İdindüm yolunda aşkunı hem-râh
Visâlün haccına gösterivir râh
Ledünnî ilmine eyledün agâh
Çok şükür Yâ Rabbi el-hamdüli'llâh

Kalmadı menzil-i merâtib asla
Bir oldı 'aynıma zîr ile bâlâ
Cânuma cân oldı matlab-ı a'lâ
Çok şükür Yâ Rabbi el-hamdüli'llâh

Cemâlün eyledi canda tecellî
Şu mahzun yüreğim buldı teselli
Eyledün bendene in'âmı küllî
Çok şükür Yâ Rabbi el-hamdüli'llâh

Askerî *kulundur senün efendi*
Takıldı boynuma zülfün kemendi
Sayd itdi gönlümüz aşkımın fendi
Çok şükür Yâ Rabbi el-hamdüli'llâh

ZÂKİRÎ HASAN

(?-1622) Devrinin tanınmış musikişinaslarındandır. Genç yaşta İstanbul'a geldi. Nureddinzâde'ye intisap ederek tasavvuf yoluna yöneldi. Hem şair hem de musikişinastır. İlahiler yazmış ve başkalarının ilahilerini de bestelemiştir. Bugüne kalan çok az sayıda eseri vardır.

GÖNLÜMÜ SENDEN AYIRMA

Gönlümü ilâhî senden ayırma
Aşkına Sultanım benden ayırma
Mâsiva hubbunü çıkar kalbimden
Her ne sana yarar andan ayırma

Ehl-i hâl ile beni haldaş eyle
Zâkir kulların ile koldaş eyle
Âhır nefeste imân yoldaş eyle
Ya Rabbi sen anı benden ayırma

Derd ile edelim semâ vü cevlan
Sineler çâk edip olalım uryan
Âkıbet kimseye kalmaz bu devran
Hele şimdi bu devrandan ayırma

Dostlarına vade kıldın visâlin
Âşıklar ararlar senin hayalin
Lûtf edip cennette göster cemâlin
Yâ Rab bizi bu ihsandan ayırma

Zakiri'nin *katı çoktur günahı*
Zikrin hakkı anı affet ilâhî
Ey kamu âlemlerin pâdişahı
Dilim zikr ile Kur'an'dan ayırma

NEDİR SÜRÛRUN YİNE MESRURSUN

Nedir sürûrun yine mesrursun
Neyler bu sende beyhude hande
Ahret zâdını kıldın mı hazır
Kuvvet ü kudret var iken sende

Rabbena bizden yok bize derman
Ver bize senden son demde îmân

Gözlerim giryân ciğerim biryân
Suçumu ansam olurum hayran
Zâtına lâyık yok bir amelim
Ben fakîr kulum sen ganî sultan

Rabbena bizden yok bize derman
Ver bize senden son demde îmân

Hadden aşırdım cürm ü isyanı
Hak benden bir bir sorıser anı
Suçumu bildim kapına geldim
Sen kabul eyle bu günahkârı

Rabbena bizden yok bize derman
Ver bize senden son demde îmân

Aldadı bizi nefs-i emmâre
Tâat etmeğe kalmadı çâre
Olursa sual bu tehî deste
Ne cevap vere bu yüzü kare

Rabbena bizden yok bize derman
Ver bize senden son demde îmân

Zâkirî *budur vird-i zebanım*
Her kaçan olsa muhtazır canım
Lütfunu rehber eyle sultanım
Şerr-i şeytandan sakla îmânım

Rabbena bizden yok bize derman
Ver bize senden son demde îmân

LÂMEKÂNÎ HÜSEYİN

(?-İstanbul, 1626)Rivayete göre Peşteli'dir. Ömrü İstanbul'da geçmiştir. Burada Sultan Şah mescidinde irşadla meşgul olmuştur. Melamiye tarikatına mensuptur. Yazma bir divanı bulunmaktadır.

PAK EYLE GÖNÜL ÇEŞMESİNİ

Pâk eyle gönül çeşmesini tâ durulunca
Dik tut gözünü gönlüne gönlün göz olunca

Evvel koma kim sonra çıkarması güç olur
Şeytan çerisi hâne-i kalbe koyulunca

Efkârı ko dil destisin ol çeşmeye tuttur
Ol âb-ı safâ-bahş ile ol desti dolunca

Sen çık aradan hânesini sahibine ver
Bî-şek girer ıssı evine sen savulunca

Çün Hak seni derbân-ı der-i hânesi itti
Dur kapıda gayrı koma tâ anı bulunca

Çektim bu cihân içre hezâr zahmet ü minnet
Bir pîr-i Hudâ mürşid-i kâmil bulunca

Ey Lâmekânım *seni ben çok aradım çok*
Sînemde mukîm olducağın tâ duyulunca

GÖREN CANDIR YİNE CÂNÂN YÜZÜNÜ

Gören candır yine cânân yüzünü
Temâşâ kendi eder kendüzünü

Gören hem görünen oldur hakikat
İşiten söyleyen oldur sözünü

Yarattı âdemi gör sun'-ı pâkin
Yaman etti o vech ile özünü

Nukûş-ı mâsivâdan kalb-i pâke
Tecellî edip arz eyler yüzünü

Dü âlemden çevirdi Lâmekân *yüz*
Anınçün ayrımaz Hak'dan gözünü

ABDÜLEHAD NURİ

(1594–1650) Sivas'ta doğdu. Öğrenimini İstanbul'da tamamladı. İrşat için Midilli'ye gönderildi. Ardından İstanbul'a geldi. Dergâhtaki irşat görevinin yanında camilerde vaazlar verdi. İstanbul'da vefat etti. Halveti tarikatından olan şairin, otuza yakın eseri vardır. Şiirleri bir divanda toplanmıştır.

EY BENİ AŞK ATEŞİNE YANDIRAN

Ey beni aşk ateşine yandıran
Aşk senin âşık senin ma'şûk senin
Hem seven hem sevilen hem sevdiren
Aşk senin âşık senin ma'şûk senin

Âşıkın kalbine kılsan bir nazar
Mâsivâdan anda kalmaz eser
Sana iren cennet ü hûrî n'ider
Aşk senin âşık senin ma'şûk senin

Yanar aşk ile cân ü tenim
Geçer ise âh ile dün ü günüm
Hep senindir arada nem var benim
Aşk senin âşık senin ma'şûk senin

Mahz-ı lûtfun ile ey kâdir ilâh
Âşıkın kalbine kılsan bir nigâh
Bir gedâdır Nûrî *kulun pâdişâh*
Aşk senin âşık senin ma'şûk senin

YANMAKTAN USANMAZAM

Yanmaktan usanmazam pervâne miyim bilmem
Hiç sonunu saymazam divâne miyim bilmem

Dil-hâne harâb oldu yıkıldı türap oldu
Her cânibi bâb oldu vîrâne miyim bilmem

Her şâm u seherde zârım gûş eylemez ol yârim
Bakmaz bana hünkârım bîgâne miyim bilmem

Kalbimde ocağım var sînemde de dağım var
Âteşte durağım var hep yâne miyim bilmem

Nûrî *dem-i dehşette bahr-i gam-firkatte*
Ka'r-ı yem-i hayrette dürdâne miyim bilmem

EY DİL BİZE VER BİR HABER

Ey dil bize ver bir haber
Aşk ellerine kim gider
Hasret ile yandı ciğer
Aşk ellerine kim gider

Âşıklara vakt-i seher
Anda nesîm-i aşk eser
Ol nefhadan alıp haber
Aşk ellerine kim gider

İster gönül ol elleri
Müşgîn kokar sünbülleri
Solmaz o bağın gülleri
Aşk ellerine kim gider

Billahi ol elin yolu
Nûrî'ye *candan sevgili*
Bağlandı aşkın mahmili
Aşk ellerine kim gider

İLÂHÎ NEYLESİN N'ETSİN

İlâhî neylesin n'etsin
Gönül sensiz karar etmez
Cihan bağında bir sâat
Gönül sensiz karar etmez

Cihan bağında bir sâat
Ne münkündür ola rahat
Olursa ravza-i cennet
Gönül sensiz karar etmez

N'ider ol bağ u bostanı
N'ider ol hûr u gılmânı
Firakınla yanar canı
Gönül sensiz karar etmez

Çü sensiz Nûrî'nin *yârı*
N'ider ol gayrı efkârı
Sevindir sen o nâçârı
Gönül sensiz karar etmez

NAKŞÎ AKKİRMANİ

(?_1654) Halveti şeyhlerindendir. Akkirman'da irşat görevinde bulunmuştur. Hem hece hem aruz vezniyle şiirler yazmıştır. Divan'ı ve halk arasında dolaşan ilahileri vardır.

AŞK ŞARABINI İÇMEYEN

Aşkın şarâbın içmeyen
Mest oluphayrân olur mu
Zencîr-i aşka düşmeyen
Soyunup uryân olur mu

Aşka ciğerin yakmayan
Mürşîde doğru bakmayan
Bahr-ı muhîte akmayan
Göl iken ummân olur mu

Akıt gözlerinden yaşı
Gör kimdir işleyen işi
Kul olur ise bir kişi
Bu mülke sultân olur mu

Gönül gel geçirme çağın
Ko yansın yürekte yağın
Gülleri bitmeyen bağın
Bülbülü nâlân olur mu

Nakşî *açıldı çün gözün*
Hakk'ı görür oldu özün
Lâkin bilmem uş bu sözün
Münkîre imân olur mu

EMREYLEYİP MEVLÂ

Emreyleyip Mevlâ ecel geldikte
Bunca suallerim âsân olur mu
Göç yarağın görüp anda vardıkta
Gönül dost evinde mihmân ola mı

Bunda günahlara etmeyen tedbir
Takalar boynuna ateşten zencir
Divan-ı Hazret'e vardıkta bir bir
Affeyleyip suçum ihsân ola mı

İki cihan fahri derdin dermanı
Ol gün ümmetine eyler ihsanı
Âsîler cem olup dursa divanı
Suçlu olanlara dermân ola mı

Evvel bahar oldu açıldı güller
Öttü çemenlerde dertli bülbüller
Söylemez olucak söyleyen diller
Gözün yaşı akıp ummân ola mı

Nûrdan olur âşıkların yüzleri
Her biri gevher Nakşî *sözleri*
Gördükte yüzlerin kudret gözleri
Âkiller çâk olup hayrân ola mı

ELMALILI ÜMMÎ SİNAN

(?-1657) Asıl adı Yusuf Sinan'dır. Niyazi Mısri'nin şeyhidir. Hece ve aruzla ve sade dille yazılmış şiirleri vardır. Divan'ı bulunmaktadır. Yazdıklarında halkı irşat kaygısı ön plandadır.

BİR DERDİM VAR

Bir derdim var âlemde bin dermânı neylerem
Bir cânım vardır canda yüz bin cânı neylerem

Ben bu aşka erince hayli zaman ağladım
Aradığım bulmuşam çün falanı neylerem

Ben bu aşka erelden dosta kurbandır cânım
Bî-nişândır mekânım ben mekânı neylerem

Ben bu aşka yâr oldum bir ile hem bir oldum
Hem Mûsâ hem Tûr oldum "len terânî"neylerem

Ben bu aşka düşmesem yanuban tutuşmasam
Dert oduna pişmesem ad u sanı neylerem

Gel oldu ben gâfile ayn ü şîn u kaf ile
Dersi yârdan almışam ilm-i irfânı neylerem

Gayrısından el çekip istediğim derdidir
Vermese derdin bana dü-cihânı neylerem

Ben bu derde uğradım yokluğu kâr eyledim
Hacc u zekât-sıfât armağanı neylerem

Ümmî Sinan'ın cânı dâim aşkı fermânı
Ver anın içün imânı ben isyânı neylerem

EVLİYANIN BÂBINA

Evliyânın bâbına esrârın duyan gelir
Ahdeyleyip ezelden kavline uyan gelir

Hak buyurdu zikrime ta'n eyleyen ziyanlı
Muvahhidin âvâzı münkire çiyan gelir

Gayrı Hakk'a Hak diyen aşka gönül vermedi
Aşk oduna varlığın yokluğa sayan gelir

Erenler bâzârına yokluğun şîkârına
Hak yoluna nefsinin putların sıyan gelir

Hak buyurdu zikredin biz dahi zikredelim
Erenler sohbetine kur'an'a uyan gelir

Her kim aşka yâr olur cânâ safâ- kâr olur
Mâsivâdan dûr olur cevrine döyen gelir

Kim ki sever Allah'ı gayrıyı kor vallahi
Bu yola cân ü cihân terkine döyen gelir

Dört kitabı okumak ayn u şîn ü kaf ile
Gerçi güçtür zâhide ârife ayân gelir

Ey Sinan Ümmî *sakın nutk eyleme nâdâna*
Câhile yâr olursan ıssına ziyân gelir

DEVLET İMİŞ KİŞİYE

Devlet imiş kişiye dünyada zahmet denen
Kesret imiş kişiye bu dünyada mihnet denen

Ey gönül geç cihânın izzetinden fâriğ ol
Âfet imiş kişiye bu dünyada şöhret denen

Sen bu mihnetten kaçarsan varlığı terk eylegil
Uzlet imiş kişiye bu dünyada vahdet denen

Hak resûlü fahr-ı âlem fakr ile fahreyledi
Tâât imiş kişiye bu dünyada ni'met denen

Vahdet-i bâkî gerekse ömrü zâyi etmegil
Fırsat imiş kişiye bu dünyada rahmet denen

Dâr-ı dünya bir misâfirhânedir belli beyân
Sıklet imiş kişiye bu dünyada ziynet denen

Ey Sinan Ümmî *kamu varlık olur mu âhir fenâ*
Vuslat imiş kişiye bu dünyada sohbet denen

OĞLANLAR ŞEYHİ İBRAHİM EFENDİ

(1591–1655) Eğridere'de doğdu. İstanbul'a geldi. Halvetiliğe intisap etti.Bayrami -Melami olarak da bilinmektedir. Tasavvufun en çapraşık meselelerini lirik ve basit bir dille anlatan şiirleri vardır. Şiirleri bir Divan'da toplanmıştır. Tasavvufi konularda başka eserleri de mevcuttur. 1655'de İstanbul'da vefat etmiştir.

HAKKIN FEYZİ

Hakk'ın feyzi âleme
Düpdüzdür anlar isen
Bu görünen mevcudât
Bir yüzdür anlar isen

Hak vechini görmeğe
Gözgü düşmüş âdeme
Bu âyinede âlem
Bir tozdur anlar isen

Enbiyanın geldiği
Dört kitabın indiği
Her lisânın dediği
Bir sözdür anlar isen

Ârife bir söz ıyân
Bozulup bozudulan
Dost ile bâki kalan
Bir gözdür anlar isen

İbrahim'in *yüzünden*
Âdem kimdir bilmeğe
Bir muammâ bir özge
Rumûzdur anlar isen

CÜMLE RENKLER DÖNE DÖNE

Cümle renkler döne döne
Geldi âdeme boyandı
Her yüzde seyran eyleyip
Geldi bu deme dayandı

Bu demde Hak varlığını
Sırat-ı müstakimi bul
Mi'raç kılan bu nefisten
Hakkın gayriden usandı

Ehl-i Hakkk'a bu söz âyân
Her rengin aslı cevherdir
Cevher âdem rengin giyip
Evvelki renkten utandı

Cümle şeyde seyrân eden
Cevhere özün kân eden
Her zerrede Hakk'ı gören
Gümansız Hakk'a dayandı

Bu gerçek er İbrahim'e
Hep bildiğin unutturup
Yokluk denizine daldı
Anda biraz suya kandı

SORARSAN HER NEFES ZEVKİM

Sorarsan her nefes zevkim
Benim câm-ı safâdandır
Bu âlem içinde irşadım
Muhammed Mustafa'dandır

Gözüm yumsam fenâfillâh
Gözüm açsam bekâbillâh
Bana bu lûtf u ihsan
Cenâb-ı Kibriya'dandır

Benim takrir ü tahkikim
Değildir kendi kendimden
Ebûbekr ü Ömer Osman
Aliyyü'l-Murtazâ'dandır

Dışım âşık içim ma'şûk
Haberdâr ol bu ma'nîden
Bu hâl ile bu hâsılım
Gönlümdeki ciladandır

Yürü zâhid senin aklın
Bizim tevhidimiz bilmez
Bu gencin fethi İbrahim
Erenden evliyadandır

MÜFTÎ DERVİŞ

XVI.-XII. Asırda Kütahya'da yaşadı. Asıl adı Ahmet'tir. Ünlü sufi Gaybî Sunullah'ın babasıdır. Medrese tahsilinden sonra müftülük yaptı. Oldukça sade bir Türkçe ile söylediği şiirleriyle tanındı. İlahilerini hem aruz hem de hece vezniyle yazdı. Geleneksel tasavvuf şiirinin özelliklerini taşıyan şiirlerinde şeyhi Ümmi Sinan'ın derin bir etkisi görülür. Şiirleri bir divan'da toplanmıştır.

ZİKR EDEYİN RABB'İM SENİ

Zikr edeyin Rabb'im seni
Mevlâ'm inleyü inleyü
Derdin ile doyur beni
Mevlâ'm inleyü inleyü

Derdinle derman bulayın
Hüsnüne hayran olayın
Zâr u sergerdân kalayın
Mevlâ'm inleyü inleyü

Bakmayam dünyâ âhirne
Meyl eylemeyem vaslına
Ko gark olayın hasrete
Mevlâ'm inleyü inleyü

Şöyle Mecnûn eyle beni
Bilmeyeyin seni beni
Dost diyeyin dünü günü
Mevlâ'm inleyü inleyü

Gözlerimi giryân eyle
Ciğerimi biryân eyle
Cânım aşka kurbân eyle
Mevlâ'm inleyü inleyü

Derdinden gayrisi yokdur
Beni derdinile tut dur
Derdün bana iyilikdür
Mevlâ'm inleyü inleyü

Habîb'inin şefâ'atin
Lâyık gör bana himmetin
Doldur cana muhabbetin
Mevlâ'm inleyü inleyü

Müftî Derviş *eydür ey şâh*
Kabul et duamı Allah
Eyle işim âh ile vâh
Mevlâ'm inleyü inleyü

Yok eyle bu tenim canım
Helâl olsun sana kanım
Göklere boyansın ünüm
Mevlâ'm inleyü inleyü

DERVİŞ HİMMET

Bolu'da doğdu. Bu yüzden Bolulu Himmet de denir. Halveti tarikatının büyüklerindendir. Aynı zamanda şair ve bestekârdır. Şiirleri Yunus Emre tarzında olup çoğu bestelenmiştir. Şiirleri bir divanda toplanmıştır. 1684'te İstanbul'da vefat etti.

GÖNÜL KUŞU

Gönül kuşu eski yuvadan uçtu
Giden gelsin bizimle dost iline
Katarlar bağlandı kafile göçtü
Giden gelsin bizimle dost iline

Aşk eseri olan karar bağlamaz
Yüreğinde derd olmayan ağlamaz
Bizi bu yerlerde kimse eğlemez
Giden gelsin bizimle aşk iline

Bir garibim adım sanım anılmaz
Yüreğimde yaram vardır onulmaz
Aşk deryası cûş eyledi yenilmez
Giden gelsin bizimle aşk iline

Leyi ü nehâr akar çeşmimin yaşı
Dost yoluna koyup cân ile başı
Aşk ile geçelim dağ ile taşı
Giden gelsin bizimle aşk iline

Derviş Himmet aydur onu bilenler
Medhin okur anda varıp gelenler
Delilimiz oldu pîrler erenler
Giden gelsin bizimle aşk iline

İLÂHÎ ZULMET-İ CÜRM İLE DOLDUM

İlâhî zulmet-i cürm ile doldum
Nedamet eyledim estağfirullah
Uyup şeytan-ı nefsime kul oldum
Nedamet eyledim estağfirullah

Eğer kılmaz isen yâ Rabbi çare
Yüreğimde onulmaz işbu yâre
Kulun kapunu koyup kande vare
Nedamet eyledim estağfirullah

Benim isyanımın pâyânı yoktur
Bilürem rahmetin deryası çoktur
Usâta bâb-ı gufranın açıktır
Nedamet eyledim estağfirullah

Günehden her ne kim yâ Rabbi kaldı
Peşîmân oluben cürmüni bildi
Diyerek Hikmeti *kapuna geldi*
Nedamet eyledim estağfirullah

GAYBİ SUNULLAH

(1615?-1663?) Kütahya'da doğdu. İlk tahsilini burada yaptı. İstanbul'a gelerek Oğlanlar Şeyhi İbrahim Efendi'ye intisap etti. 1655'de şeyhinin vefatı üzerine Kütahya'ya döndü. Vahdet-i Vücut meselesini dile getiren şiirleriyle ün kazandı. Hem aruz hem heceyle şiirler yazdı. Şiirleri bir divanda toplanmıştır. Tasavvufi konularda yazılmış çok sayıda eseri bulunmaktadır.

TÂC MARİFET TACIDIR

Tâc marifet tâcıdır
Sanma gayrı tâc ola
Taklid ile tok olan
Hakikatte aç ola

Bir ağaçtır bu âlem
Meyvesi olmuş âdem
Maksûd olan meyvedir
Sanma ki ağaç ola

Düşe düşüp aldanma
Kendin hayrete salma
Hak'tan gayrı ne vardır
Ta'bire muhtac ola

Bu âdem meyvesinin
Çekirdeği sözündür
Sözsüz bu âdem âlem
Bir anda târâc ola

Sana âlem görünen
Hakîkâtte Allah'tır
Allah birdir vallahi
Sanma ki birkaç ola

Bu sözlerin meâli
Kişi kendin bilmektir
Kişi kendin bilene
Hikikât mi'rac ola

Hak denilen özündür
Özündeki sözündür
Gaybî *özün bilene*
Rububiyyet tâc ola

GERÇEK DERVİŞ OLAN KİŞİ

Gerçek derviş olan kişi
Aşk derdine düşmek gerek
Düşmeden bitmez bir işi
Aşk derdine düşmek gerek

Er yoluna bel bağlaya
Cân ü ciğerler dağlaya
Gâh inleye gâh ağlaya
Aşk derdine düşmek gerek

Cümle hevâlardan geçip
Zehri şeker diye deyü içip
Çalışa can gözün açıp
Aşk derdine düşmek gerek

Aşksızlara bu yol harâm
Anın işi olmaz tamam
Derviş olanlar subh u şâm
Aşk derdine düşmek gerek

Gaybî *verenler varını*
Duydu Hakk'ın esrârını
Bu günü gör ko yarını
Aşk derdine düşmek gerek

DİLİMİZDE DÂİM

Dilimizde dâim tevhîd edâsı
Zâkir kullardanız elhamdülillah
Kulağımızda hem tevhîd sedâsı
Zâkir kullardanız elhamdülillah

Sular gibi dâim durmaz akarız
Varlığımız aşk odına yakarız
Her kande bakarsak Hakk'a bakarız
Zâkir kullardanız elhamdülillah

Aşkla olmuşdur kalbimiz dâim
Masivâdan oldu cânımız şâim
Hak'dan koku alır burnumuz dâim
Zâkir kullardanız elhamdülillah

Halk-ı âlem bilmez bizim hâlimiz
Hâle tebdîl etdik cümle kâlimiz
Her ka'nda sunarsak Hak'dır elimiz
Zâkir kullardanız elhamdülillah

Gaybî *halkın zikr ettiği adıdır*
Anda kalan dost ilisin yâdıdır
Bizim tutduğumuz Hakk'ın yedidir
Zâkir kullardanız elhamdülillah

AŞK ÖZÜN BİLMEYE

Âşık özün bilmeğe
Kendine gel kendine
Hakk'ı iyân görmeğe
Kendine gel kendine

Sensin dâr-ı ahiret
Sende bulundu cennet
Senden göründü Hazret
Kendine gel kendine

Hakk'a giden doğru yol
Sana gider senden ol
Sa'y et seni sende bul
Kendine gel kendine

Ko zahd ü tâatı
Terk edegör âdeti
Geç kamu hayâlâtı
Kendine gel kendine

Her ne varsa âlemde
Örneği var âdemde
Bul sen seni bu demde
Kendine gel kendine

Mushaf-ı Hak'tır yüzün
Âyet-i Kur'an sözün
Gaybî *bilegör özün*
Kendine gel kendine

KUL NESİMİ

17. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Şiirlerinden iyi bir eğitim gördüğü anlaşılmaktadır. Bektaşilik öğretisini anlatan şiirleriyle tanınmıştır.

BEN YİTİRDİM BEN ARARIM

Ben yitirdim ben ararım
Yâr benimdir kime ne
Gâh giderim öz bağıma
Gül dererim kime ne

Gâh giderim medreseye
Ders okurum Hak için
Gâh giderim meyhaneye
Dem çekerim kime ne

Sofular haram demişler
Bu aşkın şarabına
Ben doldurur ben içerim
Günah benim kime ne

Ben melâmet hırkasını
Kendim giydim eğnime
Ar ü namus şişesini
Taşa çaldım kime ne

Sofular secde ederler
Mescidin mihrabına
Yâr eşiği secdegâhım
Yüz sürerim kime ne

Gâh çıkarım gökyüzüne
Hükmederim kaf'tan kaf'a
Gâh inerim yeryüzüne
Yâr severim kime ne

Kelp rakip böyle diyormuş
Güzel sevmek pek günah
Ben severim sevdiğimi
Günah benim kime ne

Nesimî'ye *sordular kim*
Yârin ile hoş musun
Hoş olayım olmayayım
O yâr benim kime ne

ZÂKİRZÂDE BÎÇÂRE ABDULLAH

(?-1657) Manisa ve İstanbul'da şeyhlik yaptı. Bîçâre ve Abdî mahlasıyla şiirler yazdı. Bunlar bir kitapta toplanmıştır.

YÂ İLÂHİ

Yâ İlâhî düştüğüm yerde koma kaldır beni
Nice demdir ağlarım bir dem de güldür beni

Pâdişahım şol zaman kim da'vet edersin beni
Zâtın ile kıl tecellî ba'dehu öldür beni

Vaslının sevdâsına verdim cemî-i varımı
Müflis ü bîçâreyim nurun ile doldur beni

Bir kerem kânı Hudâ'sın yâ kerîm ya rahîm
Rahmet ü gufrânının deryâsına daldır beni

Bahr-ı hayrette gezer Bîçâre'yim *yâ Rabbenâ*
Rüzgârın kıl muvâfık vuslata irgür beni

NE CANANDAN HABER ALDIM

Ne canandan haber aldım
Ne canımda rahatım var
Ne gözüme can görünür
Ne cihanda hacetim var

Gitmez gözümden hayâli
Umar derûnum visali
Bilmem ne olup meali
Aceb özge haletim var

Aşkı olaldan yoldaşım
Durmaz akar dâim yaşım
Yanmak yakılmaktır işim
Dâim böyle âdetim var

Budur benim dâim sözüm
Yoktur ana lâyık özüm
Ne bakmağa döker gözüm
Ne hod sabra takatim var

Demek Bîçâre *de gelmiş*
Dosta lâyık iş görülmüş
Fazl ü ihsanına dalmış
Benim de bir gayetim var

NİYAZ-İ MISRÎ

(1618–1694): Malatya'da doğdu. Ezher'de öğrenim gördü. Müderrislik yaptı. Halvetiliğin Mısriyye kolunu kurdu. Başta Bursa olmak üzere pek çok yerde irşad görevinde bulundu. Fikirlerinden dolayı Limni'ye sürüldü ve orada vefat etti. Aruz ve heceyle yazdığı şiirleri Divan'da toplandı. Tasavvufi başka eserleri de vardır.

İSTER İSEN

İster isen bulasın cânânı sen
Gayre bakma sende iste sende bul
Kendi mir'âtında gözle onu sen
Gayre bakma sende iste sende bul

Her sıfat kim sende var izle onu
Gör ne sırdan feyz alır gözle onu
Erişince zâtına özle onu
Gayre bakma sende iste sende bul

Kenz-i mahvî âşikâr hep sendedir
Yaz u kış leyl ü nehâr hep sendedir
İki âlemde ne varsa hep sendedir
Gayre bakma sende iste sende bul

Men aref sırrına er ko gafleti
Gör ne remzeyler bu insan sîreti
Haşr u neşr ile tâmuyu cenneti
Gayre bakma sende iste sende bul

Haşr-ı sîrî halin inkâr eyleme
Gülşen iken yerini hâr eyleme
Enfüs ü âfâkı bil âr eyleme
Gayre bakma sende iste sende bul

Zât-ı Hakk'ı anla zâtındır senin
Hem sıfatı hep sıfatıdır senin
Sen seni bilmek necâtındır senin
Gayre bakma sende iste sende bul

Sîreti terk eyle mâna bulagör
Ko sıfatı bahr-i zâta dalagör
Ey Niyâzî *şark u garba dolagör*
Gayre bakma sende iste sende bul

DERMAN ARADIM DERDİME

Dermân aradım derdime
Derdim bana dermân imiş
Bürhân aradım aslıma
Aslım bana bürhân imiş

Sağ u solum gözler idim
Dost yüzünü görsem deyû
Ben taşrada arar idim
Ol cân içinde cân imiş

Öyle sanırdım ayrıyam
Dost gayrıdır ben gayrıyam
Benden görüp işiteni
Bildim ki ol cânân imiş

Savm-u salât u hac ile
Sanma ki biter zâhid işin
İnsan-ı kâmil olmağa
Lâzım olan irfân imiş

Kande gelir yolun senin
Ya kande varır menzilin
Nerden gelip gittiğini
Anlamayan hayvân imiş

Mürşid gerektir bildire
Hakk'ı sana hakka'l-yakîn
Mürşîdi olmayanların
Bildikleri gümân imiş

Her mürşîde dil verme
Kim yolunu sarpa uğradır
Mürşîdi kâmil olanın
Gâyet yolu âsân imiş

Anla hemen bir sözdürür
Yokuş değildir düzdürür
Âlem kamu bir yüzdürür
Gören onu hayrân imiş

İşte Niyâzî'nin *sözün*
Bir nesne örtmez Hak yüzün
Hak'tan âyân bir nesne yok
Gözsüzlere pinhân imiş

UYAN GAFLETTEN

Uyan gafletten ey nâim
Hakk'a yalvar seherlerde
Döküp acı yaşı dâim
Hakk'a yalvar seherlerde

Kapısında durup her bâr
Yüzün dergâhına tut var
Yürekten kıl demâdem zâr
Hakk'a yalvar seherlerde

Seherlerde açılır gül
Anınçün zâr olur bülbül
Uyanıp derd ile ey dil
Hakk'a yalvar seherlerde

Gel ey miskîn-i bîçâre
Dolaşıp gezme âvâre
Dilersen derdine çâre
Hakk'a yalvar seherlerde

Açılır bâb-ı sübhânî
Çekilir hân-ı sultânî
Dökülür feyz-i Rabbânî
Hakk'a yalvar seherlerde

Seherde kalkuben her gâh
Yüzün yere sürüp kıl âh
Ere lûtfu sana nâgâh
Hakk'a yalvar seherlerde

Seherde uykudan uyan
Niyâzî *durma derde yan*
Ola kim erişe dermân
Hakk'a yalvar seherlerde

GÖNLÜM SANA

Çün sana gönlüm mübtelâ düştü
Derd ü gâm bana âşinâ düştü

Zühd ü tekvâ'ya yâr idim evvel
Aşk ile benden hep cüdâ düştü

Vâiz eydür gel aşkı terk eyle
Bendeyim sabrım bî-vefâ düştü

Nice terk etsin aşkı şol âşık
Ona karşı sen mehlikâ düştü

Vechini görsem dağılır aklım
Zülfün ona çün mukteda düştü

Kim seni buldu, kendi yok oldu
Valsına ey dost can bahâ düştü

Aşka uşşakın davet etmişsin
Can kulağına ol sedâ düştü

Bu Niyâzî'nin *hiç vücudunda*
Zerre komadı hep yaka düştü

İBRAHİM NAKŞÎ

(1641–1702) İstanbullu'dur. Kocamustafa tekkesinde şeyhlik, camilerde vaizlik yapmıştır. Yazma dergilerde şiirlerine rastlanmaktadır.

MAKSADI ÂŞIKLARIN

Maksadı âşıkların
Vâsıl-ı cânân olur
İsmini yâd eylese
Vâlih-i hayrân olur

Hak vere cünbüşlerin
Afv ede kem işlerin
Menzili dervişlerin
Kûşe-i vîrân olur

Kılsa tecellî ezel
Vuslata erişe er
Kâfire kılsa nazar
Mazhar-ı îmân olur

Fânî cihânda kesil
Âyine-i kalbini sil
Arsa-i mahşerde bil
Bir ulu dîvân olur

Mürşîdi hem kim görür
Hazreti Hakk'ı görür
İlm-i ledünnü okur
Sâhib-i irfân olur

Aşk ile kim âh ede
Kalbini agâh ede
Azmini dergâh ede
ol ulu sultan olur

Nakşî *âşık sana*
Aşk haberin ver bana
Menkıbe-i evliyâ
Reşk-i gülistân olur

NUZÛLÎ

Asıl adı Mustafa'dır. As1en Denizlilidir. Doğum tarihi belli olmamakla birlikte, 1707'de birinci divanını tertip ettiğine göre yüzyılın ikinci yarısı veya son çeyreğinde doğduğu tahmin edilebilir. Halveti şairlerdendir. Şiirleri iki divanda toplanmıştır. Şiir dili tıpkı Yunus Emre'de olduğu gibi, zamanına göre bir hayli sadedir. Hemen hepsinde dini-tasavvufi konuları işlemiştir.

DERDLİ GÖNLÜMÜN DERDİNE

Derdli gönlümün derdine
Derman eyle Ya Rabbena
Katre iken bu vücudum
Umman eyle Ya Rabbena

Elim tut kaldır ya Gani
Hacetüm bu düni güni
İsm-i zatın ile beni
Mihman eyle Ya Rabbena

Suçum kadar Ya Rab bildüm
Ağlayu kapuna geldüm
Avare sergerdan oldum
İhsan eyle Ya Rabbena.

Kesretden vahdete göçür
Dost iline toğru uçur
Aşkun şarabından içür
Mestan eyle Ya Rabbena

Gice gündüz artar cuşum
Hak kelamdan erme guşum
Tevhid ile daim işim
Devran eyle Ya Rabbena

Şarab-ı Tahürden kandır
Rahmet deryasına bandır
Tevhidin nariyle yandır
Biryan eyle Ya Rabbena

Nüzuli *kulun güldürüb*
Aşkun nuriyle toldurub
İlm-i hikmeti bildirüb
Lokman eyle Ya Rabbena

AZBİ MUSTAFA ÇAVUŞ

(Kütahya? -İstanbul 1736). İstanbul'da saray çavuşlarındandır. Niyazi-i Mısri' ye bağlandı. Şiirlerinden Halvetilik yanında Bektaşilikle de ilişkisi bulunduğu anlaşılmaktadır. Mürgnâme, Baharnâme, Selâmnâme, Hayvannâme isimli eserleri vardır. On iki imam için mersiyeler, müseddes, gazel ve tarihler içeren Divan'ı vardır. Şiirlerinde nazım tekniğine önem vermemiştir. Tahmis-i Derviş Azbî Divan-ı Mısrî Efendi basılmış tek eseridir. Şiirlerinin çoğu Niyazi Mısri'ye yaptığı tahmislerden oluşmaktadır.

DİLDE FİKR Ü KUR'ÂN'IMDIR

Dilde fikr ü Kur'ân'ımdır Allah Hû diyen
Bâtınmda dinim îmânımdır Allah Hû diyen
Bana Hak'dan lutf u ihsânımdır Allah Hû diyen
Dilde sıırım canda cânânımdır Allah Hû diyen
Dilde sırrım sırda Subhânımdır Allah Hû diyen

Cümle eşyâda görünmüş zâhidâ isbât-ı Hak
Her sıfatıyla göründü âşıka bu zât-ı Hak
Zâhidâ çün zât-ı Hak'dır arife mir'ât-ı Hak
Dest-i kudretle yazılmış yüzüne âyât-ı Hak
Gönlümün tahtında sultânımdır Allah Hû diyen

On sekiz bin âlem oldu zât-ı Hakk'ın zerresi
Her sıfat içre göründü nûr-ı zâtın şu'lesi
Her ne yanından bakarsan şem'-i vâhid çehresi
Cümle a'zâdan gelir sırr-ı Ene'l-Hak na'resi
Cism içinde zâr u efgânımdır Allah Hû diyen

Aşk ile cennet olur dûzah olursa meskeni
Herkesin bir derdi var yokdur meni illâ seni
Aşkın ile hâk-i cân etsem sezadır bu teni
Geceler ta subh olunca inledir bu derd beni
Derdimin içinde dermânımdır Allah Hû diyen
……..

Kalbine ya Hû diyen âşıkların rahmet yagar
İki âlem mihnetinden kurulup cennet arar
Azbiyâ feyz-i Huda'dan Hû deyu hikmet doğar
Ey Niyazi gönlüne âşıkların hikmet doğar
Küntü kenz'in haznesinden yana yana Hû diyen

KUŞADALI İBRAHİM EFENDİ

(1774-1845) Kuşadası'na bağlı bir köyde doğdu. Aydın, Denizli ve İstanbul'da öğrenim gördü. Ali Efendi'ye intisap etti. Mısır, Aksaray, Şam ve Hicaz'da irşat görevinde bulundu. Hem âlim hem de şair bir mutasavvıftır.

VECHİ YÂRE DÛŞ OLAN

Vechi yâre dûş olan âlemde seyrân istemez
Cânını cânâna teslim eyleyen cân istemez

Bu misâfirhanenin fâniliğin fehmeyleyen
Hâne-i kalbinde Hak'dan gayrı mihmân istemez

Gerçi zâhir ilminin nef'i de vardır tâlibe
Liyk esrara irenler sûrî irfan istemez

İrci'i avazı irdi mürgi cânım sem'ine
Bîkarar oldu anınçün virdi handan istemez

Mâsivallahtan mücerred oldu İbrahim *bugün*
Vârını dildâra verdi vasl-u hicran istemez

18. YÜZYIL TEKKE ŞİİRİ

SEZAİ GÜLŞENİ

(1669–1738) Asıl ismi Hasan'dır. Gülşeni tarikatının Sezaiye kolunu kurmuştur. Tarikat kuruculuğunun yanı sıra şairliği ile de tanınmıştır. Hem divan hem tekke tarzında şiirleri vardır. Nesir türünde de eserleri vardır.

SANMA EY ZÂHİD

Sanma ey zâhid bizi kim âlem-i kesretteyiz
Dâde-i cân ile bak kim yâr ile halvetteyiz

Pîr aşkın dâmenini tutmuşuz biz sıdk ile
Emrine râm olmuşuz hem cân ile hizmetteyiz

Âşinâ-yı yâr olaldan âlem-i aşk içre biz
Âh u zâr eğlencemizdir derd ile ülfetteyiz

Geçmişiz havf u recâdan aşka çün dûş olmuşuz
Yâr u ağyârı bir ettik şimdi biz vahdetteyiz

Halk içinde gerçi menfûruz Sezâyî gam değil
Çünkü şâh-ı aşka mensûp olmuşuz rağbetteyiz

EY ÂŞIK-I DİLDÂDE

Ey âşık-ı dildâde gel nûş edelim bâde
Bir bâde gerek ammâ kim içile me'vâda

Ol câma olan tâlib cân ile ola râgıp
Nefsine ola gâlib dil bağlaya üstâda

Sâkîsi ola Mevlâ akdâhı anın esmâ
Bir kerre içen kat'â gam görmeye dünyâda

Nûş eyleyen ol câmdan subhu ne bile şâmdan
Ta'lîm-i cünûn eyler Mecnûn ile Ferhâd'a

Bir kez içen âşıktır yolunda hem sâdıktır
Aşk öğrete lâyıktır Mecnûn ile Ferhâd'a

İşit bu Sezâyî'den *ne gördü Fenâyî'den*
Dost vechini gösterdi mir'aı mücellâda

BÜLBÜL-İ GÜLZÂR-I AŞKIM

Bülbül-i gülzâr-ı aşkım âşiyân olmaz bana
Murg-ı lâhûtum anınçün bir mekân olmaz bana

Pûte-i zillette beni kâl eyledi üstâd-ı aşk
Dürr-i sâfiyem mehekk-i imtihân olmaz bana

Gülistânım tâze tâze güllerim açmaktadır
Ârzû-yı nev-bahâr etmem hazân olmaz bana

Sûretim sîrette pinhân eylemiştir cânımı
Sîretim sûrette cân oldu zamân olmaz bana

Ey Sezâyî *şem-i vasla Per yakar pervâneyim*
Hâlet-i vaslın safâsından figân olmaz bana

DOST BAĞIN GÜLÜ

Dost bağın gülü oldu küşâde
Bülbülüz güle figâne geldik
Yârin elinden içmişiz bâde
Anınçün bunda mestâne geldik

Dostun illerin ederken seyrân
Bunda uğrayıp olmuşuz pinhân
Sanma sen bizi gezerinz hayvân
Özümüz bilip irfâne geldik

Aslımız bildik nûr-u ezelî
Ayrılmayız ol sırrı sezeli
Can ile sevdik biz o güzeli
Yolunda el'an kurbana geldik

Dert ile dâim yanmakta bu dil
Aşk-ı nârına olmuşuz fitil
Pervâne sıfat olmağa vâsıl
Şem-i cemâle sûzana geldik

Cismimiz bunda canımız anda
Gevherimiz aslı ol kânda
Sezaî *şimdi biz bu dükkanda*
Biraz eğlenip seyrâna geldik

ŞÂH-RÂH-I ÂLEM-İ ITLÂKA GİRDÜM

Şâh-râh-ı âlem-i ıtlâka girdüm sıdkıla
Kutb-ı âlem Şeyh La´li Gülşenîdür rehberüm
Himmetiyle menzil-i maksuda irdüm sıdkıla
Kutb-ı âlem Şeyh La´li Gülşenîdür rehberüm

Feyz irişdürdi kemâl-i neşe-i insanile
Can ilin menzillerin gösterdi çeşm-i canile
Aşina itdi beni ol âlem-i irfanile
Kutb-ı âlem Şeyh La´li Gülşenidür rehberüm

Cezbesiyle gönlümün mülkini teshir eyledi
Himmetiyle bu harab-âbâdı tamir eyledi
Bir nefesle zulmetüm tebdil ü tenvir eyledi
Kutb-ı âlem Şeyh La´lî Gülşenîdür rehberüm

Mülk-i tende padişah itdi beni ol zü´l-himem
Bende bir sır sakladı bîgâneye amma dimem
Feyz-i Hakka es-salâ itdüm bugün gelsün ümem
Kutb-ı âlem Şeyh La´lî Gülşenîdür rehberüm

Bu Sezayi'den *beyâna geldi nutk-ı Gülşenî*
Söyleyen oldur dilinden perde itmişdür beni
İkilik vehmin aradan sürmeyen bilmez beni
Kutb-ı âlem Şeyh La´li Gülşenîdür rehberüm

EY ŞEHÎD-İ KERBELÂ'YA AĞLAYAN

Ey şehid-i Kerbela'ya ağlayan
Ağla mâtemdir Muharrem'dir bugün
Âteş-i hasretle sine dağlayan

Ağla mâtemdir Muharrem'dir bugün
İnle mâtemdir Muharrem'dir bugün

Sinede serde gerek dağ, dağ ola
Kanlı yaşlar didede ırmağ ola
Ger dilersen menzilin uçmağ ola

Ağla mâtemdir Muharrem'dir bugün
İnle mâtemdir Muharrem'dir bugün

Gece gündüz ey Muhammet ümmeti
Edelim cân-ı Yezid'e lâneti
İster isen irgüre hak rahmeti

Ağla mâtemdir Muharrem'dir bugün
İnle mâtemdir Muharrem'dir bugün

Kimdir o şah-ı şehid-i Kerbelâ
Nûru çeşmi Murtezâ Âl-i Abâ
Cedd-i pakidir Muhammet Mustafâ

Ağla mâtemdir Muharrem'dir bugün
İnle mâtemdir Muharrem'dir bugün

Her seher sanma şafaklar şebnemi
Anda kan ağlar melekler ol demi
Âlemi tuttu Hüseyn'in mâtemi

Ağla mâtemdir Muharrem'dir bugün
İnle mâtemdir Muharrem'dir bugün

Çâr yâr ile Muhammed ey saîd
Oldular tesmim-i zehirle şehît
Kıydılar rahmetmeyip bunca anîd
Ağla mâtemdir Muharrem'dir bugün
İnle mâtemdir Muharrem'dir bugün

*Ey "*Sezâî*" bilmiş ol Şâh-ı Hüseyn*
Cümleye sevmektir anı farz-ı ayn
Hem muhabbette beraberdir Hasan

Ağla mâtemdir Muharrem'dir bugün
İnle mâtemdir Muharrem'dir bugün

BURSALI İSMAİL HAKKI

(1653–1724) Türk-İslâm dünyasının en büyük sufilerindendir. Aynı zamanda büyük bir âlim ve şairdir. Bursa'da Celveti tarikatının şeyhliğini yaptı. Türkçe, Arapça ve Farsça olarak yüzden fazla eser kaleme aldı. Aynı zamanda müfessir olup Ruhu'l Beyan isimli tefsirin de müellifidir. Şiirleri de bir divanda toplanmıştır.

GÖRÜNMEZ DÎDEME

Görünmez dîdeme dünya vü ukbâ
Bana zâtın müyesser eyle Mevlâ
Gerekmez mâsivâ hergiz serâpâ
Bana zâtın müyesser eyle Mevlâ

Kimi bâğ u bostânı ister
Kimisi kul kimi sultan ister
Kimi hûrî kimi gılmân ister
Bana zâtın müyesser eyle Mevlâ

Gelip semt-i muhabbetten vefâlar
Aradan ref' ola cümle cefâlar
Erip zâtın nesîminden safâlar
Bana zâtın müyesser eyle Mevlâ

Kimi ef'âle himmet eylemiştir
Kimisi de sıfâtı gözlemiştir
Çü her biri bir izi izlemiştir
Bana zâtın müyesser eyle Mevlâ

Bir ismin bâtın u birisi zâhir
Vücûda geldi senden bu mezâhir
Derûn-ı Hakkı *irşâd eyle âhir*
Bana zâtın müyesser eyle Mevlâ

SOLMADAN BAĞIN

Solmadan bağın
Geçmeden çağın
Yakıp çırağın
Yandır ocağın

Gözün aç ey cân
Hakkı gör ayân
Aşk odına yan
Artırıp dağın

Ey can bülbülü
Bulagör gülü
Lâmekânili
Olsun durağın

Nûr olup zâhir
Geldi mezâhir
Hakkıya âhir
Haktır durağın

Nur olup zâhir
Geldi mezâhir
Hakkı'yâ *âhir*
Hakk'tır durağın

EY HAK YOLUNUN DERVİŞİ

Ey Hak yolunun dervişi
Gel yanalım senin ile
Ey derd ehli olan kişi
Gel yanalım senin ile

Dünya bir mâtemhânedir
Mihnetten gayrı yâ nedir
Kasdı akıbet cânedir
Gel yanalım senin ile

Ya'kub gibi ağlayalım
Eyyub gibi inleyelim
Her dem ciğer dağlayalım
Gel yanalım senin ile

Ağlayı gitti enbiyâ
İnleyi geldi evliya
Biz de bu yolda Hakkıyâ
Gel yanalım senin ile

ERZURUMLU İBRÂHİM HAKKI

(1703–1780) Hasankale'de doğdu. İyi bir eğitim gördü. Tahsiline Tillo'da devam etti. Şeyh İsmail Fakirullah'ın müridi ve damadı oldu. Erzurum'a döndü. Bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra Tillo'ya döndü. Dergaha yerleşerek şeyh oldu. Burada vefat etti. Mutasavvıflığının yanı sıra şair, ansiklopedist ve bilim adamıdır. 15 civarında eseri vardır. Şiirleri divanında toplanmıştır.

EY DİDE NEDİR UYKU

Ey dide nedir uyku gel uyan gecelerde
Kevkeplerin et seyrini seyran gecelerde

Bak heyet-i alemde bu hikmetleri seyret
Bul saniini ol ana hayran gecelerde

Çün gündüz olursun nice ağyar ile gafil
Koy gafleti dildardan utan gecelerde

Gafletle uyumak ne reva abd-ı hakıra
Şefkatle nida eyliye Rahman gecelerde

Cümle geceyi uyuma Kayyumu seversen
Ta Hay olasın hay ile ey can gecelerde

Aşıklar uyumaz gece hem sen uyuma kim
Gönlün gözüne görüne ey can gecelerde

Dil beyt-i Hüdadır anı pak eyle sivadan
Kasrına nüzül eyler o sultan gecelerde

Az ye az uyu hayrete var fani ol andan
Bul canı beka ol ana mihman gecelerde

Allah için ol halka mukarın gece gündüz
Ey Hakkı *nihan-ı aşk ödine yan gecelerde*

HAK ŞERLERİ HAYR EYLER

Hak şerleri hayr eyler
Zannetme ki gayr eyler
Ârif anı seyr eyler
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Sen Hakk' a tevekkül kıl
Teslîm ol ve rahat bul
Her işine râzı ol
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Deme şu niçin şöyle
Yerindedir ol böyle
Bak sonuna seyr eyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Hep işleri fâiktir
Birbirine lâyıktır
Neylerse muvâfıktır
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Sen adli zulüm sanma
Teslîm ol oda yanma
Sabr eyle sen usanma
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Dilden gamı dûr eyle
Canınla huzur eyle
Tevfiz-i umûr eyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Hakk'ın olucak işler
Boştur gam u teşvişler
Ol hikmetini işler
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Bil kâdî-i hâcâtı
Kıl ana münâcâtı
Terk eyle murâdatı
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Bir işi murâd etme
Olduysa inâd etme
Haktandır o reddetme
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Sen halk ile yarılma
Bu nefs ile hem kalma
Kalbinden ırağ olma
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Hiç kimseye hor bakma
İncitme gönül yıkma
Sen nefsine yan çıkma
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Müminin işi renk olmaz
Âkilhuyu cenk olmaz
Ârif dili teng olmaz
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Gönlüm Hakk'a perg eyle
Takdirini derk eyle
Tedbirini terk eyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Hoş sabr-ı cemilimdir
Takdîr-i kefîlimdir
Allah ki vekîlimdir
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Hallâk-ı rahîm oldur
Rezzâk-ı kerîm oldur
Fa'âl-i hakîm oldur
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Geh mutî vü geh mâni
Geh zâr ü geh nâfi
Geh dâfi vü geh râfi
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Her kuluna her anda
Geh kahr ü geh ihsanda
Her anda o bir şânda
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Geh bay eder geh miskin
Geh hurrem eder geh gamgîn
Geh şûh u gehi sengin
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Geh abdin eder ârif
Geh eymen ü geh hâif
Her kalbi odur sârif
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Geh kalbini boş eyler
Geh hulkunu hoş eyler
Geh ışkına dûş eyler
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Her dilde anın adı
Her canda anın yâdı
Her kuladır imdâdı
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Nâçâr olıcak yerde
Nâgâh açar ol perde
Derman eder her derde
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Az ye az uyu az iç
Ten mezbelesinden geç
Dil gülşenine gel göç
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Geçmişle geri kalma
Müstakbele hem dalma
Hâl ile dahi olma
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Her dem anı fikr eyle
Zîrekliği koy şöyle
Hayranlığı bul söyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Gel hayrete dal bir yol
Kendin unut ânı bul
Koy gafleti hazır ol
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Her sözde nasihat var
Her şeyde ne zînet var
Her işte ganimet var
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Hep remz ü işârettir
Hep remz ü beşârettir
Hep ayn-ı inâyettir
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Her söyleyeni dinle
Ol söyledeni anla
Hem eyle kabul-i canla
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Bil elsine-i halkı
Aklâm-ı Hak ey Hakkı
Öğren edeb ü hulkı
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

Vallahi güzel etmiş
Billahi güzel etmiş
Allah görelim n'etmiş
N'etmişse güzel etmiş
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler

NECCÂZÂDE ŞEYH RIZA

1679'da Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinde doğdu. Daha sonra ailesi ile İstanbul'a gitti. İlk eğitimi Üsküdar'daki hocalardan aldı. Celvetiyye tarikatına mensup Mustafa Fenayi'nin derslerine ve sohbetlerine devam etti. Beşiktaş'ta Sinan Paşa Tekkesi/ Neccarzade Tekkesinde postnişin oldu. 1746'da vefat etti. Naatlarıyla ünlü bir şairdir. Divan'ı vardır.

NAAT

Hayâlin nûr-ı mihr-i enverimdir yâ Resûlallah
Cemâlin mâh'ı Ruşen ahterimdir yâ Resûlallah

Yüzüm fersûde-i hâk-i der-i ehl-i keramettir
Gürûh-ı evliya tâc-ı serimdir yâ Resûlallah

Ebû Bekr ü Ömer Osman ü Hayder cümle-i ashâb
Serîr-i sadr-ı dilde rehberimdir yâ Resûlallah

Ararken kenz-i dil'de bir acep kân-ı vefâ buldum
Hüseyn ile Hasan gevherlerimdir yâ Resûlallah

Senin abdal ü evlâdın muhibb-i âl ü evlâdın
Rızâ *bağında verd-i ahmerimdir yâ Resûlallah*

NAAT

Cebinin levhine Allahü ekberyâ Resûlallah
Kalem Nur ayetin yazmış mükerrer yâ Resûlallah

Mükehhel çeşminin envâr-ı dîdârın temaşada
Çemende muntazırdır nergis-i ter yâ Resûlallah

Nice demdir zülâl-i la 'l-i nâbın iştiyâkıyla
Begayet teşne-lebdir âb-ı kevser yâ Resûlallah

Gül ü lâle- i zâr-ı tâbdârından kinayettir
Sana mânend olur mu verd-i ahmer yâ Resûlallah

Rızâ *bâğ-ı belagatta acep şûrîde bülbüldür*
Eder her şeb kitâb-ı na 't 'ın ezber yâ Resûlallah

CEMALEDDİN UŞŞAKİ

Edirne'de doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. İlk olarak Edirne'de Şeyh Mehmet Hamdi Bağdâdî'ye intisap etti. Daha sonra ise Sezâîyye Tarikatı Pîri Hasan Sezâî Hazretleri'nin hizmetine girip seyr-u süluk ederek, ondan Gülşenîyye, Sümbülîyye, Şabanîyye ve Nakşıbendîyye kollarının icâzetini aldı. 1750 yılında İstanbul'da vefat etti. Çok sade bir dille yazılmış bir divanı vardır.

YÜZ SÜRÜBEN GELDİK SANA

Yüz sürüben geldik sana
Ya Rabbena ya Rabbena
Eyle bizi vasl-ı lika
Ya Rabbena ya Rabbena

Düştük bu ile nâ-gehân
Ahvalimiz oldu yaman
İhsanına kaldık heman
Ya Rabbena ya Rabbena

Nefs ü hevaya uymuşuz
Yanlış yola yürümüşüz
Semt-i hilafı tutmuşuz
Ya Rabbena ya Rabbena

Evkatımız ettik heba
Hep işimiz cürm ü hatâ
Affeyleyip eyle atâ
Ya Rabbena ya Rabbena

Ayırma senden bir nefes
Gayriye ettirme heves
Olgıl bize sen destres
Ya Rabbena ya Rabbena

Vahdet şarabından içir
Mest eyleyip candan geçir
Gönül kuşun sana uçur
Ya Rabbena ya Rabbena

MAHVİ

Asıl adı İsa'dır. Geredelidir. Doğum tarihi bilinmemektedir. 1715'de İstanbul'da vefat etti. Süleymaniye Camii vaizlerindendir. Divan'ı vardır.

BULMAK DİLERSEN DAİM SAADET

Bulmak dilersen daim saadet
Cân ü gönülden Allah'a yalvar
Gaflette kalma, eyle ibâdet
Cân ü gönül den Allah'a yalvar

Aldanma zinhar fâni cihana
Takva vü zühdü kut eyle cana
Uçmak dilersen bağ-ı cinana
Cân ü gönül den Allah 'a yalvar

Kaldır dilinden kesret hicabın
Sırrında oku vahdet kitabın
İçmek dilersen vuslat şarabın
Cân ü gönül den Allah'a yalvar

Yoklukda yokla manayı
Maksudu anla, sarf eyle nahvi
Merdûd-ı râh ol, gel iste sâhi
Cân ü gönül den Allah'a yalvar

DERÛNUM YANDI NÂR-I HASRETİNLE

Derûnum yandı nâr-ı hasretinle
Eya nur-ı Hüdâ, göster cemalin
Eridi cism ü canım firkatinle
Eya nur-ı Hüdâ, göster cemalin

Bu gönlüm bülbül ü hayli zamandır
Visalin gülistanından cüdadır
Nazar eyle, Efendim, bir gedadır
Eya nur-ı Hüdâ, göster cemalin

Yüzünden ref edip kaldır nikabın
Görünsün bana ruy-ı müstatabın
İşidem pes dehânından hitabın
Eya nur-ı Hüdâ, göster cemalin

Bu Mahvî bendene gel eyle ihsan
Firakın ateşiyle oldu suzan
Visalin şerbetin sun, eyle reyyan
Eya nur-ı Hüdâ, göster cemalin

19. YÜZYIL TEKKE ŞİİRİ

KUDDÛSÎ

(1759–1849) Nakşi ve Kadiri tarikatının büyüklerindendir. Anadolu ve Rumeli'de pek çok yerde irşat görevinde bulundu. Uzun yıllar Hicaz'da kaldı. Kaside, gazel tarzında ve hece vezniyle yazılmış ilahilerden meydana gelen bir divanı bulunmaktadır.

EY RAHMETİ BOL PADİŞAH

Ey rahmeti bol padişah
Cürmüm ile geldim sana
Ben eyledim hadsiz günah
Cürmüm ile geldim sana

Aslım çü bir katre meni
Halk eyledin ondan beni
Aslım denî fer'im denî
Cürmüm ile geldim sana

Hadde tecâvüz eyledim
Deryâ-yı zenbi boyladım
Ma'lum sana ben neyledim
Cürmüm ile geldim sana

Gerçi kese fisk u fücûr
Ayb u zelel çok her kusur
Lâkin senin adın gafûr
Cürmüm ile geldim sana

Senden utanmadım hemân
Ettim hatâ gizli ayân
Vurma yüzüme el-âmân
Cürmüm ile geldim sana

Zenbim ile doldu cihân
Sana ayân zâhir nihân
Ey lutu bî-had müsteân
Cürmüm ile geldim sana

Adın senin gaffâr iken
Ayp örtücü settâr iken
Kime gidem sen vâr iken
Cürmüm ile geldim sana

Bin kere bin ey padişah
Etsem dahi böyle günah
"Lâteknatû" yeter penâh
Cürmüm ile geldim sana

Hiç sana kulluk etmedim
Râh-ı rizâna gitmedim
Hem buyruğun tutmadım
Cürmüm ile geldim sana

İsyâna Kuddusî *şedîd*
Kullukta bir battal pelid
Der kesmezem senden ümit
Cürmüm ile geldim sana

GELİR ELBET

Sabreyle gönül derdine derman gelir elbet
Sen hastaya bil şöyle ki Lokman gelir elbet

Aşkı edegör başına tac, deme mecazî
Aşık olanın gönlüne irfan gelir elbet

Zühd ile kişi sanma ki Hakk'ı bulur ancak
Aşk olmasa yoldaş, ana hüsran gelir elbet

Her gece temellük ederek yârine yalvar
Nâlân olagör ki sana ihsan gelir elbet

Nâlân olur âşık olan üftade bu yolda
Bülbül gül için gülşene giryan gelir elbet

Kuddusî-*i bîçâre koma gayrıyı dilde*
Şol hane ki âbâd, ana Sultan gelir elbet

ARADIM BULAMADIM

Aradım bulamadım Rûm'da Hicaz'da
Kandedir ey gönül bilmem durağın
Eğlenüben kaldın aşk-ı mecazda
Hakikat râhına gitmez ayağın

Acep niçin gelmez uyku gözüne
Bir kimse de mahrem olmaz râzına
İnanmazım şemdengerü sözüne
Bellisizdir sol ile sağın

Kalıbın bünyâdı buldu vehânet
Etmedin sen anı asla sıyânet
Ben seni eyledim Hakk'e emânet
Söyünmesin hergiz nûru çerâğın

Coşkun sular gibi akıp çağlarsın
Kendini odlara yakıp dağlarsın
Gece gündüz efgan edip ağlarsın
Eridi kalmadı yürekte yağın

Beklemeyip bir dem feryâd edersin
Mecnûn olup sahrâlara gidersin
Dâima Leylâ'nın izin güdersin
Yerin oldu başı pes yüze dağın

Meyil verme derdim nakş-ı cihâna
Tutmadın sözümü attın yabana
Aşk derdini sen eyledin bahâne
Duymadı pendimi asla kulağın

Gel geç mecâzîden dîvâne gönlüm
Tâlip ol ilm ile irfâna gönlüm
Dost elinden nûş et peymâne gönlüm
Dersen yakın olsun eğer ırağın

Kuddûsi'ye *cefâ etme ey gönül*
Hem ömrünü hebâ etme ey gönül
Gel gel mey-i sivâ etme ey gönül
Bâkî kalır sanma geçer bu çağın

TÜRABİ

(?-1868) Asıl adı Ali'dir. Yüzyılın en meşhur Bektaşi şairlerindedir. Şiirlerini hece ve aruz vezni ile yazmıştır. Halk şiiri tarzında yazdıkları daha liriktir.

GEL GÖNÜL GİDELİM

Gel gönül gidelim aşk ellerine
Maksudun yar ise bir tane yeter
Fikreyle kıldığın amellerine
Heva-yı çerh ile efsane yeter

Meyl-i dünya için gel olma bed-nam
Kim aldı felekten muradınca kam
Ölüm var mı yok mu ahir-i encam
Vakit geçirmeğe virane yeter

Beyhude işlerin terkeyle mutlak
Küllü men aleyha fan dedi Hak
Cihan baki değil hikmetine bak
Bu bir söz arife bahane yeter

Türabi *sen özün payimal eyle*
Hak yolunda yüzün payimal eyle
Şu fani dünyada bir hayal eyle
Geçen geçti gelen nişane yeter

SALMA DİL GEMİSİN ENGİNE ÂŞIK

Salma dil gemisin engine âşık
Erenler aşkına payan bulunmaz
Her yerde keşfetme sakın hakayik
Anı fehmeyliyen bir can bulunmaz

Arifin halini tarif ne hacet
Efsane sözlerden eyle feragat
Kande göster bana sahip keramet
Ali çoktur Şahımerdan bulunmaz

Muhtefi oldular alemde erler
Kıymetsiz olmuştur ilmü hünerler
Her kime sorarsan arifiz derler
Benden özge baktım nadan bulunmaz

Türabi *cihanda olduk serseri*
Fehmeden kalmamış dürrü gevheri
Kimsenin kimseden yoktur haberi
Böyle acaip seyran bulunmaz

AYDÎ BABA

Asıl ismi Mehmet'tir. 1812'de Antep'te doğdu. Halep, Kayseri ve İstanbul'da ilim tahsil etti. Kayseri Medresesinde bir süre müderrislik yaptı. İstanbul'da Kuşadalı İbrâhim Efendi'nin dervişlerindendir. Yunus Emre tarzında şiirleri vardır. Gündüz yazdığı şiirlerinde Aydî, gece söylediği şiirlerinde ise Ayanî mahlasını kullanmıştır. Şiirleri bir divanda toplanmıştır. 1865'te Antep'te vefat etti.

AŞKIN KEYFİYETİN SORARSAN BANA

Aşkın keyfiyetin sorarsan bana
Bildireyim cümle ahvalin sana
Dil-Yakub'un beyt'ül ahzan'dan yana
Gönderüb giryân olmakdır adı aşk

Gâh Nuh-asâ senge âmac olup da
Gâhi rahat yerden ihrac olup da
Eyyüb-veş cism bîmîzac olup da
Mülkü hep vîran olmakdır adı aşk

Gâh Ibrahim-âsâ nâre atılub
Yunus gibi batn-ı hûta tutulub
Yusufleyin bezirgâne satılub
Meskenin zindan olmakdır adı aşk

Masum Yahya gibi kanın saçılsa
Gâh vücudun bıçkı ile biçilse
Aşkın camı İsmail veş içilse
Hak içün kurban olmakdır adı aşk

Hayder-veş gâh tiğ ursalar başına
Hasan gibi ağu konsa aşına
Su vermezlerse sana hem eşine
Vuslate atsan olmakdır adı aşk

Kaygusuz-veş keserlerse destini
Nesimi-tek soyarlarsa postunu
Asarlarsa unutmayub dostunu
Mansur gibi can olmakdır adı aşk

Aydî gibi bir kâmile uyub da
Külli teslim olup canı koyub da
Dilden aşkın kisvetini geyüp de
Gayriden üryan olmakdır adı aşk

OSMAN ŞEMS

(1813–1893) İstanbul'da yaşadı. Gençliğinde Nakşibendi idi. Sonra Halveti büyüklerinden Kuşadalı İbrahim efendiye intisap etti. Memuriyet ve ticaret hayatı vardır. Bir tekke şeyhi olmadı. İrşat görevini evinde yaptı. Arap ve Fars edebiyatını çok iyi bilirdi. Şiirleri mürettep bir divanda toplanmıştır.

SORARSAN EHLİ DÜNYAYA

Sorarsan ehl-i dünyâya nedir dünyâyı bilmezler
Sanup ukbâyı dünyâ nitekim ukbâyı bilmezler
Görürler âlemi rüyâ gibi rüyâyı bilmezler
Olurlar tâlib-i Mevlâ görüp Mevlâ'yı bilmezler
Cihân ârâ cihân içindedir ârâyı bilmezler
O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

Kimisi hâle dem-beste oluptur kimisi kâle
Arar fakr ü fenâ içre bürünmüş köhne bir şâle
Erişmiş halk-ı cihân ez-pây-tâ-ser bir acep hâle
Cihân ârâ cihân içindedir ârâyı bilmezler
O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

Kimisi nefy ü isbât ile meşgûl oldu tenbîhe
Kimi tecrîd edip Tûr-ı tekellümden iner tîhe
Kimi tefrît edip üftâdedir vâdi-yi teşbîhe
Kimi takyîd etmiştir edip ifrât tenzîhe
Cihân ârâ cihân içindedir ârâyı bilmezler
O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

Muhakkak etmeyenler reh-nümâ bir merd-i âgâhı
Çerâğ-ı dîde-i cân etmeyenler derd ile âhı
Münevver görmeyenler âlem-i zulmât-ı cân-gâhı
Bi-hakkı câh-ı sultân-ı sarây-ı "lî maa'llâhi"
Cihân ârâ cihân içindedir ârâyı bilmezler
O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

Girüp şâm u seher manend-i Şems âlemde devrâne
Vücûdun etmeyen şem'-i cemâl-i aşka pervâne
Geçip kayd-ı sivâdan olmayanlar akla bîgâne
Düşüp zencîr-i aşka durmayan divâne divâne
Cihân ârâ cihân içindedir ârâyı bilmezler
O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler

İBRAHİM ŞEVKİ EFENDİ

Son devir Osmanlı âlimlerindendir. 1834'de Bolu'da doğdu. Orada tahsilini tamamladıktan sonra Şabaniye yolu şeyhlerinden Rahmi Efendi'ye intisab etti. Daha sonra Kastamonu'ya davet edilerek Şeyh Şaban-ı Veli dergâhının şeyhi olarak tayin edildi. 1897'de Kastamonu'da vefat etti. Şeyh İbrahim Şevki Efendi, daha medrese hayatında iken şiirler yazmaya başlamıştır. Kenzül Mahfi adlı bir tefsiri ve yine bir divanı vardır.

ALDANMA DÜNYAYA

Aldanma dünyaya ey gafil insan
Ölümü kendine yol etti dünya
Azdırıp çokları, yoldançıkardı
Meyledip kendine kul etti dünya

Zihneti nakşına bakıp aldanma
Aslı yoktur bakasına dayanan
Her hali yalandır sakın inanma
Çok atlas dibayı çul etti dünya

Çıkarır eyninden nice donları
Gafil hesap etmez misin bunları
Hicranda bıraktı çok hatunları
Aldı ayalini dul etti dünya

Görmez etti ahır bakan gözleri
Dermanını aldı kesti dizleri
Aldı nice oğulları, kızları
Ananın bağrını kül etti dünya

Âşık Şevki *bakma dünya malına*
Meyletme kat'a anın malına
İbretle nazar kıl bakup haline
Nice sim ü zeri pul etti dünya

KENAN RİFAİ

(1867- 1950) Rumeli'de doğdu. Daha sonra İstanbul'a yerleşti. Uzun yıllar çeşitli okullarda öğretmen ve idareci olarak görev yaptı. Mürşidi Manastırlı Ethem Efendi'dir. Daha sonra Medine'de Hamza Rıfai'den icazet aldı. İstanbul'daki dergâhında daha çok aydın ve sanatkar müritler toplandı. Bu münevver kitleye iman, ibadet ve tasavvuf şuuru kazandırdı.

GÖZÜM DAİM GÖRÜR YARİ

Gözüm dâim görür yâri
Gönülde aşkının zâri
Ten ü canda odur sâri
Dile gör benden dildârı

Bıraktım dilden ağyârı
Bütün cennetle gülzârı
Gözümde Hazret-i Bârî
Dilimde aşkı hem cârî

Vatandan oldu hicrânım
Diledim görmeye cânım
Bulunca burada canânım
Kavuştu aslına cânım

Benim Sayyâdî'dir nâmımı
Rifâî şân ü ünvânım
Cemâlullah seyrânım
Demâdem aşka burhânım

Rifâî ahd ü peymânım
Şeh-i Edhem'dir îmânım
Mürüvvet Ümm-i Ken'ân'ım
Hemen lûtfundur âmânım

SENİ SEVDİM

Seni sevdim kimi sevdim ise sevdim seveli
Seni gördüm neyi gördüm ise gördüm göreli
Seni görmek seni sevmek için indim bu yere
Seni bildim bu gönülde beni bildim bileli

Seni ilân eder inler yüce dağlar tepeler
Seni tekdîs ile çağlar koca çaylar dereler
Seni söyler bana eflâk ü zemîn şems ü kamer
Senin âhınla yanar nây ile firkat-zedeler

Senin hüsnün göreli oldu bana dîk-i siyâh
Bütün hûbân-ı cihân hûri-i cennet ile mâh
Seni görmüş göze görmek ne revâ başka güzel
*İki kaşın arası K*en'an'*a mihrâb ü penâh*

SALİH BABA

(1846–1906) Bir çilingir ustası iken Nakşi tarikatına girip devrin büyük sufileri arasına katılmıştır. Nakşibendiye tarikatına mensuptur. Ümmi bir kişidir. Şiirleri bir divanda toplanmıştır.

BEDENSİZ BİR GÜZEL GÖRDÜM

Bedensiz bir güzel gördüm efendim
İlikten damardan kandan içeru
Canan illerinden sordum efendim
Bir can vardır gizli candan içeru

Niceleri vardır hicran gülünde
Çok Mansurlar vardır zülfün telinde
Hakikat şehrinde canân ilinde
Bülbüller var o gülşandan içeru

Kün fekan emriyle döner bir dolap
Öğüdür âlemi misli âsiyâb
İnceden incedir olunmaz hesap
Çok hikmet var kün fekandan içeru

Geçmeyenler bilmez çarh-ı çenberi
İçmeyenler bilmez âb-ı kevseri
Bir gece pirimden aldım haberi
Mekân vardır lâmekandan içeru

Gül bülbülü gördü çıktı kâbından
Bülbüller uyandı kalktı hâbından
Pervâneler geçti ateş bâbından
Azm eyledi gülistandan içeru

Bu ne ayrılıktır bu ne iftirak
Benlik iradesin elinden bırak
Her neyebakarsın Hak gözüyle bak
Görenler var bu ekvandan içeru

Piri Sami gibi bâtın sultanı
Arif-i billahtır yoktur akranı
Reşâdet bâbından açmış meydanı
Çok merdân var o meydandan içeru

Salih *ne yatarsın uyan dediler*
Sıdk ile Alah'a dayan dediler
Hak gizli değildir âyân dediler
Çok ihsan var bu ihsandan içeru

BU FÂNÎ DÜNYÂYI GEZDİM DOLAŞTIM

Bu fânî dünyâyı gezdim dolaştım
Aslımdan bir haber veren yok bana
Çok erenler sohbetine ulaştım
Aslımdan bir haber veren yok bana

Hâk i bâd ü âb ı âteş bünyadım
Sûret-i beşerde âdemdir adım
Bilmem cinnî miyem yoksa dîv-zâdım
Aslımdan bir haber veren yok bana

Ben de bu derd ile iflah olmazam
Rûz u şeb ağlaram bir an gülmezem
Kanden gelip gideceğim bilmezem
Aslımdan bir haber veren yok bana

Arada söylenir bunca kîl ü kâl
Çokları özsüzdür çıkmaz bir meal
Söyleyip dinlemek büyük bir vebal
Aslımdan bir haber veren yok bana

Acâib kalmışam işbu inşâna
Ekserî dönmüşler vahşî hayvana
Ya ben mecnûn yâhûd anlar dîvâne
Aslımdan bir haber veren yok bana

Abd i Hak beyninde yüzbin hicâb var
Her hicabda yüzbin sual cevab var
Burada inceden ince hisab var
Aslımdan bir haber veren yok bana

"Men aref" sırrına vâkıf olmadım
Çok muhbire vardım haber almadım
Hergiz bundan eşed bir derd görmedim
Aslımdan bir haber veren yok bana

Yetmiş üç fırkanın ser-tâcı benem
Kangısına sorsam der "nâcî benem"
Bildim ki cümlenin muhtacı benem
Aslımdan bir haber veren yok bana

Hevâ-yı hevesden ayık olmadım
Asla bir amele faik olmadım
Esrâr-ı pîrime lâyık olmadım
Aslımdan bir haber veren yok bana

Azdan az bulunur dünyâda kemal
Nicesi eblehdir nicesi echel
Kangısına sorsam der "ben mükemmel"
Aslımdan bir haber veren yok bana

Bir dâr-ı meşakkat mülk-i fenadır
Su üzre kurulmuş dipsiz binadır
Basîret ehline ibret-nümâdır
Aslımdan bir haber veren yok bana

Sana geldim pîrim Muhammed Sâmî
Sensin bu cihanın kutb u imâmı
Def eyle gönlümden işbu gamamı
Aslımdan bir haber veren yok bana

Nefsim bana çok eyledi inadı
Felek sillesini bende sınadı
Kırıldı Salih'in *kolu kanadı*
Aslımdan bir haber veren yok bana

NÛREDDİN CERRÂHÎ

(1671–1720) Medrese tahsilini yaptıktan sonra Mısır kadılığına tayin oldu. Görevine gitmeden Ali Efendiye intisap ederek sufi mesleğine girdi. Hayatı boyunca halkı irşadla meşgul oldu. Sohbetleri İstanbul'da her kesim insan tarafından ilgiyle takip edildi. Tasavvuf konusunda eserleri bulunmaktadır.

DİL BEYTİNİ PÂK EDEN

Dil beytini pâk eden
Dervişi ankâ eden
Âlem-i İlâhîye giden
Mevlâ zikridir, zikri

Zikreden hâlet olan
Âşinâ-yı rûh olan
Ukbâda devlet bulan
Mevlâ zikridir zikri

Terk ehline karışan
Hem zevkine erişen
Bahr-i ledünle görüşen
Mevlâ zikridir zikri

Erenlerin yolunu
Sürerler hep demîni
Dervişlerin mu'îni
Mevlâ zikridir zikri

Nûreddîn'i *diri kılan*
Tevhîd ile çerâğı yanan
Bi-hamdillâh tevfik olan
Mevlâ zikridir zikri

ALVARLI MUHAMMED LÜTFİ

(Kınadağı köyü,1869- Erzurum,1956) Tahsilini babası Hacı Hüseyin Efendi'nin yanında tamamladı. İmamlık yaptı. Kurtuluş savaşında müfrezeler kurarak savaşa iştirak etti. Nakşibendî tarikatı şairlerindendir. Divan'ı vardır.

EY SABÂ SÖYLE SELÂMIM YÂRE

Ey sabâ söyle selâmım yâre Allah aşkına
Arz-ı hâlim takdim eyle yâre Allah aşkına

İhtiyârım elde varken cânımı kurban dedim
Al beni götür der-i dildâre Allah aşkına

Ey sabâ vakt-ı seher cânânımı eyle niyâz
Nâzır olam bir dâhi dîldâre Allah aşkına

Ey sabâ zülf-ü zer-î zîşâne vuslat yoludur
Nâmımı zikret gül-I gülzâre Allah aşkına

Ey sabâ günden güzel gül ruhlerinin alı var
Vâkıf ol bir sen dâhi esrâre Allah aşkına

Derd-i mendân âşık-ı pejmurdeler feryâd eder
Söyle şevkim halleri şehvâre Allah aşkına

Ey sabâ metn-i dilim şerh eylesen sâzende-veş
Lûtfiyâ *nâr ola derdim nâre Allah aşkına*

SEN SAFÂ GELDİN

Gözlerimin nuru gönlüm sürûru
Sevdiğim serverim sen safâ geldin

Ruhumun şahbazı başımın tâcı
Kamer-veş dilberim sen safâ geldin

Zarf-ı zerafetim dürr-i rahmetim
Hidayet şeh-perim sen safâ geldin

Bezm-i mehabbetde bahr-i rahmetde
Ey çarh-ı çemberim sen safâ geldin

Belâgat bağında nûr çerağında
Se'âdet güherim sen safa geldin

Cam-ı mey elinde hubb-i Hakk dilde
Lutfi'ye *güzelim sen safâ geldin*

20. YÜZYIL TEKKE ŞİİRİ

EDİB HARABİ

(Preveze,1853)İstanbul, 1916) Asıl adı Ahmed Edib'dir. Bektaşi meşrep bir şairdir. Bu anlayışa bağlı olarak yazdığı şiirleri devrinde çok meşhur olmuştur. Nefeslerinin bir kısmı devrinin gazete ve dergilerinde yayımlanmıştır.

CAHİLLER ÇEKEMEZ

Cahiller çekemez ehli kemali
Zira sözlerinin hikmeti vardır
Nasıl anlatayım bilmem bu hali
Ehli dilin şan ü şöhreti vardır

Vücudu mürdemi kamil ü irfan
Sızdırılmış altın gibidir her an
Her nereye gitse olsa numayan
İtibar ederler kıymeti vardır

Kamillerin ilm ü irfanı malum
Aklı fikri fazlı irfanı malum
Sözü özü doğru vicdanı malum
Her müşkili halle kudreti vardır

Bir insan cahil ü nadan olursa
İnsan suretinde hayvan olursa
Harabi'ye *karşı düşman olursa*
Mutlak onda haset illeti vardır

KİMSENİN HATASIN GÖREMEZ İDİN

Kimsenin hatasın göremez idin
Kendi noksanını bilmiş olaydın
Herbir söze cevap veremez idin
Benlik davasından geçmiş olaydın

Kulağın olaydı sözüm duyardın
İrfanın olaydı bana uyardın
Ayağın ısırıp kana boyardın
Bir kelbin ağzında on diş olaydın

Ben nerye kaçsam görecek idin
Defter-i amalim dürecek idin
Bilirim Şani`yi sürecek idin
Dervişan üstüne teftiş olaydın

Gazeller yaparsın lafların çoktur
Lakin o sözlere karnımız toktur
Gerçi hiddetine sözümüz yoktur
Ey Harabi *biraz geniş olaydın*

ZİKRÎ

XX. yüzyılın mutasavvıf halk şairlerindendir. Asıl adı Abdulgani Oğuz'dur. 1873 yılında Erzurum'un Oltu ilçesine bağlı Çamlıbel köyünde doğdu. Zikrî'nin şiirleri genellikle sözlü gelenek içinde yayılmıştır. Koşma biçimindeki şiirlerinde sade bir halk dili kullanmasına karşılık gazel ve murabbalarında Arapça ve Farsça kelimelerin, dinî ve tasavvufi kavramların yoğunlaştığı görülür. 1939'da vefat etmiştir.

ARARKEN SEHERDE

Ararken seherde gönül levhinde
Okudum alleme'l-esma'yı buldum
Katre arar iken aşkın abında
Saldım sefinemi deryayı buldum

Elif Allah Lam lutfudur kitabı
Mim mülküdür cümle âlem hesabı
Zikreyledim doksan dokuz esmayı
Bî-kesem nusrete Mevla'yı buldum

Benim kemter ednaların zerresi
Ancak oldur kemterler reh-nüması
Bir ismi Rezzak'tır doyurur nası
Cümleye rahmeden Rahman'ı buldum

Doksandır tevellüt altmış bir yaşım
Bizden yüz çevirdi yaran yoldaşım
Nice dolandırdım bu garip başım
Zikrî'yim *gönlümde mihmanı buldum*

BİR KULUNA LUTF EYLESE TECELLİ

Bir kuluna lutf eylese tecelli
Dünyada başına belalar gelir
Âşık eyledikçe ah u figanı
Maşukun gönlüne safalar gelir

Hiç var mı alemde âşık-ı safa
Bir dem safa bulsa gelir bin cefa
Akıbet mihnetten bulur ol vefa
Şeş cihet sırrına sadalar gelir

Kimi der âşıktır kimi der veli
Kimi der ariftir kimi der deli
Kimi der şaşırmış Allah'ın kulu
Her lisandan nice hatalar gelir

Tevekkül kıl gönle çağır Allah'ı
Allah diyen darda kalmaz billahi
Diline vird eyle sen eyvallahı
Umulur ki Hak'tan atâlar gelir

Zikrî *sabredince yetişir bela*
Tez varsan ileri bulursun bela
Çilekeşler böyle olmuş mübtela
Âşıka maşuktan heda[ya]lar gelir

MUZAFFER OZAK

(1916 – 12 Şubat 1985) Halvetiyye şeyhi, derviş ve şair. Birçok Avrupa ülkesi ve ABD'de, dervişleriyle birlikte yaptığı toplu zikirleriyle tanınmıştır. Yaşadığı dönemin dervişlerince Efendi sanıyla anılan Ozak, yazdığı ilahilerde Aşkî mahlasını kullanmıştır.

AŞK YOLUDUR

Aşk yoludur Hak dost bizim yolumuz
Aşk yolunda âşıklara âr olmaz
Cerrâhiyyü'l Halvetîdir kolumuz
Dervişlere Hak'dan gayrı yâr olmaz

Pîr elinden aşk bâdesi içmişiz
Dost cemalin görüp serden geçmişiz
Mest ü hayran aşk iline göçmüşüz
Fânî cihan mülkü bize dâr olmaz

Biz "elest"te "belî" diyen erleriz
Aşk yolunda tevhîd ile terleriz
Her nefeste binbir gonca derleriz
Bu gülzârda açan gülde hâr olmaz

Tâlib-i aşk nerde ise koşarız
Vuslat için deniz derya aşarız
Ehl-i aşka kavuşunca coşarız
Aşk yolunda bundan büyük kâr olmaz

Aşkî *tutmuş aşk yoluna gidersin*
Cânân için canın fedâ edersin
Can olmadan sen cânânı nidersin
Hakk'da fânî olmayanlar var olmaz

HÛ

Kime gidem devâ bulam
Gönül eğlenmez eğlenmez
Derdime bir çâre soram
Gönül eğlenmez eğlenmez

Padişahlar beyler göçmüş
Ecel şarabın içmiş
Bu dünyadan mahzun göçmüş
Gönül eğlenmez eğlenmez

Harab olmuş bütün iller
Sararıp solmuş ol güller
Ötmez olmuş o bülbüller
Gönül eğlenmez eğlenmez

Derdim artar günden güne
Ne bayramlar ne düğüne
Gözüm baktıkça yarına
Gönül eğlenmez eğlenmez

Ne zenginde ne fakirde
Ne altında ne bakırda
Ne bugünde ne yarında
Gönül eğlenmez eğlenmez

Malın varsa ne fâide
Fakir olsan baş kayguda
Sultan olsan bu fânîde
Gönül eğlenmez eğlenmez

Kopardılar çü gülümü
İncittiler çok gönlümü
Düşündükçe ben halimi
Gönül eğlenmez eğlenmez

Aşkî dostlar göç eyledi
Varlıkları hiç eyledi
Özleri böyle söyledi
Gönül eğlenmez eğlenmez

KAYNAKÇA

Abdurrahman Güzel, Dini-Tasavvufi Türk edebiyatı, Ankara, 2004.

Abdülbaki Gölpınarlı, Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi, İstanbul, 1972.

Abdülbaki Gölpınarlı, Alevi Bektaşi Nefesleri, İstanbul, 1963.

Agâh Sırrı Levent, Ümmet Çağı Türk edebiyatı, Anakara, 1962

Ahmet Doğan, Salih Baba, Ankara, 1988.

Ahmet Özdemir, Bütün Yönleriyle Türk Halk Edebiyatı Bilgileri, İstanbul, 2007.

Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, c. 2 İstanbul, 1997.

Ahmet Necdet,

A. İhsan Yund, Fatih'in Hocası Akşemseddin, İstanbul, 1972.

A. Azmi Bilgin,Ümmî Sinan Divanı,K.ve Turzm.Bak.,ekitap.kulturturizm.gov.tr

Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, ;İstanbul, 1975.

Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk edebiyatı tarihi,, İstanbul, 1971.

Erman Artun, Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı, İstanbul, 2006.

Faruk Kadri Timurtaş, Yunus Emre Divanı, İstanbul, 1972.

Fehmi Kuyumcu, Kuddusi Divanii Ankara, 2002.

Galip Serhatlı, Aydi Baba Divanı'ndan Seçmeleri İstanbul, 2012.

Gülağ Öz, Aleviliğin Tarihi Kökleri ve Anadolu Erenleri, İstanbul, 1966.

H. Kamil Yılmaz, Aziz Mahmud Hüdayi ve Celvetiye Tarikatı, İstanbul, 2011.

İhsan Işık, Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi, Ankara, 2001.

İlhan Başgöz, İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul, 1968.

Kolektif, Büyük Türk Klasikleri, c. 1–16, İstanbul, 2002.

Kolektif, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c. 18, İstanbul, 1990.

Mahmut Erol Kılıç, Sufi ve Şiir, İstanbul, 2006.

Mehmet Sarı, Askerî Muhammed Divanının Tenkitli Metni, Ankara, 2007.

Mehmet Yardımcı, Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri Tekke Şiiri, Ankara, 1988.

Mustafa Güneş, Eşrefoğlu'nun Hayatı, Eserleri ve Divanı, İstanbul, 2006.

Mustafa Kara, Tekkeler ve Zaviyeler, İstanbul, 1980.

Necla Pekolcay, İslami Türk Edebiyatı, İstanbul, 1981.

Ömür Ceylan, Böyle Buyurdu Sufi, İstanbul, 2005. Sadedin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri, İstanbul, 1936.

Süleyman Çelebi, Mevlid, İstanbul, 1980.

Türk Dili / Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri), Ankara, 1989.

Vasfi Mahir Kocatürk, Tekke Şiiri Antolojisi, İstanbul, 1955.

....

Senin aşkın beni benden alıptır,
Ne şirin dert bu; dermandan içeri.

....

Yunus Emre

